

ÜGYÉSZSÉGI SZEMLE

2016/02. ■ I. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

ÜGYÉSZSÉGI SZEMLE

2016/02. ■ I. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

Alapító: Legfőbb Ügyészség

Kiadó: Országos Kriminológiai Intézet

Főszerkesztő: Prof. Dr. Vókó György DSc OKRI igazgató, egyetemi tanár (PPKE)

Felelős szerkesztő: Dr. Kiss Anna PhD tudományos főmunkatárs, OKRI,
egyetemi oktató (PPKE)

Olvasószerkesztő: Dr. Kőhegyes Anikó

A szerkesztőbizottság elnöke: Prof. Dr. Belovics Ervin PhD legfőbb ügyész helyettes,
tanszékvezető egyetemi tanár (PPKE), egyetemi magántanár (ELTE)

A szerkesztőbizottság tagjai:

Dr. habil. Polt Péter PhD legfőbb ügyész, tanszékvezető egyetemi docens (NKE),
c. egyetemi tanár (PPKE)

Dr. Lajtár István PhD legfőbb ügyész helyettes, c. egyetemi tanár (KRE)

Dr. Fejes Péter PhD győri fellebbviteli főügyészségi ügyész, adjunktus
(Nyugat-Magyarországi Egyetem)

Dr. Nánási László PhD c. fellebbviteli főügyészségi ügyész, Bács-Kiskun megyei főügyész

Dr. Békés Ádám PhD ügyvéd, egyetemi adjunktus (PPKE)

Prof. Dr. Domokos Andrea PhD egyetemi tanár (KRE)

Prof. Dr. Gellér Balázs József PhD ügyvéd, tanszékvezető egyetemi tanár (ELTE)

Prof. Dr. Görgényi Ilona PhD egyetemi tanár (Miskolci Egyetem)

Szerkesztőbizottsági titkár: Dr. Sárk Eszter tudományos munkatárs, OKRI

Tördelő, grafikus: Dr. Kőhegyes Anikó

Weboldal tervező: Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztály

TARTALOM

2016/02

TANULMÁNYOK

- 06** Fejes Péter
A külföldi ítélet érvényének elismerése – corpus alienum in iure criminali?
- 30** Bárd Petra – Tóth Zsanett
Gyűlölet-bűncselekmények Magyarországon I.

KEREKASZTAL-BESZÉLGETÉS

- 46** A migráció büntetőjogi kérdései
Beszámoló a 2016. május 10-én Kecskeméten megtartott kerekasztal-beszélgetésről

HÍREK

- 72** Polt Péter legfőbb ügyész ünnepi beszéde az Ügyészség Napja alkalmából
(Elhangzott a Legfőbb Ügyészségen, 2016. június 9-én)
- 76** Orbán Viktor miniszterelnök köszöntője az Ügyészség Napja alkalmából
(Elhangzott a Legfőbb Ügyészségen, 2016. június 9-én)

NEMZETKÖZI FIGYELŐ

- 88** Barabás A. Tünde
Paradigmawechsel in der Sanktionisierung: Restorative Justice
- 94** Alexandra Than
Elektronic Monitoring in Ungarn

KÖNYVAJÁNLÓ

- 108** Könyvismertető
Farkas Krisztina: Recenzió Nagy Anita „Szabadulás a büntetés-végrehajtási intézetből (release from prison)” című könyvéről
- 114** Válogatás a szakirodalomból

FEJES PÉTER¹

A KÜLFÖLDI ÍTÉLET ÉRVÉNYÉNEK ELISMERÉSE – CORPUS ALIENUM IN IURE CRIMINALI?

A nemzetközi bűnügyi jogsegélyről szóló 1996. évi XXXVIII. törvény (a továbbiakban Nbjt.) IV. Fejezete 1. Címében – a végrehajtási jogsegélyek között – szabályozott eljárás 2013. szeptember 1. napjával lett széles jogalkalmazói körben használatos, amikor is a külföldi ítélet érvényének elismerésére vonatkozóan a Fővárosi Törvényszék kizárólagos hatásköre és illetékessége megszűnt.

Az immár [Nbjt. 46. § (1a) bekezdés] a törvényszékek hatáskörébe és a terhelt (utolsó ismert belföldi) lakóhelye vagy tartózkodási helye alapján – illetve, ha ez nem állapítható meg vagy ilyen nincsen, úgy továbbra is a Fővárosi Törvényszék, illetőleg ha a külföldi ítélet elismerésére büntetőeljárás során kerül sor, akkor a folyamatban lévő büntetőeljárás lefolytatására illetékes bíróság székhelye szerinti törvényszék – illetékességébe tartozó ügyekben azóta számos nehézség vetődött fel, amelyek kapcsán egységes jogalkalmazásról kevésbé, anomáliákról annál inkább lehet beszélni.

Különleges fontosságúvá mégsem a jogintézmény lényegi kérdései váltak,² hanem egy járulékos rendelkezés, a külföldi ítélet fordításával felmerült bűnügyi költség viselésére vonatkozó polémia, amely által aztán a magyar büntetőjog eme unikuma egészében tett európai jelentőségre szert [Balogh István elleni büntetőeljárás, C-25/15. sz. ügy].

Ezért elsőként – az általános szabályok exponálása után – kénytelen vagyok foglalkozni az előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában a főtanácsnok indítványával,³ azonban azután rátérek (feltételezve, hogy az Európai Unió Bíróságának határozata következményeként sem fog nemzeti jogrendünkből kiiktatódni a külföldi ítélet érvényének elismerése, legfeljebb a szabályozási rendje középtávon átalakul) azokra a belső problémákra, amelyek folyamatosan merülnek fel, mint

- az adekvát törvény és azon belül a jogintézmény kiválasztása;
- az időbeli hatály;

1 Fejes Péter PhD, fellebbviteli főügyészségi ügyész, Győri Fellebbviteli Főügyészség

2 Itt és most eltekintve a részben felfüggesztett szabadságvesztést kiszabó külföldi ítélet érvényének elismerése esetén a feltételes szabadság tartamára vonatkozó 1/2010. (II. 26.) Büntető jogegységi határozattól, illetve az annak alapjául szolgáló elvi kérdéstől.

3 <http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62015CC0025&lang1=hu&type=TEXT&ancre=> 2016.II.29.

- az egység-többség, bünszövetség, üzletszerűség szerinti minősítés, a bünszervezetben elkövetettség;
- az anyagi jogi szankció átalakítása;
- a terhelt előéletével – például próbaidő alatti elkövetés, visszaesői minőség – kapcsolatos zavarok;
- (a részben felfüggesztett szabadságvesztésre ítélet esetén) a feltételes szabadság tartamának meghatározása és megszüntethetősége;
- felfüggesztett szabadságvesztésre ítélet esetén a próbaidő kezdőidőpontjának számítása és a próbaidő tartama alatti elkövetés;
- a külföldi ítélet érvénye elismerésének és a külföldi bíróság által kiszabott szabadságvesztés végrehajtása átvételének [Nbjt. IV. Fejezet 2. Cím] kettőssége;
- a külföldi ítélet érvényének többszörös elismerése, ezáltal a res iudicata sérelme;
- az összbüntetésbe foglalhatóság;⁴
- a külföldi ítélet érvénye tárgyában hozott határozatok hatályon kívül helyezésének okai.

A külföldi ítélet érvényének elismeréséről általában

A jogintézmény lényege a külföldi ítélet honosítása, a magyar bíróság ítéletével azonos érvényűvé tétele. Ha a magyar bíróság a külföldi ítélet érvényét elismerte, úgy kell tekinteni, hogy a bűncselekményt a magyar bíróság – de nem feltétlenül a Büntető Törvénykönyvről szóló törvénynek (a továbbiakban: Btk.) *expressis verbis* megfelelően, lásd később több helyütt – jogerősen elbírálta [Nbjt. 47. § (3) bekezdés].

A külföldi ítélet érvénye elismerésének alapjául szolgáló értesítéseket az igazságügyért felelős miniszter fogadja, és ha az Nbjt. 2. §-a nem zárja ki annak teljesítését, megküldi a bíróságnak [Nbjt. 46. § (1) bekezdés].

A külföldi bíróság jogerős ítélete a magyar bíróság ítéletével akkor azonos érvényű, ha az elkövetővel szemben külföldön folyamatban volt eljárás, valamint a kiszabott büntetés, illetve alkalmazott intézkedés nem ellentétes a magyar jogrenddel [Nbjt. 47. § (1) bekezdés]. A külföldi ítélet érvénye nem ismerhető el, ha annak meghozatala során a Be. alapelvi szintű rendelkezései nem érvényesültek, ez esetben ugyanis hiányzik az a feltétel, hogy a külföldön folyamatban levő eljárás összhangban van a magyar joggal [EBH2013. B.20.].

4 L. (ezek többségéről) összefoglalóan: Máziné Szepesi Erzsébet: A külföldi ítélet érvényének hazai elismerése és annak nehézségei. Ügyvédek Lapja 2015/2. 21-25.

A magyar törvényszék eljárása akkor törvényes, határozata akkor megalapozott, ha a külföldi ítélet érvényének elismerésére vonatkozó eljárásra illetékes, a külföldi ítélet meghozatala során a büntetőeljárási törvényünk (a továbbiakban: Be.) alapvető szintű rendelkezései érvényesültek, miután a külföldi büntetőeljárás kontradiktórius volt, abban a terhelt (személyesen) részt vett, a tárgyaláson tolmács jelen volt, a terhelt érdekében védő járt el, jogorvoslati joguk biztosított volt, az elkövetővel szemben a külföldi bíróság olyan cselekmény miatt járt el, amely mind a magyar jog, mind a külföldi állam joga szerint büntetendő, a kiszabott büntetés nem ellentétes a magyar jogrenddel; az időbeli hatály alkalmazása, a büntetési nem és tartam megállapítása, a végrehajtási mód meghatározása, az egyéb rendelkezés(ek): az előzetes fogvatartás beszámítására, a feltételes szabadságra bocsátásra és a bűnügyi költség viselésére vonatkozó rendelkezés(ek) törvényes(ek), helyes(ek).

A magyar bíróság eljárása továbbá akkor törvényes, ha a különleges eljárásban is figyelemmel volt a védő kötelező részvételére, mert például a bűncselekményre a törvény ötévi szabadságvesztést rendel [Be. 46. § *a*) pont], vagy mert a terheltet – akár külföldön, akár itthon – fogva tartják [Be. 46. § *b*) pont], avagy mert a terhelt ismeretlen helyen tartózkodik [Be. 46. § *e*) pont]; a fordító kirendelésére és a fordítás díjának megállapítására vonatkozó előírásokra és a kézbesítési szabályokra.

A magyar bíróság eljárása továbbá akkor megalapozott, ha a terhelt magyar erkölcsi bizonyítványát lekérte, – amennyiben arra szükség volt – nemzetközi jogsegély útján a kiegészítő információkat, hiányzó iratokat, adatokat beszerezte.

A magyar bíróságot határozatának meghozatalánál köti a külföldi bíróság által megállapított tényállás [Nbjt. 48. § (1) bekezdés]. Ez az előírás az ítélkezési gyakorlatban akként érvényesül, hogy a honosító végzés tényállásának szóról szóra meg kell egyeznie a külföldi ítélet tényállásával. Ami a külföldi tényállásban nem szerepel, de amit a magyar tényállás nem nélkülözhet, például (forintban kifejezett) elkövetési érték, sérülés tényleges gyógytartama, s amire a külföldi tényállásból alappal lehet következtetni [Fővárosi Ítéltábla 5. Bpkf. 10 050/2015/3., ÍH2015. 2.], azt az indokolásban (annak a további részében) kell megállapítani, szerepeltetni.

Ha a törvény másképp nem rendelkezik, a bíróság eljárására a Be. különleges eljárásokról szóló XXIX. Fejezetének általános szabályait – az 555. § (2) bekezdés *b*) és *d*) pontjában meghatározott rendelkezés kivételével – kell alkalmazni [Nbjt. 46. § (3) bekezdés].

A bíróság eljárása során megállapítja, hogy az elítéléshez a magyar törvény alapján milyen jogkövetkezmények fűződnek. Ha a külföldi bíróság ítéletében kiszabott büntetés vagy intézkedés nem teljes mértékben egyeztethető össze a magyar törvénnyel, a bíróság határozatában a magyar törvény szerint állapítja meg az alkalmazandó büntetést vagy intézkedést úgy, hogy az a lehető legnagyobb mértékben megfeleljen annak a büntetésnek vagy intézkedésnek, amelyet a külföldi bíróság kiszabott, és – a végrehajtásra vonatkozó kérelem esetén – ennek megfelelően rendelkezik ezen büntetés vagy intézkedés végrehajtásáról [Nbjt. 48. § (2) bekezdés].

A magyar bíróság eljárása során további alapelvi szintű rendelkezés (a továbbiakban: strasbourgi alapelv), hogy az ítélet átalakításakor nem súlyosbíthatja az elítélt büntetőjogi helyzetét, és semmilyen olyan büntetési minimumhoz nincs kötve, melyet a Végrehajtó Állam joga az elkövetett cselekményre vagy cselekményekre előír [a Strasbourgban, 1983. március 21-én kelt, az elítélt személyek átszállításáról szóló egyezmény⁵ (a továbbiakban: Strasbourgi Egyezmény) 11. cikk 1. d) pont, Nbjt. 48. § (5)-(6) bekezdés, a részben felfüggesztett szabadságvesztést kiszabó külföldi ítélet érvényének elismerése esetén a feltételes szabadság tartamáról szóló 1/2010. (II. 26.) Büntető jogegységi határozat (a továbbiakban: 1/2010. BJE) I-III.]. Ezért aztán a Btk. szabályaitól – néha *contra legem* – a terhelt javára el kell térni.

A jogalkotó az Nbjt.-nek a külföldi ítélet érvénye elismerésének általános szabályait 2013. szeptember 1. napi hatállyal arra tekintettel módosította, hogy az Európai Unió más tagállamaiban hozott ítéleteknek egy új büntetőeljárásban való figyelembevételéről szóló 2008/675/IB tanácsi kerethatározat⁶ rendelkezéseinek végrehajtása nyomán várhatóan jelentős mértékben megnövekszik a külföldi ítéleteket elismerő ítéletek száma. Ez ország-szerte be is következett.

A külföldi határozat lefordításának díja

A bűnügyi költség viselése – a Be. 555. §-ának (1) bekezdése alapján alkalmazandóan – vagy a Be. 338. §-a alapján a terheltet, vagy a Be. 339. §-ának (1) bekezdése alapján az államot terheli.

A Be. 9. §-ának (1) bekezdése értelmében a büntetőeljárás nyelve a magyar.

⁵ Kihirdette az 1994. évi XX. törvény.

⁶ HL L 220., 2008. 8. 15., 32-34.

A külföldi ítélet lefordítása díjának a terhelt általi megfizetési kötelezettsége a következők alapján vezethető le:

A Be. 555. §-ának (3) bekezdése szerint a XXIX. Fejezet alkalmazásában bűnügyi költség a különleges eljárás során felmerült, az állam által előlegezett költség, illetőleg készkiadás [74. § (1) bek.].

Az Nbjt. 83. §-ának (1) bekezdése értelmében a külföldi ítélet érvényének elismerése iránti eljárásban (IV. Fejezet 1. Cím) a külföldi hatóság által megküldött idegen nyelvű iratok magyar nyelvre történő fordításának díja bűnügyi költség.

A Be. 555. §-a (2) bekezdésének j) pontja alapján a bűnügyi költséget a terhelt viseli, amennyiben az alapügyben a bűnügyi költség megfizetésére kötelezték.

Ha tehát az alapügyben a külföldi ítélet a költségekkel kapcsolatosan úgy határozott, hogy a saját büntetőeljárási törvény (jogszabályhelye) szerint a vádlott köteles megtéríteni az eljárás költségeit, úgy a külföldi ítélet lefordításával felmerült díjat a terhelt kell hogy viselje (pl. értelemszerűen BH1987. 392.).

A külföldi ítélet lefordítása díjának az állam terhén maradása az alábbiakkal indokolható:

A terhelttel már külföldön megfizettették a bűncselekményével kapcsolatos büntetőeljárás költségeit. A külföldi ítélet honosítását nem ő kéri, a magyar különleges eljárás tényével és annak költségeivel nem (kell) számol(nia). Nem tisztességes a fordítást is megfizettetni vele. A külföldi ítélet lefordítása díjának megfizetésére kötelezése ütközik a Strasbourg-i Egyezmény azon előírásával, hogy az ítélet átalakításakor az elítélt büntetőjogi helyzete nem súlyosbítható [11. cikk 1. d) pont]; a Strasbourgban, 1992. november 5-én létrehozott Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának⁷ azon előírásaival, hogy az igazságszolgáltatás területén a büntetőeljárásokban biztosítják: az indítványok, az írásos és szóbeli bizonyítékok ne minősülhessenek pusztán azon az alapon elfogadhatatlannak, hogy regionális vagy kisebbségi nyelven készültek, s hogy – többek között – ennek az intézkedésnek a végrehajtása, valamint a tolmácsok és fordítások esetleges alkalmazása az érdekelték számára nem jelenthet többletköltséget [9. cikk 1. a) pont iii) albekezdés, d) pont]; a büntetőeljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról szóló 2010/64/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvnek⁸ azon előírásaival, hogy a tagállamok biztosítják, hogy a büntetőeljárás nyelvét nem értő gyanúsítottak vagy vádlottak

⁷ Kihirdette az 1999. évi XL. törvény.

⁸ HL L 280., 2010. 10. 26., 1-7.

ésszerű időn belül megkapják a lényeges iratok – mint a szabadságelvonásról szóló határozatok, a vád, illetőleg a vádirat, és bármely ítélet – írásbeli fordítását, amelyek lényegesek annak biztosításához, hogy képesek legyenek gyakorolni védelemhez való jogukat, továbbá amelyek lényegesek a tisztességes eljárás garantálásához [3. cikk 1. és 2. pont], s hogy a tagállamok az eljárás kimenetelétől függetlenül fedezik a 2. és 3. cikk alkalmazásából származó tolmácsolási és fordítási költségeket [4. cikk].⁹

Megjegyzem, még azonos törvényszéken (büntető kollégiumon) belül is van példa arra, hogy a bírák eltérően rendelkeznek a fordítás díjával felmerült bűnügyi költség viseléséről.

A már hivatkozott C-25/15. sz. ügyben a Budapest Környéki Törvényszék fordult az Európai Unió Bíróságához előzetes döntéshozatali kérelemmel, amelyben a büntetőeljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról szóló, 2010. október 20-i 2010/64/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv 1. cikke (1) bekezdésének¹⁰ értelmezését kérte, azt, hogy a Be. Különleges eljárások XXIX. Fejezete során is alkalmazni kell-e ezen irányelvet, vagyis a magyar jog szerinti különleges eljárás beleértendő-e a „büntetőeljárás” kitételbe, vagy e kitételbe csak az az eljárás értendő, amely lezárul a terhelt büntetőjogi felelősségéről való jogerős döntéssel?¹¹

(Evidens, amennyiben az első kérdésre nem, a második kérdésre igen a válasz, úgy az állam, amennyiben az első kérdésre igen, a második kérdésre nem a válasz, úgy a terhelt köteles viselni a bűnügyi költséget.)

A főtanácsnoki indítvány végkövetkeztetései szerint¹² az irányelv 1. cikkének (1) és (2) bekezdését, valamint 3. cikkének (1) és (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy azok nem alkalmazandók az olyan helyzetre, mint amelyről az alapügyben szó van, amikor valamely tagállami bíróság a külföldi ítéletek érvényének elismerésére irányuló nemzeti eljárás keretében ezen állam eljárási nyelvére kívánja fordítani a más tagállam bírósága által hozott ítéletet; viszont a bűnügyi nyilvántartásból származó információk tagállamok közötti cseréjének megszervezéséről és azok tartalmáról szóló, 2009. február 26-i 2009/315/IB tanácsi kerethatározat¹³ 4. cikkének (2) bekezdését és 5. cikkének (1) bekezdését, valamint a

9 L. részletesebben: VÁRHEGYI Éva: *Mégis, ki fizeti a fordítási költséget?* Ügyvédek Lapja 2015/2. 26-32.

10 1. cikk (1) bekezdés: Ezen irányelv a büntetőeljárás és az európai elfogatóparancs végrehajtására irányuló eljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogra vonatkozó szabályokat állapít meg.

11 Főtanácsnoki indítvány 1. és 24. pont

12 Főtanácsnoki indítvány 68. pont

13 HL L 93., 2009. 4. 7., 23-32.

2009/315/IB kerethatározat 11. cikke alkalmazásában az Európai Bűnügyi Nyilvántartási Információs Rendszer (ECRIS) létrehozásáról szóló, 2009. április 6-i 2009/316/IB tanácsi határozatot¹⁴ úgy kell értelmezni, hogy azokkal ellentétes, ha valamely más tagállam által hozott büntetőítéletnek a tagállam bűnügyi nyilvántartásába való bejegyzése egy ilyen eljárás előzetes lefolytatásától függ.

A főtanácsnoki indítvány egyenesen megkérdőjelezi az uniós jog egyéb jogi aktusaira tekintettel a más tagállam bírósága által büntetőügyekben hozott határozat elismerésére irányuló magyar eljárás jogszerűségét;¹⁵ megállapítja, hogy ez a különleges eljárás a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárással egyítés és fogalmilag sérti az EUMSZ 82. cikke (1) bekezdésének első albekezdését, amely szerint az Unióban a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés a büntetőügyekben hozott bírósági ítéletek és határozatok kölcsönös elismerésének elvén¹⁶ alapul;¹⁷ s hogy sem a kölcsönös elismerés elvének büntetőügyekben hozott, szabadságvesztés büntetéseket kiszabó vagy szabadságelvonással járó intézkedéseket alkalmazó ítéleteknek az Európai Unióban való végrehajtása céljából történő alkalmazásáról szóló, 2008. november 27-i 2008/909/IB tanácsi kerethatározat¹⁸, sem pedig az Európai Unió más tagállamaiban hozott ítéleteknek egy új büntetőeljárásban való figyelembevételéről szóló, 2008. július 24-i 2008/675/IB tanácsi kerethatározat¹⁹ nem alkalmazandó jelen ügyben²⁰ [noha – mint már szó volt róla – a jogalkotó az Nbjt.-nek a külföldi ítélet érvényének elismerésére vonatkozó általános szabályait 2013. szeptember 1. napi hatállyal éppen ez utóbbi európai uniós jogi aktus rendelkezéseinek végrehajtására tekintettel módosította, s noha az Nbjt. 85. §-ának a) pontja azt mondja ki, hogy a törvény 46. §-a éppen eme európai uniós jogi aktusnak való megfelelést szolgálja].

A külföldi ítélet érvényének elismerése a kölcsönös elismerés elvének implementáció nélküli alkalmazása esetén – amit magam pártolnék – ránézésre nem oldana meg minden kérdést, minthogy mi legyen a magyar büntető anyagi jog által nem ismert, sőt annak

14 HL L 93., 2009. 4. 7., 33-48.

15 Főtanácsnoki indítvány 37. pont

16 L. részletesen pl.: FARKAS Ákos: *A kölcsönös elismerés elve az európai büntetőjogban I-II.* <http://www.ugyeszsegiszemle.hu/hu/201601,201602>

17 Főtanácsnoki indítvány 40. pont

18 HL L 327., 2008. 12. 5., 27-46.

19 L. 5. lábjegyzet alatt

20 Főtanácsnoki indítvány 41. pont

természetével egyenesen ellentétes rendelkezésekkel, a külföldi ítélet miként vehető figyelembe egy új(abb bűncselekmény miatti) magyar büntetőeljárás során – ám ezeket áthidalhatónak tartanám, l. később a *Konklúzió* alcím alatt; de az iuridicum maga is homályban hagy számos olyan kérdést, minthogy a külföldi elítélés kapcsán hogyan érvényesülnek a terhelt (különös, többszörös, erőszakos többszörös) visszaesői minőségére vonatkozó rendelkezések, mikortól számítandó a jogerős elítéléshez képest a három év, illetve a végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés próbaideje, van-e értelme a végrehajtás átvétele nélkül egyáltalán külön a külföldi ítélet érvénye elismerésének?

A megfelelő törvény és azon belül – a bíróság hatáskörét és illetékességét meghatározó – jogintézmény kiválasztása

Az Nbjt.-t csak az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény (a továbbiakban: Eube. tv.) eltérő rendelkezésének hiányában lehet az európai uniós bűnügyi együttműködés során megfelelően alkalmazni, illetve az Nbjt.-t az Eube. tv.-ben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

A Btk. és a Be. helyzete azonos az Nbjt.-vel (háttérjogszabályok), azzal, hogy azokat az Nbjt.-ben, illetőleg az Eube. tv.-ben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.²¹

Ekként nemcsak az Nbjt., hanem az Eube tv. alkalmazását is vizsgálni kell, annak 109. §-ának (2) bekezdésére is figyelemmel.

Ha a jogerős szabadságvesztés büntetést kiszabó vagy szabadságelvonással járó intézkedést alkalmazó tagállami határozatban pénzbüntetés kiszabására is sor kerül, a határozat elismerésére és a végrehajtásról szóló határozat meghozatalára a Fővárosi Törvényszék rendelkezik hatáskörrel és (kizárólagos) illetékességgel (Debreceni Ítéltábla Beüf. III.516/2015/2., ÍH2015. 92.).

A jogerős felfüggesztett szabadságvesztés büntetést, mint az Eube. tv. 137. §-a (1) bekezdésének d) pontjában nevesített alternatív szankciót kiszabó tagállami határozat elismeréséről és végrehajtásáról ugyanezen szakasz (4) bekezdése alapján az elítélt lakóhelye vagy tartózkodási helye szerint illetékes törvényszék székhelyén működő járásbíróság, Budapesten a Budai Központi Kerületi Bíróság kizárólagos (sic!) illetékességgel intézkedik (Győri Ítéltábla Bpkf.55/2015/5., Bpkf.96/2015/2.).

21 L. bővebben: Polt Péter-Varga Zs. András (szerk.): *Az ügyészek nagy kézikönyve*. CompLex Kiadó Kft., Budapest, 2013. 144.

Míg az első döntés (az Ítéltáblai Határozatokban) közzétételre került, addig az utóbbiak nem lettek ismertek és követendők.

A külföldi ítélet érvénye elismerésének alapjául szolgáló külön értesítés vonatkozásában az Nbjt.-t, a büntetések és az intézkedések végrehajtásának átadása iránti külön megkeresés vonatkozásában (természetesen EU tagállami körben) az Eube. tv.-t kell alkalmazni. Nem mellékes, hogy az ítélező állam kezdeményezése mire és milyen módon irányul. Az együttes elismerés és végrehajtás, valamint a külön végrehajtás – többek között – feltétele, hogy a tagállami hatóság által hozott jogerős határozatot tanúsítvánnyal együtt, magyar nyelven a bíróságnak megküldjék [Eube. tv. 109. § (1) bekezdés, 137. § (3) bekezdés].

Ha a külföldi ítélet érvényének elismerésére és a végrehajtás átvételére külön érkezett értesítés, és külön érkezett megkeresés, akkor az értesítés vonatkozásában a törvényszékek különös illetékessége, a megkeresés vonatkozásában a Fővárosi Törvényszék kizárólagos illetékessége érvényesül. A Fővárosi Törvényszéknek a végrehajtás átvételére vonatkozó kizárólagos illetékessége csak azt követően érvényesül(het/ne), hogy a külföldi ítélet érvényének elismeréséről a különös illetékességű törvényszék határozata jogerőre emelkedett [l. pl.: A Fővárosi Ítéltábla kibővített Büntető Kollégiumának 2014. május 12. napján megtartott ülésén elfogadott jogértelmezési álláspontok – 2014.El.II.C.3.2/4/2-LIV. szám alatti – összefoglalása (a továbbiakban: BK összefoglalás) 1.) pontja²²].

Ha pedig a külföldi ítélet elismerésére és a végrehajtás átvételére irányuló kezdeményezés együttesen érkezett, és a végrehajtás átvételének nincsenek meg a feltételei, úgy a Fővárosi Törvényszéknek át kell(ene) tennie az ügyet a külföldi ítélet érvényének elismerésére különös illetékességgel rendelkező törvényszékhez [l. BK összefoglalás 10.) pontja (értelemszerű alkalmazásával)].

A közzétett fenti [a BK összefoglalás 11.) pontjának (is) megfelelő] eseti döntés szerint azonban a pénzbüntetés és vagyonekbobzás végrehajtására irányuló eljárásban a külföldi ítélet érvényének külön eljárásban történő elismerésére nem kerül(het) sor.

A (csak) pénzbüntetést kiszabó tagállami határozat elismeréséről és végrehajtásáról [Eube. tv. 148. § (2) bekezdés] annak a törvényszéknek a székhelyén működő bíróság dönt, amelynek illetékességi területén a terhelt – függetlenül a lakcímnnyilvántartásban bejegyzett lakcímtól – életvitelszerűen tartózkodik (Kúria Bkk.II.1670/2015/5.).

22 Elérhető: fovarosiitelotabla.birosag.hu/.../osszefoglalo_anyag_-_vegleges.doc=2016.03.22.

Az időbeli hatály

Az Nbjt. 48. §-ának (3) bekezdése egyértelmű – a Btk. 2. §-ának (1) és (2) bekezdése tartalmának megfelelő: az alkalmazandó büntetés vagy intézkedés megállapításánál a bűncselekmény elkövetésekor hatályban lévő törvény szerint kell eljárni; ha az alkalmazandó büntetés vagy intézkedés megállapításakor hatályban lévő törvény szerint a cselekmény már nem bűncselekmény, vagy enyhébben bírálendő el, akkor az új törvényt kell alkalmazni.

Az, ha az időbeli hatály alkalmazása törvénysértő, egyértelműen a hazai jogszabály(ok) téves értelmezésére vezethető vissza csak. Ahol előfordult a külföldi ítélet érvényének többszöri elismerése, ott volt példa az egyik esetben az elkövetés idején, a másik esetben a megállapításkor (elbíráláskor) hatályban lévő magyar törvény alkalmazására is [Győri Törvényszék Bk.570/2013/8. számú (későbbi), illetve Fővárosi Törvényszék 3.Bk.1745/2013/10. számú (korábbi) végzése].

Egység-többség, minősítő körülmények, bűnszervezetben elkövetettség

Amíg a bíróságot határozatának meghozatalánál köti a külföldi bíróság által megállapított tényállás, addig a minősítés nem, illetve részben. Ez azt jelenti, hogy a magyar bíróság megállapíthat rendbeliség (halmazat) helyett folytatólagosságot (egységet), például több rendbeli gazdaság büntette helyett (1 rendbeli) folytatólagosan elkövetett gazdaság büntetést (Győri Ítéltábla Bpkf.30/2015/3.), illetve viszont; s megállapíthat minősítő körülményt is, például bűnszövetséget, üzletszerűséget, ha az a tényállásban le van írva, vagy a bűncselekmény megnevezésében szerepel, például mint „iparszerű” elkövetés, avagy arra a tényállásból akárcsak alappal lehet következtetni (Fővárosi Ítéltábla 5.Bpkf.10.050/2015/3., ÍH2015. 2.), illetve mellőzhet is bűnszervezetben elkövetést, ha a külföldi elkövetési körülmény a hazai jog szerint adott esetben a bűnszövetség minősítő körülménnyel azonos (Győri Ítéltábla Bpkf.30/2015/3.).

A külföldi ítélet tényállásában és a bűncselekmények megnevezésében szereplő bűnszervezetben elkövetés nem azonos a Btk. 459. §-a (1) bekezdésének 1. pontjában meghatározott bűnszervezetben elkövetési móddal, és a magyar bíróság nem alkalmazhatja – a strasbourgi alapelv miatt – az ehhez kapcsolódó súlyosabb jogkövetkezményeket, mint a szigorúbb

végrehajtási fokozat és a feltételes szabadságból való kizárás. Az elismerő határozatban a bünszervezetben elkövetés megállapítása ezért kizárólag deklaratív [l. pl.: BK összefoglalás 3.) pontja].

Külföldi ítélet érvényének elismerésére nem kerülhet sor, ha a külföldön elkövetett cselekmény a magyar jog szerint nem bűncselekmény, hanem szabálysértés, mert a szabálysértési értékre elkövetett lopást nem minősíti vétséggé az, hogy az elkövetés alatt a terhelt a zsebében kést tart (EBD2015. B.16).

Ha (pedig) a külföldi ítéletben elbírált több bűncselekmény közül egy vagy több a magyar törvény szerint szabálysértésnek minősül, az érvény elismerése tárgyában hozott végzés rendelkező részének nem kell kimondania az elismerés mellőzését, erre elegendő az indokolásban utalni [BK összefoglalás 7/b.) pontja].

A büntetés átalakítása

Ha a külföldi bíróság által kiszabott szabadságvesztés végrehajtási módját vagy tartamát illetően nem egyeztethető össze a magyar törvénnyel, a bíróság a magyar törvény szerint az ítélet alapjául szolgáló tényállás szerinti bűncselekményre a magyar Btk. által előírt büntetési tétel keretein belül, a büntetés kiszabására vonatkozó szabályok figyelembevételével állapítja meg a büntetést, annak tartamát, ideértve a végrehajtási mód meghatározására, valamint a feltételes szabadságra bocsátásra vonatkozó szabályokat is. Ha a külföldi bíróság által kiszabott szabadságvesztés tartama rövidebb, mint ami – a Btk.-nak a büntetés enyhítésére vonatkozó szabályaira is figyelemmel – a magyar törvény alapján megállapítható lenne, akkor a bíróság által megállapított szabadságvesztés tartama megegyezik a külföldi bíróság által kiszabott tartammal. A bíróság által megállapított büntetés nem lehet hosszabb a külföldi bíróság által kiszabott büntetés tartamánál [Nbjt. 48. § (5) bekezdés].

Ha a külföldi bíróság az ítéletében több bűncselekmény miatt halmazati büntetést szabott ki, és az ítélettel elbírált cselekmények valamelyike a magyar jog szerint nem bűncselekmény, vagy egyébként nem ismerhető el, a bíróság a határozatában e cselekmény mellőzésével, az ítélet alapjául szolgáló további tényállás(ok) figyelembevételével, a Btk.-nak a büntetés kiszabására vonatkozó szabályai szerint állapítja meg a büntetést [Nbjt. 48. § (4) bekezdés].

Ha a külföldi bíróság a terheltet részben felmentette, ezt az elismerő végzés indokolásának kell tartalmaznia (Győri Ítéltábla Bpkf.360/2014/5.).

A külföldi ítélet érvényének elismeréséhez nem tartoznak a járulékos kérdések, mint például a polgári jogi igény elbírálása, a bűnjelek megsemmisítése, kiadása. A járulékos kérdésekben hozott külföldi ítéleti rendelkezéseket az érvény elismerése tárgyában hozott határozat indokolásában kell feltüntetni [BK összefoglalás 7/d.) pontja].

Mutatis mutandis:

A külföldi bíróság által elítélt magyar állampolgár büntetés-végrehajtásának átvétele esetén a magyar törvény összes rendelkezéseinek figyelembevételével kell elbírálni, hogy a külföldi ítélet összeegyeztethető-e a magyar törvénnyel (BH2006. 395.).

A terhelt előéletének figyelembe vehetősége

Ha a nyomozó hatóság a Be. 178/A. § (2) bekezdésében meghatározott módon szerzett adatok alapján megállapítja, hogy a magyar állampolgár gyanúsítotthoz kapcsolhatóan olyan külföldi ítéletre vonatkozó adat szerepel az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásában, amelynek érvényét a nemzetközi bűnügyi jogsegélyről szóló törvényben meghatározott eljárásban magyar bíróság még nem ismerte el, és megalapozottan feltehető, hogy az ítéletnek a folyamatban lévő eljárásban való figyelembevétele a gyanúsítás alapjául szolgáló bűncselekmény Btk. szerinti minősítését, a büntetés kiszabását vagy az intézkedés alkalmazását befolyásolja, haladéktalanul tájékoztatja az ügyészt [Be. 178/B. § (1) bekezdés].

Az ügyész a nyomozó hatóság (1) bekezdésben meghatározott tájékoztatása nyomán, vagy ha a 178/A. § (2) bekezdésében meghatározott módon szerzett adatok alapján megállapítja, hogy a magyar állampolgár gyanúsítotthoz kapcsolhatóan olyan külföldi ítéletre vonatkozó adat szerepel az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásában, amelynek érvényét a nemzetközi bűnügyi jogsegélyről szóló törvényben meghatározott eljárásban magyar bíróság még nem ismerte el, és megalapozottan feltehető, hogy az ítéletnek a folyamatban lévő eljárásban való figyelembevétele a gyanúsítás alapjául szolgáló bűncselekmény Btk. szerinti minősítését, a büntetés kiszabását vagy az intézkedés alkalmazását befolyásolja, haladéktalanul kezdeményezi az igazságügyért felelős miniszternél a külföldi ítélet nemzetközi bűnügyi jogsegélyről szóló törvény szerinti elismerését [Be. 178/B. § (1) bekezdés].

A külföldön történt elítélés is súlyosító körülmény lehet, feltéve, ha megfelel az Nbjt. 47. § (3) bekezdésében foglaltaknak (a büntetéskiszabás során értékelhető tényezőkről szóló 56/2007. BK vélemény II.2. pont tizedik bekezdés, BH1975. 103.).

A külföldi bíróság ítéletének a magyar bíróság ítéletével azonos érvénye azt is jelenti, hogy a külföldi ítélet a visszaesést, a különös és a többszörös visszaesést is megalapozhatja (BH1997. 510.).

A kérdés azonban úgy is feltehető, hogy a korábbi magyar ítélet(ek) megalapozhatja(k) a külföldi ítélet érvényének (különös, többszörös, erőszakos többszörös) visszaesőkénti elismerését? Az ítélkezési gyakorlatban van erre (közzé nem tett) eseti döntés, s van ellenpélda is.

A Győri Ítéltábla a törvényszék végzését megváltoztatta és az elítélttel szemben a 3 rb. (jelentős értékre üzletszerűen, dolog elleni erőszakkal elkövetett) lopás büntette miatt halmozati büntetésül kiszabott 4 év börtönbüntetést – amelyet a törvényszék mint többszörös visszaesőként kiszabottnak ismert el – visszaesőként kiszabottként ismerte el, tekintettel arra, hogy a külföldi bíróság (egyébiránt az Ausztriában büntetlen, de a magyarországi (!) elítélései alapján²³ az osztrák törvény – a már kétszeres elítélésre figyelemmel – büntetési tétel felső határát felével emelő hasonló rendelkezése²⁴ körében) visszaesőként történt elkövetést állapított meg, mivel az ítélet átalakításakor a külföldi kiszabott büntetésnek az felel meg, ha az elítélt büntetőjogi helyzete ennél nem súlyosabb, vagyis függetlenül attól, hogy a hazai erkölcsi bizonyítvány adatait alapul véve, a magyar törvény szerint az elítélt többszörös visszaeső lenne, azt kell megállapítani, hogy a terhére rótt cselekményt a hazai büntetőjogban szabályozott visszaesőként követte el (Győri Ítéltábla Bpkf.10/2015/3.).

A Győri Ítéltábla másik ügyében az ítéltábla szerint helyesen mutatott rá a fellebbviteli főügyészség, hogy a magyarországi előéleti adatokra, illetve a külföldi ítéletben rögzített elítélésekre figyelemmel a terheltek vonatkozásában a többszörös, illetve a különös visszaeső minőség megállapítható lenne, a külföldi ítélet érvényének elismerésekor azonban a magyar bíróságot köti a külföldi bíróság által megállapított tényállás, amelynek részét képezi az előéleti adatokat is magába foglaló személyi rész, amely nem egészíthető ki (a magyar erkölcsi bizonyítvány adataival), mivel olyan rendelkezést nem tartalmaz a külföldi ítélet, amely megfeleltethető lenne a hazai visszaesés fogalmának. A külföldi ítélet érvényének elismerésekor különös figyelmet kell fordítani arra – mint ahogy a Strasbourgi Egyezmény kihirdetéséről szóló 1994. évi XX. törvény (sic!) 11. cikk 1. d) pontja is leszögezi – hogy

23 Az osztrák ítélet tehát ténylegesen alkalmazta a kölcsönös elismerés elvét!

24 StGB (Osztrák büntető – anyagi – törvény) 39. §

nem érheti súlyosabb joghátrány az elítéltet, mint amelyet a külföldi elismerendő ítélet tartalmaz, márpedig a visszaesői minőség egyértelműen hátrányosan érintené a terhelteket (Győri Ítéltábla Bpkf.405/2014/5.).

Mindenekelőtt: a vádlott korábbi elítéléseire, a büntetések kiállítására vonatkozó adatok nem részei a (felülvizsgálati eljárásban is irányadó, s ezért támadhatatlan) tényállásnak (BH2015. 30.). Ezen túlmenően: *a)* ha eleve (nem a külföldi büntetőjog területi hatálya, hanem) a magyar büntetőtörvény személyi hatálya folytán bírálták volna el a terheltek bűncselekményeit, akkor (többszörös, illetve különös) visszaesők lennének; *b)* ha a külföldi ítélet érvényének elismerése azt jelenti, úgy kell tekinteni, hogy a cselekményt a magyar bíróság jogerősen elbírált, akkor a magyar törvény nem súlyosbítja a terheltek helyzetét, hanem a magyar büntetőtörvény szerint törvényessé teszi az ítéletet; *c)* miért kell a strasbourgi alapelvből annak következnie, hogy jobban jár a terhelt, ha (időnként) külföldön követ el bűncselekményeket?

A külföldi ítélet érvényének elismeréséhez kapcsolódó egyik legfontosabb jogkövetkezmény pedig eleve nem más mint a büntetett előlethez fűződő joghátrány. Erről a bűnügyi nyilvántartásból szerezhető adat, s ezért írja elő a törvény kategorikusan a külföldi ítélet érvényének elismeréséről a bűnügyi nyilvántartó szerv értesítését [Nbjt. 48. § (7) bekezdés].

A (különös, többszörös, erőszakos többszörös) visszaesői minőség körében a Btk. 459. §-a (1) bekezdésének 31. pontjában írt három év(ek) számításának kezdőidőpontja lehet a külföldi ítélet (s nem az azt érvényében elismerő magyar végzés) jogerőre emelkedésének napja (értelemszerűen BH2005. 199., BH1989. 140.).

A feltételes szabadság tartamának – részben felfüggesztett szabadságvesztésre ítélet esetén (is) – megállapítása és megszüntethetősége

Ha a külföldi bíróság olyan szabadságvesztést szabott ki, amely tartamának meghatározott részét rendelte végrehajtani, és a fennmaradó rész végrehajtását az ítélkező külföldi bíróság felfüggesztette, a bíróság az ilyen szabadságvesztést úgy ismeri el, mintha a végrehajtandó szabadságvesztésből az elítéltet feltételes szabadságra bocsátották volna.

Ebben az esetben a feltételes szabadságra bocsátás időpontjának meghatározásakor a Btk. 38. § (2) bekezdésétől, valamint – ha a feltételes szabadságnak a Btk. 39. § (1) bekezdés szerinti tartama meghaladná a külföldi bíróság ítéletében meghatározott felfüggesztés tartamát – a Btk. 39. § (1) bekezdésétől el lehet tekinteni. Ebben az esetben a feltételes szabadság tartama megegyezik a külföldi bíróság ítéletében megállapított felfüggesztés tartamával, a büntetést pedig a feltételes szabadság így megállapított utolsó napjával kell kitöltöttnek tekinteni [Nbjt. 48. § (6) bekezdés, 1/2010. BJE I-III.].

Ha a külföldi bíróság határozatában azt állapítja meg, hogy az ítélkező államban megvalósított bűncselekményt a terhelt a korábbi magyarországi büntetéséből engedélyezett feltételes szabadság tartama alatt követte el, de a külföldi állam joga nem ismeri erre tekintettel a feltételes szabadságra bocsátásból történő kizárást, akkor az elismerő határozatban a Btk. feltételes szabadságot kizáró 38. §-a (4) bekezdésének *d)* pontja sem alkalmazható [BK összefoglalás 3.) pontja utolsó bekezdése].

Ha a külföldi bíróság részben végrehajtandó, részben végrehajtásban felfüggesztett szabadságvesztést szabott ki, s a végrehajtandó szabadságvesztés részt az ítélkező állam teljes egészében végrehajtotta, akkor a külföldi ítélet érvénye elismerésekor a feltételes szabadság kezdő időpontját a végrehajtandó rész kitöltésétől számítja a magyar bíróság [BK összefoglalás 4.) pontja első bekezdése].

Ha az ítélkező állam a végrehajtandó szabadságvesztés részt sem hajtotta végre teljes egészében, akkor a feltételes szabadságra bocsátás kezdő időpontja a végrehajtandó szabadságvesztés részből való tényleges szabadulás időpontja lesz [BK összefoglalás 4.) pontja második bekezdése].

Ha a külföldi ítélet érvényét elismerő jogerős magyar végzésnek a feltételes szabadság tartamát megállapító rendelkezése törvénysértő, úgy annak megváltoztatására a legfőbb ügyésznek a törvényesség érdekében a Be. 431. §-a szerint bejelentett jogorvoslati indítványa alapján a Kúriának a Be. 437. §-ának alkalmazásával van módja (LB-H-BJ-2010-131. bírósági határozat).

Annullatus:

A külföldi ítéletben kiszabott börtönbüntetéshez képest, amelynek kétharmad része letöltése után a terhelt a feltételes szabadságra bocsátását kérheti, a magyar törvény szerint meghatározott börtön büntetés-végrehajtási fokozat megállapítása is megrövidíti a lehetséges feltételes szabadságra bocsátás idejét, mivel aszerint (értsd: az 1978. évi IV. törvény szerint) a terhelt a büntetése háromnegyed részének letöltése után bocsátható csak feltételes szabadságra, ám ennek kimondása nem jogellenes, mert a törvény kötelező rendel-

kezésén alapszik. Az Nbjt. 53. §-a szerint ugyanis a végrehajtás átvétele esetén a feltételes szabadságra és a büntetés-végrehajtás megállapítására a magyar törvényben foglalt szabályok az irányadók²⁵ (BH2009. 354. utolsó előtti bekezdés, ugyanígy korábban BH2006. 356., EBH2005. 1287., BH1997. 1.).

A felfüggesztett szabadságvesztés próbaidejének kezdete, a próbaidő alatt elkövetés értelmezése

Nyilvánvaló, hogy a külföldi ítélet és érvénye elismerésének jogerőre emelkedése időben (jóval) eltérő. Ha a külföldi ítélet a szabadságvesztés végrehajtását próbaidőre felfüggeszti, és a külföldi ítélet érvényét elismerő végzés is a büntetést végrehajtásában próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztésként ismeri el, akkor felmerül a kérdés, hogy a próbaidő mikor kezdődik, kezdődött, a külföldi ítélet vagy az azt elismerő végzés jogerőre emelkedésének napján? S ha a terhelt az újabb bűncselekményét a külföldi ítélet próbaideje alatt, de az elismerő végzés jogerőre emelkedése előtt, vagy a külföldi ítélet próbaidejének letelte után, de az elismerő végzés jogerőre emelkedéséhez képest számított próbaidőn belül követi el, hogyan alakulnak a jogkövetkezmények, mely(ik) esetben kell – végrehajtandó szabadságvesztésre ítéltése esetén – a felfüggesztett szabadságvesztést végrehajtani? A kérdés úgy is feltehető, hogy mikortól lesz az elismert külföldi ítélet egyenértékű a magyar bíróság ítéletével, a magyar bíróság végzésének jogerőre emelkedése napjától (*ex nunc* hatállyal), vagy a külföldi ítélet jogerőre emelkedése napjától (*ex tunc* hatállyal)?

Ha a külföldi ítélet jogerőre emelkedésének napjához képest számítandó a próbaidő, s az újabb bűncselekmény elkövetése az elismerő végzés meghozatala és jogerőre emelkedése előtti, úgy a felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtásának elrendelhetősége azért kérdéses, mert az elkövetőnek nem kellett számolnia az újabb bűncselekmény külföldi próbaidő alatti elkövetése miatt – (az akaratától egyébként teljesen függetlenül meginduló) honosítási eljárásról tudomásszerzéséig – a külföldi felfüggesztett szabadságvesztés későbbi magyarországi végrehajtásának elrendelésével.

Ha a külföldi ítélet és az elismerő végzés próbaidején belüli az újabb bűncselekmény elkövetése, akkor a felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtásának elrendelése nem okoz(hat) problémát.

Ha a külföldi ítélet jogerőre emelkedésének napjához képest számítandó a próbaidő, s az

²⁵ az Nbjt. – 2007. április 11. napjára hatályos – 53. §-ának (2) bekezdése alapján

újabb bűncselekmény elkövetése ennek letelte utáni, de az elismerő végzés jogerőre emelkedésének napjához képest számítandó próbaidőn belüli, úgy a felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtása semmiképpen nem rendelhető el.

A bűnügyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról szóló 2009. évi XLVII. törvény 11. §-a (1) bekezdésének *k)* pontja szerint a büntettek nyilvántartása tartalmazza a külföldi ítélet érvényének elismerése esetén

ka) ennek tényét,

kb) a külföldi bíróság és az elismerő határozatot hozó magyar bíróság megnevezését,

kc) a külföldi bíróság és az elismerő határozatot hozó magyar bíróság által hozott határozat számát, keltét jogerőre emelkedésének napját,

kd) az ítéletben a magyar bíróság által elismert bűncselekmény megnevezését, és az 1978. évi IV. törvény vagy a Btk. szerinti minősítését,

ke) a külföldi bíróság által kiszabott szabadságvesztés büntetés vagy szabadságelvonással járó intézkedés tartamát, továbbá a külföldön történt büntetés-végrehajtással kapcsolatos adatok közül a fogamatba vétel időpontját, a feltételes szabadságra bocsátás napját, a büntetés vagy intézkedés kitöltésének időpontját, a büntetés végrehajtásának felfüggesztése vagy részbeni felfüggesztése esetén a próbaidő tartamát és a felfüggesztés leteltének időpontját, a korábbi felfüggesztett vagy részben felfüggesztett büntetés végrehajtásának elrendelése esetén a felfüggesztett vagy részben felfüggesztett büntetést kiszabó külföldi bíróság megnevezését, határozatának számát és jogerőre emelkedésének napját,

kf) a kiszabott szabadságvesztés büntetés vagy szabadságelvonással járó intézkedés végrehajtásának átvétele esetén ennek tényét, az elismert és átvett szabadságvesztés időtartamát,

kg) a törvényi mentesítés várható időpontját.

Másik probléma, ha a külföldi jog²⁶ ismeri az újabb bűncselekmény elkövetése esetén a korábbi – érvényében már elismert – felfüggesztett szabadságvesztés próbaideje meghosszabbításának lehetőségét. Ha az újabb bűncselekmény miatt az (újabb) ítéletben a külföldi bíróság a korábbi elismert felfüggesztett szabadságvesztés próbaidejét – egyidejűleg újabb

(akár végrehajtásában próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztés) büntetés kiszabása mellett – meghosszabbítja, azt (a korábbi ítélet) újabb elismerés(e) nem szokta, de nem is tudja követni, mert nincs rá magyar rendes vagy rendkívüli jogorvoslat, (különleges eljárási) jogintézmény.

A külföldi ítélet érvénye elismerésének és a végrehajtás átvételének kettőssége

A külföldi állam igazságügyi szerve kezdeményezi Magyarországon mind a külföldi ítélet érvényének elismerését, mind a külföldi büntetés végrehajtásának átvételét.

Az Nbjt. IV. Fejezete 2. Címében – a végrehajtási jogsegélyek között – szabályozott második eljárás a külföldi bíróság által kiszabott szabadságvesztés végrehajtásának átvétele. A külföldi ítélet érvényének elismerése és eme eljárás között alapvető különbség, hogy az elsőhöz nem kell az elítélt hozzájárulása, míg (annak kifejeződése) a másodikhoz nélkülözhetetlen (BH2013. 178.).

A külföldi ítélet érvényének elismeréséből nem következik automatikusan az abban kiszabott büntetés, alkalmazott intézkedés végrehajtása is. A végrehajtáshoz kell annak átadása-átvétele is.

Ha a külföldi ítélet érvényének elismeréséről a bíróság korábban jogerős határozatot hozott, az abban foglalt döntéshez a szabadságvesztés végrehajtásának átvételére irányuló eljárásban a bíróság kötve van [Nbjt. 51. § (1a) bekezdés].

Tévesnek tekintem ezért – az Nbjt. 48. §-ának (5) bekezdése és a Btk. 38. §-ának (1) bekezdése alapján – azt a bírósági álláspontot, hogy a feltételes szabadság legkorábbi időpontjáról történő rendelkezés a külföldi ítélet érvényének elismerésekor még idő előtti, mivel nem állnak rendelkezésre olyan adatok, melyekből arra lehetne következtetni, hogy a terhelt vonatkozásában a végrehajtás átvételére is sor kerülne. Ez utóbbi esetben különleges eljárás keretében lehetőség van a feltételes szabadságról történő utólagos rendelkezés meghozatalára (Győri Ítéltábla Bpkf.405/2014/5.).

Mind az Nbjt. 53. §-ának (1) bekezdése, mind az Eube. tv. 109. §-ának (1) bekezdése értelmében a jogerős szabadságvesztés büntetés vagy szabadságelvonással járó intézkedés végrehajtásának átvételére kizárólagos illetékességgel rendelkezik a Fővárosi Törvényszék.

Jóval lényegbevágóbb, hogy a külföldi ítélet érvénye elismerésének és a külföldi bíróság által kiszabott szabadságvesztés végrehajtása átvételének szétválasztása különös, illetve kizárólagos illetékesség mellett nem kívánt dupla eljárást és határozatot eredményezhet, ahogyan arra már *A megfelelő törvény és azon belül* – a bíróság hatáskörét és illetékességét meghatározó – *jogintézmény kiválasztása*, illetve *Az időbeli hatály* alcímek alatt kitértem, s ahogyan arra a következő alcím alatt is rátérek.

A külföldi ítélet érvénye többszörös elismerésének feloldása

Az ugyanazon külföldi ítélet érvényének elismerése tárgyában keletkezett már nem egyszer kettő jogerős magyar bírósági határozat, akár úgy, hogy a Fővárosi Törvényszék a külföldi büntetés végrehajtása átvételének feltételeit nem, csak a külföldi ítélet honosításának paramétereit látta fennforogni.

A külföldi ítélet érvényét elismerő határozat nem ügydöntő határozat, nem a bűnösségről és a büntetésről dönt, nem cselekményt bírál el (pl. ÍH2013. 134. II.), tehát ellene sem perújításnak, sem felülvizsgálatnak nincs helye. A kettő jogerős határozat meghozatalával előállt jogsértő helyzet csak a legfőbb ügyész által a Be. 431. §-a szerinti törvényesség érdekében benyújtott jogorvoslati indítvány alapján, a Kúria által a második bírósági végzés törvénysértő voltának megállapításával, a végzés egyidejű hatályon kívül helyezésével és az ügyben a külföldi ítélet érvényének elismerése iránti eljárás megszüntetésével orvosolható (pl. K-H-BJ-2013-97. bírósági határozat).

Mellékszálként jegyzem meg, hogy külön (fordítói) tanulmány tárgya lehetne ilyen esetekben az ugyanarról a külföldi ítéletről készült fordítások diszkrepanciája.

Az összbüntetésbe foglalhatóság

Az érvényében elismert külföldi ítéletben kiszabott szabadságvesztés büntetés automatikusan nem foglalható összbüntetésbe, mert Magyarországon (még) nem végrehajtható [Btk. 93. § (1)-(2) bekezdés]. Összbüntetésbe foglalásához a végrehajtásának átvétele [Nbjt. IV. Fejezet 2. Cím, Eube. tv. Negyedik Rész VIII. Fejezet 44. cím], vagy a honosított ítéletben kiszabott szabadságvesztésből engedélyezett feltételes szabadság megszüntetése, mert az elítéltet a feltételes szabadság tartama alatt elkövetett bűncselekmény miatt

végrehajtandó szabadságvesztésre ítélik [Btk. 40. § (1) bekezdés *b*) pont], avagy a honosított ítéletben kiszabott felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtásának elrendelése, mert az elkövetőt a próbaidő alatt elkövetett bűncselekmény miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélik [Btk. 87. § *b*) pont], szükséges [l. még: BK összefoglalás 13.) pontja].

Hatályon kívül helyezési okok

Megalapozatlanság:

Ha a külföldi elsőfokú eljárásra vonatkozó további információk hiányában nem állapítható meg, hogy az előzetes fogvatartás meddig tartott, a terhelt az elsőfokú eljárásban részt vett-e, számára tolmácsot, védőt biztosítottak-e, akkor a [Be. 376. § (1) bekezdése alapján elrendelt] megismételt eljárásban jogsegélykérelem útján be kell szerezni az elsőfokú ítéletet, a terhelt előzetes letartóztatásával kapcsolatos adatokat, továbbá tisztázni kell, hogy a terhelt az elsőfokú eljárásban részt vett-e, részére tolmácsot, védőt biztosítottak-e (Győri Ítéltábla Bpkf.308/2015/2.).

Eljárási szabálysértések:

Az Nbjt. 48. §-ának (4) bekezdése alapján a külföldi ítélet érvényének elismerése nem tagadható meg azért, mert a külföldi ítélet egyik cselekménye (a rongálás) a magyar jog szerint nem bűncselekmény (hanem szabálysértés) [l. még: BK összefoglalás 7/b.) pontja].

A különleges eljárásban is kötelező a védő részvétele, ha annak a Be. 46. §-ában írt okai fennállnak. Ha a törvényszék a védő kirendelését elmulasztotta, akkor a Be. 375. § (1) bekezdésében írt hatályon kívül helyezési ok valósul meg (Győri Ítéltábla Bpkf.65/2015/2., Bpkf.180/2015/7.).

Konklúzió

Idegen test-e a büntetőjogban a külföldi ítélet érvénye elismerésének institutuma?

Yves Bot főtanácsnok – már többször hivatkozott – indítványából²⁷ az tűnik ki, igen.

27 L. 2. lábjegyzet alatt

Mi a szubsztanciája a külföldi ítélet érvénye elismerésének?

A büntető joghatóság önként vállalt korlátozása, hiszen a külföldi ítéletet elismerő állam eltekint a saját büntetőeljárás lefolytatásától, holott arra joghatósága lenne. Az elismerés tehát a kétszeres eljárás tilalmát (*ne bis in idem*) jelenti.²⁸

Mi is a funkciója a külföldi ítélet érvénye elismerésének?

A kétszeres elítélés megelőzése, ennek érdekében a külföldi ítéletnek a magyar bíróság ítéletével azonos érvényűvé tétele, úgy tekintése, hogy a cselekményt a magyar bíróság jogerősen elbírálta. Ez pedig nem jelent(het) mást, mint hogy az érvényében elismert külföldi ítélethez a magyar bíróság ítéletével azonos következmények (pl. visszaesés, a büntetett előélet megállapítása is) fűződnek. [A *ne bis in idem* tilalma alól kivételt tesz ugyan az Nbjt. 47. §-ának (2) bekezdése, de a külföldön végrehajtott büntetést, előzetes fogvatartást, valamint házi őrizetet a magyar bíróság által kiszabott büntetésbe ekkor is be kell számítani.]

Ezekhez képest a külföldi ítélet érvénye elismerésének (Nbjt. IV. Fejezet 1. Cím) és a külföldi ítélet által kiszabott szabadságvesztés végrehajtása átvételének szétválasztása (Nbjt. IV. Fejezet 2. Cím) nem egy esetben óhatatlanul ugyanazon külföldi ítélet kétszeres elismerését eredményezi az Nbjt. 51. §-a (1) bekezdésének ellenére, s ezekhez képest a cselekményt a magyar bíróság jogerősen nem feltétlenül a magyar Btk. szerint, hanem annak előírásai egyértelmű megszegésével bírálja el, de nemzetközi jogi és törvényi felhatalmazás alapján [Strasbourggi Egyezmény 11. cikk 1. d) pont, Nbjt. 48. § (5)-(6) bekezdés].

Mi az értelme a külföldi ítélet érvénye elismerésének akkor, amikor a külföldi ítélet honosítása során az elítélt büntetőjogi helyzete nem súlyosbítható, s ez az alapvető szintű rendelkezés a nemzeti büntető jog egyébként törvénysértő alkalmazásához is vezet(het)?

A strasbourggi alapelv nem kérdéses, hogy megszeghetetlen, csak hogy nem is sematikus értelmezendő. A terhelt nem kerülhet ugyanis kedvezőbb helyzetbe azáltal sem, hogy külföldön követ el bűncselekménye(ke)t. Ezért a magyar törvény szerint a külföldi ítélet alapján is megállapíthatónak látom azokat a jogkövetkezményeket, amelyek korábbi hazai elítéléséhez újabb hazai elítélése esetén is fűződnenek, mint a (különös, többszörös, erőszakos többszörös) visszaesői minőség, a feltételes szabadságból kizárás, a felfüggesztett szabadságvesztés elrendelése.

28 Pl.: A *büntető eljárás magyarázata. Második kötet*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1982. 1144.

Megjegyzem, magyar állampolgár külföldön elkövetett bűncselekménye esetén az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény 30. §-ának (1) bekezdésében foglalt specialitás szabálya nem akadályozza a magyar bíróságot abban, hogy a büntetőeljárás lefolytatása céljából átadott terhelt marasztalása esetén az átadott személlyel szemben a korábbi jogerős elítéléséhez kapcsolódó, a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény szerinti jogkövetkezményeket teljes körűen alkalmazza; és amennyiben a terhelt a Magyarországra történő átadása során a specialitás szabályának alkalmazásáról nem mondott le és az átadása alapját képező bűncselekményt a Magyarországon vele szemben korábban jogerősen kiszabott szabadságvesztés végrehajtásának próbaideje alatt követte el, a felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtásának utólagos elrendelése nem sérti a 2012. évi CLXXX. törvény 30. §-ának (1) bekezdésében foglalt specialitás szabályát, ezért ahhoz a külföldi igazságügyi hatóság hozzájárulása nem szükséges (a specialitás szabályának alkalmazásáról szóló 1/2015. Büntető jogegységi határozat 1. és 2. pont).

A korábban jogerősen kiszabott felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtásának utólagos elrendelése, a feltételes szabadság megszüntetése vagy a visszaesés megállapítása és következményeinek levonása a terhelt átadásával biztosított hazai büntetőeljárásnak már kizárólag a belső jogra tartozó kérdése (l. uo. B.II.1.3. pont második bekezdés).

A specialitás szabálya, a nemzetközi jog másik általánosan elismert elve pedig legalább annyira fajsúlyos, mint a strasbourgi alapelv.

Megjegyzem még: az osztrák bíróság – a kölcsönös elismerés elvének megfelelően²⁹ – a magyarországi elítélések alapján (!) gond nélkül figyelembe veszi a „kétszeres” bűnismétlőre az osztrák büntető törvénynek a büntetési tétel felső határának felével emelésére vonatkozó szabályát (Győri Ítéltábla Bpkf.10/2015. számú ügye).

A kölcsönös elismerés elvének automatikus érvényesülése nálunk nehezen képzelhető el – a nemzeti anyagi jogi szankciók eltérésének ténye és az arra való konstans hivatkozás, ám inkább a zsigeri idegenkedés miatt –, viszont ez nem is zárható teljesen ki. Felvethető több megoldás is, mint hogy a külföldi ítélethez fűződő joghátrányok alkalmazására csak a terhelt újabb (magyarországi) elítélése során az ítélkező (magyar) bíróság által kerüljön sor; vagy hogy a büntetés végrehajtásának átvétele során is elégséges a külföldi ítélet átala-kítása.

Szükségtelennek tartom ezért, de eleve is a hatáskör (Nbjt., illetve Eube. tv.) és illetékesség (külföldi ítélet érvényének elismerése, illetve külföldi bíróság által kiszabott szabadságvesztés végrehajtásának átvétele) megkettőzését.

Megjegyzem továbbá: nemcsak az EUMSZ 82. cikkének (1) bekezdése rögzíti a büntetőügyekben hozott bírósági ítéletek és határozatok kölcsönös elismerésének elvét, hanem az Alaptörvény SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG Része XXVIII. cikkének (6) bekezdésére is a más állam bírósági és hatósági döntéseinek a kettős büntethetőség követelményére tekintet nélkül a kölcsönös elismerés elvének kiterjedése ad alapot.

De lege ferenda elképzelhetőnek tartanám egyrészt a büntetőügyekben hozott bírósági ítéletek és határozatok kölcsönös elismerés elvén alapuló érvényesülését, másrészt – a kölcsönös elismerés elve alkalmazhatósága hiányában – a külföldi ítélet érvényének elismerése jogintézmény és a szabadságvesztés büntetés végrehajtásának átvétele jogintézmény egyfajta asszociációját, akár úgy is, hogy a külföldi ítélet érvényét elismerő bíróság előre rendelkezne a szabadságvesztés büntetés végrehajtásának átvételéről arra az esetre, ha a terhelt kér(almaz)né azt.

A nemzetközi vonatkozású büntetőügyek intézésének szabályozása komplikált, a hazai és nemzetközi regulákban eligazodás nem nélkülözhet speciális felkészültséget, tudást, szakértelmet. Ezekhez képest a jogalkalmazásban használt iránymutatások, segédeszközök eleve hézagosak, elavultak. Átfogó büntető jogegységi határozat nem született, büntető kollégiumi vélemény egyáltalán nincs, a büntető elvi határozatok, büntető elvi döntések, büntető eseti döntések kis számúak.

A büntető kollégiumvezetők országos értekezlete álláspontjainak fontos gyakorlati jelentősége és haszna van,³⁰ de nomenklatúra szerint a bírósági testületi állásfoglalások közé nem tartoznak, továbbá a jogalkalmazók szélesebb köre előtt nem válnak ismertté.

A törvényszéki büntető kollégiumi állásfoglalások érvényessége területiális, érvényesülése nem következetes.

A nemzetközi vonatkozású büntető ügyek intézésére vonatkozó 8002/2008 IRM Tájékoztató II. Fejezete (A jogsegély egyéb formái) IV. Címének (Külföldi ítélet érvénye) 41. pontjában is már meghaladott volt,³¹ a nemzetközi vonatkozású büntetőügyek intézésé-

30 Pl. a 2014. november 19-21. napjain megtartott értekezletükön azzal értettek egyet, hogy a külföldi ítélet fordításával felmerülő bűnügyi költséget a terheltnek kell viselnie.

31 Elérhető: igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/.../80022008_IRM_Tajekoztato_a_nemzetkozi_vonatkozasu_bunteto_ugyek_intezeserol.odt=2016.03.22.

ről szóló új 20160218 IM Tájékoztató II. Fejezete (Jogsegélyügyek az Európai Unión kívül) IV. Címének (A jogsegély egyéb formái) XXIX. pontjában (Külföldi ítélet érvénye), illetve III. Fejezete (Az EU tagállamaival való bűnügyi együttműködés különös szabályai) XXXVIII. pontjában (Egyéb jogsegélyek) nóvum és responsum utile különösebben nem található.³²

Pro futuro szükségesnek tartanám országos bírói fórumon a számos jogalkalmazási probléma megvitatását, majd országos testületi állásfoglalás kiadását.

32 Elérhető: <http://www.kormany.hu/download/9/4f/90000/20160218%20IM%20t%C3%A1j%C3%A9koztat%C3%B3%20a%20nemzetk%C3%B6zi%20vonatkoz%C3%A1s%C3%BA%20b%C3%BCntet%C5%91%C3%BCgyek%20int%C3%A9z%C3%A9s%C3%A9r%C5%91l.pdf>=2016.04.05.

BÁRD PETRA¹ – TÓTH ZSANETT²

GYŰLÖLET-BŰNCSELEKMÉNYEK MAGYARORSZÁGON

I. GYŰLÖLET-BŰNCSELEKMÉNYEK

A gyűlölet-bűncselekmény egy olyan átfogó kategória, amelynek fogalmát egyik nemzetközi szervezet, illetve az államok által aláírt egyik nemzetközi egyezmény vagy szerződés sem határozza meg egységesen és pontosan. A nemzetközi instrumentumok csak a védett személyek, védendő tulajdonságok körére fogalmaznak meg ajánlásokat az államok számára. A hazai jogirodalomban és büntető anyagi jogban sincs kialakult és mindenki által elfogadott gyűlölet-bűncselekmény fogalom, illetve abban sincs teljes körű konszenzus, hogy pontosan mely bűncselekmények tartoznak e körbe.

Mivel a gyűlölet-bűncselekmény kriminológiai és nem tételes jogi fogalom, érdemes megvizsgálni, hogy a jogirodalom szerint mely Különös Részi tényállás sorolható a gyűlölet-bűncselekmények körébe, valamint milyen nemzetközi elvárás, szabályozás vonatkozik hazánkra, és mely tényállások feleltethetők meg ezen előírásoknak.

I.1. Gyűlölet-bűncselekmények a jogirodalomban

A hazai jogtudósok körében számtalan különböző álláspont létezik azzal kapcsolatban, hogy mely bűncselekmények tartoznak a gyűlölet-bűncselekmények körébe, így csak néhányat emelünk ki közülük példálódzó jelleggel.³

Ahogy több szerző, így például Bárd Petra, Dinók Henrietta, Dombos Tamás és Szomora Zsolt megállapítja,⁴ a korábban hivatkozott, EBESZ által meghatározott gyűlölet-bűncselekmény fogalomnak, amely szerint a gyűlölet-bűncselekmény egy alapbűncselekményt és egy

1 Bárd Petra LLM, PhD, tudományos főmunkatárs, osztályvezető, Országos Kriminológiai Intézet

2 Tóth Zsanett, legfőbb ügyészégi ügyész, Legfőbb Ügyészség

3 AMBERG ERZSÉBET: *Gondolatok a gyűlölet-bűncselekmények rendszetéről*. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV, 2013. 439–446, 441–443.

4 SZOMORA ZSOLT: *Dogmatikai és alkotmányjogi megjegyzések a gyűlölet-bűncselekmények büntetőjogi szabályozásához*. Belügyi Szemle 61. évfolyam 12. sz., 2013. 38–39.

speciális motívumot feltételez, hatályos Büntető Törvénykönyvünkben a népirtás, az apartheid, valamint a közösség tagja elleni erőszak tényállása felel meg. E körbe vonhatóak továbbá azok a bűncselekmények, ahol a minősítő körülmény az „aljas indokból történő elkövetés”. A szerzők felhívják ugyanakkor a figyelmet arra, hogy a népirtás és az apartheid természete, jogi megítélése és társadalmi kezelése jelentősen eltér a klasszikus gyűlölet-bűncselekményekétől, ezért ezeket nem érdemes ugyanazon kriminológiai fogalom alatt tárgyalni. Balogh Lídia, Dinók Henriett és Pap András László közös tanulmányában, valamint Jovánovics Eszter ezért kizárólag a közösség tagja elleni erőszakot és az aljas indokból történő elkövetést tartja a magyar Btk. gyűlölet-bűncselekmény tényállásainak.⁵

Balogh Lídia, Dinók Henriett és Pap András László közös tanulmányukban a fentiekén túl az ún. „gyűlölet vezérelte bűncselekmények” körébe vonják a közösség elleni igaztást, az önkényuralmi jelképek használatát, valamint a nemzeti szocialista és kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadását is.⁶

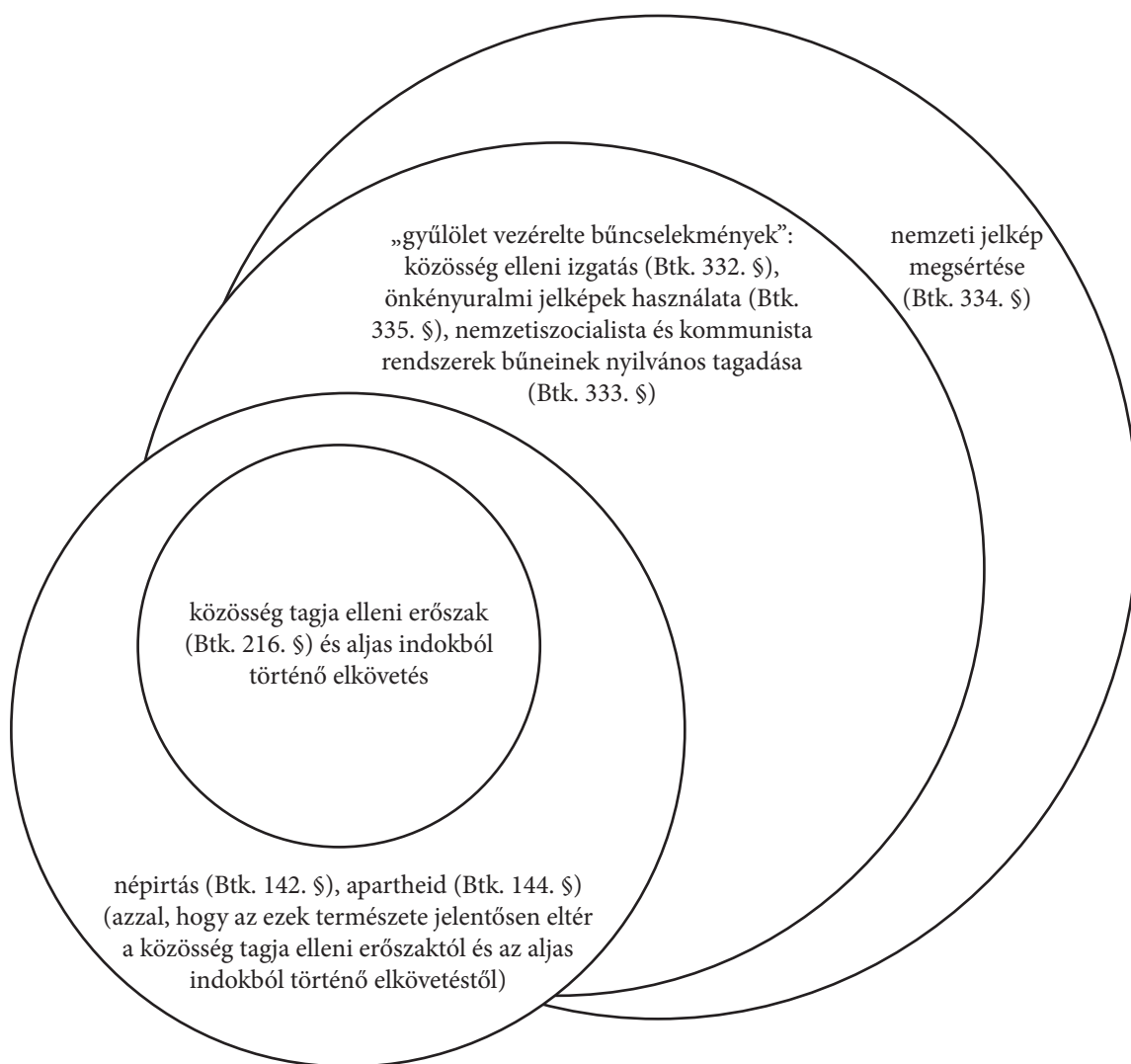
Szomora szintén tágítaná a kört: noha az EBESZ-dokumentum fogalmi körén kívül esnek, álláspontja szerint a gyűlölet-bűncselekmények körébe vonhatóak továbbá azok a bűncselekmények, amelyeknél a törvény a gyűlölet valamely közvetlen vagy közvetett kifejeződését rendeli büntetni, úgynevezett sajátképi gyűlölet-bűncselekményként. Ezek a bűncselekmények a közösség elleni uszítás (Btk. 332. §), a nemzetiszocialista vagy kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadása (Btk. 333. §), a nemzeti jelkép megsértése (Btk. 334. §) és az önkényuralmi jelkép használata (Btk. 335. §). Ugyanakkor álláspontja szerint az ötágú vörös csillag használatának, illetve a kommunista rendszer bűnei tagadásának gyűlölet-bűncselekménykénti besorolása vitatható.⁷

5 BALOGH LÍDIA – DINÓK HENRIETT – PAP ANDRÁS LÁSZLÓ: *A jog által láthatatlan? A gyűlölet-bűncselekmények szabályozási kérdései és gyakorlati problémái*. Fundamentum, 2012/4., 91–98.; JOVÁNOVICS ESZTER: *Gyűlölet vagy előítélet? Szavak vagy tettek?* Belügyi Szemle 61/12., 2013. 68–76.

6 BALOGH L. – DINÓK H. – PAP A. L. (2012) 92.

7 BÁRD PETRA: *A gyűlölet-bűncselekmények hatékony üldözésének társadalmi feltételrendszere*. In: A büntető hatalom korlátainak megtartása: a büntetés mint végső eszköz. Tanulmányok Gönczöl Katalin tiszteletére (szerk.: Borbíró Andrea – Inzelt Éva – Kerecsi Klára – Lévy Miklós – Podoletz Léna), ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014.; DINÓK HENRIETT ÉVA: *A gyűlölet-bűncselekmények szabályozásának általános kérdései – a kiemelt büntetőjogi figyelem mellett és ellen szóló érvek*. Állam- és Jogtudomány, 2014/4. 28–30.; DOMBOS TAMÁS (Közép-európai Egyetem, Háttér Társaság a Melegekért): *Gyűlölet-bűncselekmények Magyarországon: Jogi szabályozás, statisztikai adatok, sértetti csoportok* című előadása (elhangzott: a Magyar Tudományos Akadémia IX. Osztály Állam- és Jogtudományi Bizottság Rendészeti Albizottsága 2013. március 8-ai ülésén), <http://gyulotellen.hu/szakmai-anyagok>; SZOMORA Zs. (2013) 38–39.

1. számú ábra: Gyűlölet-bűncselekményként értelmezhető Btk. tényállások a szakirodalom alapján⁸

⁸ Az ábrát köszönjük Szontagh Veronikának, az ELTE ÁJK Kriminológia Tanszék doktoranduszának, aki a gyűlölet-bűncselekmények témájában írja doktori értekezését (témavezető: Bárd Petra).

De lege ferenda a szerzők kiterjesztenék a gyűlölet-bűncselekmények alap-bűncselekményeinek körét. Így például Balogh Lídia, Dinók Henriett és Pap András László a becsületsértésre és a garázdaságra,⁹ illetve Dombos Tamás az aljas indokot az emberölésen és a testi sértésen túl a vallási tisztelet tárgyára, illetve temetkezési helyen elkövetett lopásra és rongálásra is kiterjesztené.¹⁰ Boross Zsigmond a lelkiismereti és vallásszabadság megsértésével is kiegészítené a gyűlölet-bűncselekmények körét,¹¹ míg Uszkiewicz Erik a zaklatásra és a rongálásra terjesztené ki az alap-bűncselekmények körét.¹²

I.2. Gyűlölet-bűncselekmények az egyes nemzetközi egyezmények és szerződések tükrében

I.2.1. Univerzális, egyetemes szint

I.2.1.1. Az 1948-ban elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata

A nyilatkozat egy bevezetésből és 30 cikkből áll, mely cikkekben kerülnek megfogalmazásra a minden embert megillető alapvető jogok, melyekre mindenki fajra, színre, nemre, nyelvre, vallásra, politikai vagy bármely más véleményre, nemzeti vagy társadalmi rendre, vagyoni, születésre, vagy bármely más körülményre tekintet nélkül hivatkozhat. A Nyilatkozat nem kötelező érvényű a tagállamokra nézve, de kiemelt jelentőségű az emberi jogok védelme tárgyában, így gyakran hivatkoznak is rá.

I.2.1.2. Az 1965. december 21-én, A faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló, New Yorkban elfogadott nemzetközi egyezmény

Az Egyezményt 1965. december 21-én fogadták el, Magyarország 1967-ben ratifikálta, kihirdetésére pedig az 1969. évi 8. törvényerejű rendelettel, 1969. április 27-én került sor.

9 BALOGH L. – DINÓK H. – PAP A. L. (2012) 92.

10 DOMBOS TAMÁS: Gyűlölet-bűncselekmények Magyarországon: Jogi szabályozás, statisztikai adatok, sértetti csoportok. <http://gyuloletelen.hu/szakmai-anyagok>

11 BOROSS ZSIGMOND ATTILA: A gyűlölet-bűncselekmények aktuális magyarországi helyzete. Belügyi Szemle 61/12., 2013. 5.

12 USZKIEWICZ ERIK: Mit (nem) mutatnak a számok? Belügyi Szemle 61/12., 2013. 84–91.

A 2002-ben készült országjelentés szerint az Egyezmény végrehajtását – az akkor hatályos állapot szerint – az alábbi Különös Részi tényállások szolgálják: *népiertás* [1978. évi IV. tv. (1978-as Btk.) 155. §], *apartheid* (1978-as Btk. 157. §), *a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoport tagja elleni erőszak* (1978-as Btk. 174/B. §), *a közösség elleni izgatás* (1978-as Btk. 269. §), valamint a (később hatályon kívül helyezett) *nemzeti, népi, faji vagy vallási csoport elleni bűncselekmény* (1978-as Btk. 156. §).

1.2.1.3. Az 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

Magyarország 1974-ben csatlakozott az Egyezségokmányhoz, melynek kihirdetésére az 1976. évi 8. törvényerejű rendelettel került sor.

A 2010-ben készült országjelentés szerint az Egyezmény végrehajtását jogunkban a *közösség elleni izgatás* (a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. tv. 269. §) szolgálta.

1.2.2. Regionális szint

1.2.2.1. Európa Tanács

Az 1950. november 4-én Rómában kelt, az Európa Tanács ETS-005 számú, Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény

Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény (Emberi Jogok Európai Egyezménye, EJE) 1950-ben került elfogadásra, amelyhez Magyarország 1992-ben csatlakozott. Az Egyezmény kihirdetésére az 1993. évi XXXI. törvénnyel került sor. A gyűlölet-bűncselekményekre az Egyezmény 2., 3. és 14. cikkét kell irányadónak tekinteni.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága

Az Egyezmény, valamint kiegészítő jegyzőkönyveinek gyakorlatban történő érvényesülését felügyeli az 1957-ben létrehozott Emberi Jogok Európai Bírósága. A Bíróság több döntésében is kifejezésre juttatta,¹³ hogy az államok az Egyezmény alapján kötelesek kivizsgálni az erőszakos cselekmények mögött rejlő, valószínűsíthető rasszista indítékot.

13 Például Nachova és mások kontra Bulgária, ügyszámok: 43577/98, 43579/98, 2005. július 6.

Az Egyezmény azonban nem ró az államokra a gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó külön jogalkotási kötelezettséget, csak azt, hogy az igazságszolgáltatás által adott válasznak arányban kell állnia a gyűlölet-bűncselekménnyel okozott kárnak.

2015. október 20. napján a Balázs kontra Magyarország ügyben a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága elmarasztalta Magyarországot. A Bíróság álláspontja szerint 2011-ben a magyar hatóságok nem vizsgálták ki megfelelően egy rasszista támadást és ezzel megsértették az Emberi Jogok Európai Egyezményében lefektetett diszkrimináció tilalmát, valamint a megalázó vagy embertelen bánásmódot tiltó rendelkezéseit azzal, hogy nem folytattak le megfelelő nyomozást és nem értékelték megfelelően azokat a bizonyítékokat, amelyek a rasszista romaellenes támadás megállapítására mutattak rá. Minderre tekintettel a Bíróság a megvert szegedi fiatalembernek 10 000 eurós kártérítést ítelt meg.*

Az 1995. február 1-jén Strasbourgban kelt, az Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezménye

Az Egyezmény kihirdetésére Magyarországon az 1999. évi XXXIV. törvénnyel került sor. Azok az ország-vélemények, amelyeket az egyezmény alapján felállított szakértői bizottságok készítettek, általánosságban beszélnek a gyűlöletbeszédéről valamint a faji indíttatású bűncselekményekről, nem adnak azonban arra választ, hogy mely büntető anyagi jogi rendelkezések deklarálásával minősül teljesítettnek az egyezmény.

Az Európa Tanács által létrehozott Európai Rasszizmus és Intolerancia- Ellenes Bizottság (ECRI)

Az ECRI 2008-as Magyarországról szóló jelentése szerint a *népirtás* (1978. évi IV. tv., a továbbiakban: 1978-as Btk. 155. §), az *apartheid* (1978-as Btk. 157. §), a *nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoport tagja elleni erőszak* (1978-as Btk. 174/B. §), a *közösség elleni izgatás* (1978-as Btk. 269. §), valamint az *önkényuralmi jelképek használata* (1978-as Btk. 269/B. §) tartozik a kifejezetten gyűlöleti indíttatású bűncselekmények általános kategóriájába. Javasolta, hogy a magyar hatóságok iktassanak be a büntető jogszabályok közé olyan rendelkezéseket, melyekkel a faji indíttatásból történő elkövetést kifejezetten súlyosító körülménynek nyilvánítják.

* Balázs kontra Magyarország, ügyszám: 15529/12, 2015. október 20.

Az ECRI 2015-ös Magyarországról szóló jelentése szerint^{14,15} számos területen történt előrelépés a korábbi jelentésben foglaltak tekintetében (például a közösség tagja elleni erőszak és a gyűlöletre uszítás esetén kifejezetten nevesítésre kerül a szexuális irányultság és nemi identitás). Aggasztónak tartják azonban – több más dologgal együtt –, hogy továbbra is korlátozott mértékben kerül büntetőjogi felelősségre vonás megállapításra a gyűlöletre uszítás eseteiben, amely kapcsán a jelentés utolsó részében ajánlásokat is fogalmaznak meg a magyar hatóságok számára.

1.2.2.2. Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ)

Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet Demokratikus Intézmények Miniszteri Bizottsági 9/09. számú határozata

Ahogy azt már korábban jeleztük, az egyik legelfogadottabb gyűlölet-bűncselekmény fogalom az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Irodája által meghatározott fogalom; eszerint azok a bűncselekmények vonhatóak e körbe, amelyeknél van egy alapbűncselekmény, melynek elkövetését a sértett valamely csoporthoz tartozásán vagy vélt tartozásán alapuló előítélet motiválja.

Gyűlölet-bűncselekmény = alapbűncselekmény + előítélet

A hatályos Büntető Törvénykönyvünkben ennek a feltételnek az alábbi tényállások felelnek meg:

- népirtás (Btk. 142. §),
- apartheid (Btk. 144. §),
- közösség tagja elleni erőszak (Btk. 216. §),

továbbá azok a cselekmények, ahol a minősítő körülmény: aljas indokból elkövetés, tekintettel arra, hogy a bírói gyakorlat a rasszista indítékú bűncselekményeket aljas indokból elkövetettként értékeli:

- emberölés [Btk. 160. § (2) bekezdés c) pont],
- testi sértés [Btk. 164. § (4) bekezdés a) pont és (6) bekezdés a) pont],
- személyi szabadság megsértése [Btk. 194. § (2) bekezdés b) pont],
- rágalmozás [Btk. 226. § (2) bekezdés a) pont],

14 <https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Hungary/HUN-CbC-V-2015-19-HUN.pdf>

15 <http://www.bruxinfor.eu/cikk/20150609-a-gyuloletbeszed-elleni-lepeseket-surget-az-et-jelentese.html>

- jogellenes fogvatartás mint hivatali bűncselekmény [Btk. 304. § (2) bekezdés a) pont],
- az alárendelt megsértése mint katonai bűncselekmény [Btk. 449. § (2) bekezdés a) pont].

Az EBESZ-dokumentum által meghatározott fogalmon kívül esnek – hiszen itt a jogalkotó valamilyen kifogásolt közlést tesz büntetendővé és hiányzik az alapbűncselekmény – a következő tényállások:

- közösség elleni uszítás (Btk. 332. §),
- a nemzetiszocialista vagy kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadása (Btk. 333. §),
- önkényuralmi jelkép használata (Btk. 335. §).

Ahogy az EBESZ határozat is utal rá, a gyűlölet-bűncselekmények elleni küzdelemben az igazságszolgáltatáson belül a rendőrség, az ügyészségek és a bíróságok vesznek részt, továbbá az áldozatsegítő szolgálatok és a civil társadalmi szervezetek és csoportok. A nemzetközi követelményekkel összhangban az alábbi kiemelt ügyészi feladatok léteznek Magyarországon:

- rasszista motívum felderítésének ösztönzése, megállapíthatósága esetén szigorú szankció indítványozása,¹⁶
- internetes elkövetések esetén a gyűlöletkeltő tartalom eltávolítását célzó intézkedések megtétele,
- rasszista, gyűlöletkeltő civil szervezetekkel szembeni fellépés,¹⁷
- ügyészek oktatása, továbbképzése.

1.2.2.3. Európai Unió

Az 2008. november 28. napján elfogadott, az Európai Unió Tanácsának 2008/913/IB számú kerethatározata a rasszizmus és idegengyűlölet egyes formái és megnyilvánulásai elleni büntetőjogi eszközökkel történő küzdelemről

¹⁶ A büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 4/2013. (VI. 30.) LÜ h. körlevele a büntetőbíróági eljárásban folytatandó joghátrány-indítványozási és fellebbezési gyakorlat egyes kérdéseiről.

¹⁷ Ilyen volt pl. az ügyész keresete alapján felosztatott Magyar Gárda Egyesület.

A Bizottság 2014. január 27. napján fogadta el a kerethatározat implementációjáról szóló jelentését¹⁸, amelyben vizsgálta a kerethatározatban meghatározottak magyar szabályozásra történő átültetésének megvalósulását is.

Kiemelendő és nagyon fontos változás, hogy a jelentés már megkülönbözteti és külön kezeli a gyűlöletbeszédet (3.1. pont Rasszista és idegengyűlölő gyűlöletbeszéd) valamint a gyűlölet-bűncselekményeket (3.4. pont Rasszista és idegengyűlölő gyűlölet bűncselekmények).

Az Európa Parlament és Tanács 2012/29/EU számú irányelve a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályokról (Áldozatvédelmi irányelv)

Az irányelvnek való megfelelést számos jogszabály szolgálja, amelyek közül a legismertebb a 2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kár-enyhítésről.

Ide tartozik azonban számos más jogszabály, így elsősorban az alábbiak:

- 1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről,
- 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról,
- 2003. évi LXXX. törvény a jogi segítségnyújtásról,
- 2006. évi CXXIII. törvény a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről,
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről,
- 2012. évi CLXXX. törvény az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről,
- 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról,
- 354/2012. (XII. 13.) Korm. rendelet az emberkereskedelem áldozatai azonosításának rendjéről,
- 233/2014. (IX. 18.) Korm. rendelet az Igazságügyi Hivatalról
- 22/2003. (VI. 25.) IM rendelet a tárgyalás zártcélú távközlő hálózat útján történő megtartásáról,

18 http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/com_2014_27_en.pdf

- 22/2010. (XII. 28.) KIM rendelet a pártfogó felügyelői, jogi segítségnyújtó és áldozatsegítő szolgálatként, valamint kárpótlási hatóságként kijelölt szervnél működő pártfogó felügyelők, kormánytisztviselők és kormányzati ügykezelők ügyviteli vizsgájáról,
- 32/2015. (XI. 2.) IM rendelet az áldozatsegítő szolgálat által készített, az áldozatok jogairól szóló tájékoztató részletes tartalmi követelményeiről,
- 34/2015. (XI. 10.) IM rendelet a tizennegyedik életévét be nem töltött terhelt vagy tanú, valamint a különleges bánásmódot igénylő sértett meghallgatására szolgáló rendőrségi helyiség kialakításáról és ellenőrzéséről,
- 64/2015. (XII. 12.) BM rendelet a rendőrség áldozatsegítő feladatairól.

I.2.3. Magyarország Ügyészségének álláspontja

Magyarország Ügyészségének álláspontja szerint a hatályos magyar Büntető Törvénykönyvben (2012. évi C. törvény) az alábbi bűncselekmények vonhatók a gyűlölet-bűncselekmények körébe:

- közösség tagja elleni erőszak (Btk. 216. §) – erőszakban testet öltő gyűlöletkeltés,
- közösség elleni uszítás (Btk. 332. §) – gyűlöletbeszéd, verbális gyűlöletkeltés,
- a nemzetiszocialista vagy kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadása (Btk. 333. §) – jellemzően holokauszt-tagadás,
- önkényuralmi jelkép használata (Btk. 335. §) – a gyűlöletkeltés képi megjelenései,
- az aljas indokból elkövetés – amibe a rasszista indíték a kimunkált esetjog¹⁹ szerint beletartozik – minősítő körülmény az alábbi bűncselekmények esetében:
 - emberölés [Btk. 160. § (2) bekezdés *c*) pont],
 - testi sértés [Btk. 164. § (4) bekezdés *a*) pont és (6) bekezdés *a*) pont],
 - személyi szabadság megsértése [Btk. 194. § (2) bekezdés *b*) pont],
 - rágalmazás [Btk. 226. § (2) bekezdés *a*) pont],
 - jogellenes fogvatartás mint hivatali bűncselekmény [Btk. 304. § (2) bekezdés *a*) pont],
 - az alárendelt megsértése mint katonai bűncselekmény [Btk. 449. § (2) bekezdés *a*) pont]²⁰

19 BH1994. 299., BH1995. 261., Legfelsőbb Bíróság Bf. III. 3383/1993/5. határozat
20 NEUFIGA//248/2015.

Ide tartozik továbbá a

- népirtás (Btk. 142. §),
- apartheid (Btk. 144. §),

azzal, hogy ezek mint emberiség elleni bűncselekmény természetükben jelentősen eltérnek a klasszikus gyűlölet-bűncselekményektől, és békeidőben használaton kívül állnak.

Az 56/2007. BK vélemény III.2. pontja alapján, azon bűncselekmények esetében, ahol az aljas indok nem minősítő körülmény, ott az 56/2007. BK vélemény III.2. pontja értelmében súlyosító körülmény.

I.3. Szabályozási megoldások

I.3.1. Kodifikációs technikák

A gyűlölet-bűncselekmények szabályozására eltérő modellek alakultak ki. A modelleket magyar példákkal illusztráljuk, a szakirodalom szerinti legszűkebb értelemben vett gyűlölet-bűncselekmény tényállásokat figyelembe véve.

1. Ilyen a *sui generis tényállás* megalkotása, amellyel a jogalkotó egy külön tényállást hoz létre a gyűlölet-bűncselekmények szankcionálására. Ilyenkor egy meglévő tényállást vesz alapul, amit az előítélet motiváció figyelembe vételével újraszabályoz. Hazai jogunkban e körbe a közösség tagja elleni erőszak tényállása (Btk. 216. §) vonható.

2. A második szabályozási módszer szerint a jogalkotó *minősítő körülményként* szabályozza az előítéletes, rasszista indítékból történő elkövetést. Ennek két formája létezik:

- az *általános minősítő körülmény*, tehát a büntető törvénykönyvben általános jelleggel rögzíti a jogalkotó, hogy az előítélet motiválta elkövetés esetén súlyosabb büntetés szabható ki az elkövetővel szemben. Ezen szabályozási megoldást a hatályos jogunk nem alkalmazza.
- *különös minősítő körülmény*, amely során az egyes tényállások esetében külön-külön határozza meg a jogalkotó, hogy az előítélet motivációból történő elkövetés mely esetben súlyosabb minősítést megalapozó minősítő körülmény.

Hatályos jogunkban az aljas indokból elkövetés – amibe a rasszista indíték a kimunkált

esetjog²¹ szerint beletartozik – az alábbi bűncselekmények esetében minősítő körülmény:

- emberölés [Btk. 160. § (2) bekezdés *c*) pont],
- testi sértés [Btk. 164. § (4) bekezdés *a*) pont és (6) bekezdés *a*) pont],
- személyi szabadság megsértése [Btk. 194. § (2) bekezdés *b*) pont],
- rágalmozás [Btk. 226. § (2) bekezdés *a*) pont],
- jogellenes fogvatartás mint hivatali bűncselekmény [Btk. 304. § (2) bekezdés *a*) pont],
- az alárendelt megsértése mint katonai bűncselekmény [Btk. 449. § (2) bekezdés *a*) pont].

Az aljas indokból elkövetésről később bővebben szólunk.

3. Harmadik szabályozási megoldás, amikor a jogalkotó mellőzi a külön gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó szabályozás megalkotását, és minden olyan esetben, amikor a cselekményt az előítélet motiválja, a bíróság általános érvénnyel veszi *súlyosító körülményként* figyelembe.²²

1.3.2. Védett csoportok

A jog nem önkényesen választ ki védendő csoportokat, ám a kiválasztás alapvetően jogon kívüli szempontok szerint történik, nevezetesen a történelmi tanulságokat vagy – a kodifikáció idején – egyes csoportok által elszenvedett hátrányokat figyelembe véve.

A történelmi tapasztalatok számos csoport büntetőjogon belüli és azon kívüli védelmében szerepet játszanak. A rabszolgaság miatt véd a legmagasabb alkotmányos teszt szerint („strict scrutiny”) az USA joga a faji alapú megkülönböztetéssel szemben. A náci múltra tekintettel áll Németországban az emberi jogok hierarchiájának csúcsán minden alapjog anyajoga, az emberi méltósághoz való jog, amit a német Alaptörvény örökkévalósági klauzulája is véd.

1.3.2.1. Zárt vagy nyitott lista

Az egyik álláspont szerint indokolt a zárt lista – amit egyébként az EBESZ Emberi Jogok

21 BH1994. 299., BH1995. 261., Legfelsőbb Bíróság Bf. III. 3383/1993/5. határozat

22 DINÓK HENRIETT ÉVA (2014) 28–30.

és Demokratikus Szervezetek Intézménye is javasol az országok számára – a védett tulajdonságok körének – külön értelmező rendelkezésben történő – kimerítő, pontos meghatározásával. Ezen vélemény szerint mindezzel ki lehetne küszöbölni a jogalkalmazás során esetlegesen felmerülő jogbizonytalanságokat, jogértelmezési nehézségeket.²³

A másik, nyílt listát támogató álláspont szerint a mai világban és gyorsan változó körülmények között a jogalkotó nem gondolhat minden lehetséges esetre, így csak ezen megoldással küszöbölhető ki, hogy egy esetleges gyűlölet-bűncselekmény büntetlenül maradjon.²⁴

1.3.2.2. Kisebbségvédelmi vagy semleges tényállás

Noha gyűlölet-bűncselekményeket jellemzően kisebbségi csoportokkal szemben követnek el, a jogszabályok a törvény előtti egyenlőség elvének megfelelően általában semleges formában határozzák meg a védendő tulajdonságokat, aminek az a következménye, hogy a gyűlölet-bűncselekmény tényállások két irányban védenek: védik a kisebbséget, de védik a többségi csoportot is. Ennek megfelelően az elkövető is lehet kisebbségi, a sértett is lehet többségi csoporthoz tartozó, vagy előfordulhat, hogy mind az elkövető, mind a sértett kisebbségi csoport tagja.

1.3.2.3. A védett tulajdonságok köre

Nemzeti, etnikai, faji és vallási csoport

A törvényhozó több forrásra támaszkodhat a történelmi múltra tekintettel védendő csoportok meghatározásánál. Először is segítségül hívhatja a nemzetközi jogot, ahol bizonyos közösségek fokozott védelmet élveznek az általuk korábban elszenvedett atrocitásokra tekintettel. Hagyományosan ilyen a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási alapú csoport. Népiért

23 Az Amnesty International Magyarország, a Háttér Társaság a Melegekért, a Magyar Helsinki Bizottság, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda, valamint a Társaság a Szabadságjogokért: *Javaslatok az új Büntető Törvénykönyv gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó szabályozására 2012. március 6.*, http://tasz.hu/files/tasz/imce/civil_szervezetek_gyuloletbcs_javaslat-1.pdf, 5. o.; BÁRD PETRA (2014) 33–34.; TÓTH ZSANETT: *Közösség tagja elleni erőszak – szabályozástörténeti fejlődés és jogalkalmazási problémák*. Fazekas Marianna (szerk.), THEMIS – Az ELTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola elektronikus folyóirata, 349–366., http://www.ajk.elte.hu/file/THEMIS_2014_dec.pdf, 361.

24 AMBERG ERZSÉBET: *Gondolatok a gyűlölet-bűncselekmények rendészetéről*. www.pecshor.hu/periodika/XIV/amberge.pdf, 440.

mint a legsúlyosabb gyűlölet-bűncselekmény elkövetéséért csak e csoportok vonatkozásában állapítható meg büntetőjogi felelősség.²⁵

A privilegizált helyzet a korábbi hátrány, diszkrimináció, elnyomás, üldözöttség következménye, amelyet ráadásul egyes államok maguk kezdeményeztek, legalizáltak, szentesítettek, vagy az elnyomásra alapozták társadalmi berendezkedésüket.

Az antidiszkriminációs modell

A jelenkor társadalmi feszültségeit figyelembe véve a védelmi kör kiterjeszthető. A védelmi kör kiterjesztése érdekében második lépésben a jogalkotó egyéb jogági szabályokból is meríthet, amelyek nem történelmi kontextusban szemlélik az elnyomást, hanem a jelenleg marginalizált, diszkriminált csoportok tagjainak védelmére jöttek létre. A jogrendszer belső koherenciája érdekében javasolt például az alkotmányban vagy az egyenlő bánásmódról szóló törvényben felsorolt csoportok elleni gyűlölettől motivált erőszakot súlyosabban elítélni.²⁶

A köztes modell

A harmadik megoldás, hogy a törvényhozó szembenéz az adott állam múltjával, valamint a jelenleg is létező, feloldatlan társadalmi feszültségekkel. Ez azt jelenti, hogy a védett tulajdonságok egy zárt listáját kell meghatározni a büntetőkódexben, ahol is a kiemelt csoportok száma valószínűleg valahol az első és a második megoldás alapján védelemben részesülő csoportok száma között lesz.²⁷

25 ENSZ Egyezmény a népiirtás büntetnének megelőzéséről és megbüntetéséről, 1948. december 9. Ugyanígy a történelmi tapasztalatok alapján kíván védeni egyes csoportokat az EU. Lásd a Tanács 2008/913/IB kerethatározatát (2008. november 28.) a rasszizmus és az idegengyűlölet egyes formái és megnyilvánulásai elleni, büntetőjogi eszközökkel történő küzdelemről. Továbbá: a népiirtás büntetét valósítja meg, és tíztől húsz évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő, aki valamely nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoport teljes vagy részleges kiirtása céljából a csoport tagjait megöli vagy egyéb alapcselekményeket valósít meg (Btk. 142. §).

26 A jogrendszer belső koherenciája érdekében is javasolt a védett csoportok már meglévő felsorolásaira támaszkodni. Magyarországon – amennyiben ismét felmerül az újraszabályozás lehetősége – célravezető lesz az Alaptörvény helyett az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény 8. §-a szerinti felsorolásból kiindulni, mivel az Alaptörvény nem nevesíti a szexuális irányultságot és a nemi identitást mint védett tulajdonságot; azok csak a XV. cikk szerinti „egyéb helyzet” fordulat alapján lehetnek védendőek.

27 Ezt javasolja az EBESZ fenti ajánlása és magyar jogvédők is. Lásd OSCE (2009): i. m.; Amnesty International et al. (2012): i. m. 3–5.

1.3.2.4. Valós vagy vélt csoport-hovatartozás, kapcsolódás egy védett csoporthoz

A legtöbb nemzeti szabályozás szerint nem csupán a valós, hanem az elkövető által tévesen vélelmezett csoport-hovatartozás miatti támadások esetében is megállapítható gyűlölet-bűncselekmény.

Így például, ha egy a szexuális kisebbségekhez tartozók egyenlőségének gondolatával szimpatizáló heteroszexuális személyt ér erőszak a meleg büszkeség napján, vagy egy sötétebb bőrszínű személyt vélelmeznek tévesen romának és ezért bántalmazták, az elkövető gyűlölet-bűncselekményért fog felelni. A magyar szabályozás is ezt a többségi álláspontot követi. Ennek megfelelően abban az esetben, ha a sértettet azért bántalmazta az elkövető, mert őt – mint utóbb kiderült, tévesen – bevándorlónak gondolta, vélhetően gyűlölet-bűncselekményért állapítja majd meg a bíróság a büntetőjogi felelősséget.²⁸

28 Lásd a tévesen bevándorlónak hitt félvér férfi esetét. Sikerült összeilleszteni a megvert lány arccsontját. Délmagyar.hu, 2015. július 19.

Elérhető: http://www.delmagyar.hu/szeged_hirek/sikerult_osszeilleszteni_a_megvert_lany_arccsontjat/2438445/

A MIGRÁCIÓ BÜNTETŐJOGI KÉRDÉSEI

KEREKASZTAL-BESZÉLGETÉS KECSKEMÉTEN, 2016. MÁJUS 10-ÉN

2016. május 10-én szakmai kerekasztal-beszélgetésre került sor a Bács-Kiskun Megyei Főügyészségen az illegális bevándorlás témakörében. Bár a bevándorlás, migráció napi szinten témát biztosít a sajtónak, a problémakör szakmai szempontú feltárására ritkán van mód, kiváltképpen büntetőjogi aspektusból. A megbeszélés nívója az volt, hogy az ügyben a ténylegesen érintett megyék és a büntetőügyekben személyesen (is) eljáró ügyészek, rendőrök mondták el véleményüket, osztották meg tapasztalataikat a jelenlévőkkel. A problémakör büntetőjogi vonatkozásain túl szó esett azokról a praktikus feladatokról is, amelyeket a hatóságoknak a menekültügy miatt keletkezett büntetőügyek feldolgozása kapcsán meg kellett oldaniuk. Az ország más tájain élőknek – még a szakembereknek – sem volt ugyanis evidens, hogy az érintettek milyen komoly logisztikai és közegészségügyi problémák is hárultak.

Nánási László, Bács-Kiskun megyei főügyész:

Európa és Magyarország másfél éve eddig nem jellemző kihívással, az illegális migrációnak nevezett tömegjelenséggel küzd. Először is, a fogalom tisztázásra szorul. A migráció önmagában nem probléma, hiszen az emberek mozgása mindig létezett. Az illegális migráció, a vándorlás azóta okoz gondot, amióta államok vannak, amelyek védik a területüket. Másként fogalmazva: az államok létezésével egyidejű az, hogy különböző megoldások alakultak ki az ellenőrzésre és a migráció elleni fellépésre, azon cél elérése érdekében, hogy csak azok lépjenek az országba, akik jogosultak erre.

A migráció számtalan társadalmi kérdést érint, de a jelenlegi kerekasztal-beszélgetésnek nem tárgya a migráció okainak és következményeinek megvitatása, hanem csupán a migráció büntetőjogi problémáiról szeretnénk eszmecserét folytatni.

Tekintettel arra, hogy kodifikált jogrendszeri keretek közt élünk, megbeszélésünk is erre koncentrál, hiszen a jelenség csak ezen keretek közt értelmezhető a jogalkalmazók számára.

A migráció tekintetében a jelenség kontroll alatt tartása lett a cél. Mindig is voltak korlátok, közegészségügyi, közgazdasági és politikai természetűek, de ezek jellege és iránya is változott az elmúlt évtizedekben. A rendszerváltásig kifelé kontrollált és limitált

migrációról beszéltünk. Ez azt jelentette, hogy az emberek nem utazhattak Nyugat-Európába, vagy csak szigorúan korlátozott körülmények között. Ezt követően körülbelül negyedszázados szabad mozgás következett, ennek a háttérében a szocialista világrend vége, a politikai változások, az EU-tagság és Schengenhez való csatlakozás álltak.

Azonban a múlt évtől új fejezetet nyitott az illegális migránsok megjelenése hazánkban. Ez a jelenség döntően a déli határszakaszt érintette és érinti ma is – még bizonytalan ideig. A leginkább – és ez áll a jelenlegi kerekasztal-beszélgetésünk helyszínének és összetételének háttérében is – Bács-Kiskun és Csongrád megye kerültek a migráció fókuszába, minthogy ezek a megyék Szerbiával határosak. Ezen határszakaszon bő egy éve vált kezelhetetlenné a probléma, noha itt a déli határszélen évek óta tisztában voltunk azzal, hogy a migráció megindult. Afrika, Ázsia és a balkáni térség irányából jelentek meg az engedély és úti okmányok nélkül átlépni szándékozó tömegek.

A migrációt három szakaszra oszthatjuk:

- 2014 nyarától az első hullámban Koszovó felől érkeztek bevándorlók, amely körülbelül 2015 februárjáig tartott.
- 2015 tavaszán megjelent az új hullám, amelyet már nagyon vegyes etnikai összetétel jellemzett. Ekkor ezres, tízezes nagyságrendben keltek át a határon okmányok nélkül a Közel-Keletről, jellemzően Szíria, Irak, Afganisztán útirányokból, de más ázsiai és afrikai országokból is.
- Az újabb változás 2015 őszén következett be, amikor új büntetőjogi szabályok kerültek bevezetésre.

A migránshullám közbiztonsági, közrendvédelmi problémákat vetett fel, de bizonytalan közegészségügyi viszonyokat is eredményezett az ellenőrizetlen embertömeg.

2015. szeptember 15-én viszont olyan jogszabály született, mely változásokat hozott a Be.-ben, a Btk.-ban és a Bv. törvényben is.

Az illegális migráció tekintetében három bűncselekmény a releváns: a határzár megsértése, az embercsempészség és az illegális migránsok által elkövetett egyéb bűncselekmények, amelyek jellemzően a visszatartott személyek körében, illetve az őrszeméllyel kapcsolatban bekövetkezett konfliktusok.

A jelenlegi rendezvényen az ügyészégi tapasztalatokat és a felmerült nyomozóhatósági

problémákat, illetőleg a büntetés-végrehajtási felügyelet látókörében felbukkant kérdéseket beszéljük meg.

Kopasz Zsolt, Csongrád megyei főügyész:

Csongrád megyében az illegális migráció problémája és az azzal összefüggő ügyészi feladatok megnövekedése már a 2015. évi CXL. törvény hatályba lépésnek időpontja, illetve a tömeges bevándorlással összefüggő válsághelyzet kihirdetése előtt jelentkezett. Elsőként a büntetés-végrehajtás törvényességi felügyeletét ellátó ügyészek jelezték, hogy ugrásszerűen megnőtt az illegális bevándorlók száma, ebből adódóan pedig több a büntetés-végrehajtási törvényességi felügyeleti és jogvédelmi feladat, különösen az előállításokkal, az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizetek és a kitoloncolások végrehajtásának vizsgálatával összefüggésben.

Ezen felül azt tapasztaltuk, hogy 2015-ben az illegális migrációval összefüggésben jelentősen megnőtt az embercsempészet miatt indult büntetőeljárások száma. Erősödött a cselekmények szervezetségi foka, megjelentek bűnszervezetek, változtak és egyre veszélyesebbé váltak az elkövetési módszerek. Ezért ezekben az ügyekben szigorítottuk az ügyészségi gyakorlatot és minden ügyben – természetesen mérlegelve a súlyosító és enyhítő körülményeket –, végrehajtandó szabadságvesztés büntetés kiszabására tettünk indítványt.

Az ideiglenes biztonsági határzár, illetve gyorstelepítésű drótakadály elkészültét követően az ún. jogi határzár működtetésére és a tömeges bevándorlással összefüggő ügyészi feladatok ellátására 2015 augusztusában kezdődött meg a felkészülés.

Csongrád megye ügyészi szervei nem álltak még ilyen kihívás előtt. Olyan feladatra kellett felkészülni, melynek nagyságát, az ügyészségre érkező ügyek számát nem lehetett pontosan előre jelezni. Ebből adódóan nem tudtuk, milyen nagyságrendű személyi és dologi erőforrást kell mozgósítani a tömeges bevándorlással összefüggő ügyészi feladatok ellátására.

A 2015 tavaszi, nyári események elemzése alapján és a rendőrségtől kapott, a jogellenesen az ország területére jutott migránsok számára vonatkozó adatokból kiindulva becsültük meg a munka nagyságát. Arra készültünk, hogy naponta több száz ügy is érkezhessen a kizárólagos illetékességgel rendelkező Szegedi Járási és Nyomozó Ügyészségre. A Legfőbb Ügyészség szakmai és funkcionális főosztályainak, illetve szervezeti egységeinek

segítségével készültünk fel a pontosan nem ismert nagyságrendű bűnügy jogszerű, törvényes és szakszerű elintézésére.

A felkészülés során végig intenzív kapcsolatot kellett tartani a nyomozó hatóság bűnügyi és rendészeti vezetőivel, a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal munkatársaival, továbbá a Szegedi Törvényszék és a Szegedi Járásbíróság igazgatási vezetőivel. Ez tette lehetővé, hogy kidolgoztuk azokat a büntetőeljárási megoldásokat, melyek azután a gyakorlatban is megmérettettek. Ennek jogi kereteit a Legfőbb Ügyészség szakfőosztályai által kiadott közös állásfoglalás teremtette meg, melyet egy munkahelyi értekezleten ismertettünk valamennyi, az ügyben érintett ügyész kollégával. Ezen a megbeszélésen részt vett a Legfőbb Ügyészség Nyomozás Felügyeleti és Vádelőkészítési Főosztályának vezetője, Láng László főosztályvezető úr, valamint ott voltak a Szegedre települt bűnügyi irányító törzs munkatársai is. Ezen alkalommal a konzultáció nemcsak büntetőjogi kérdésekre korlátozódott, hanem érintett munkaszervezési, járványügyi és logisztikai problémákat is.

2015. szeptember 16-án összesen 40 ügyésszel, alügyésszel és a hozzárendelt tisztviselői, írnoki és egyéb létszámmal kezdtük meg a munkát. Az előkészületek során az ügyészi létszámhoz igazodó darabszámú munkaállomást kellett biztosítani, külön irodai részleget kellett felállítani a határozattal összefüggő bűncselekmények ügyeinek kezelésére. Az ügyek tárgyalását 20 bíró kezdte meg, hétköznapokon reggel 8 órától este 18 óráig, hétvégén szombat és vasárnap 8-tól 16 óráig terjedő időtartamban. Az ehhez szükséges ügyészi tevékenységet úgy lehetett biztosítani, hogy a megye területén rendkívüli munkavégzés elrendelésére is szükség volt.

Felkészültünk arra is, hogy további erőforrásokat kell mozgósítani, ezért a Csongrád megye területén működő más ügyészi szervek munkatársai közül többen is kirendelésre kerültek a Szegedi Járási és Nyomozó Ügyészségre.

A 2015. szeptember 15-ével kezdődő első időszakban a hivatásrendi szabályok maximális betartásával folyamatos volt a kapcsolattartás a törvényszék elnökével és igazgatási feladatokat ellátó munkatársaival, mivel a logisztikai területen felmerülő problémák részben közősek voltak a bírósággal.

A tárgyalási menetrend kialakítása miatt a felelős járásbíróság igazgatási vezetőjével is állandó volt az egyeztetés, minthogy az ügyek döntő hányada bíróság elé állítás keretében került elintézésre, bűnügyi őrizetben lévő terhelttel.

A Csongrád megye területén működő bíróságok 2015. szeptember 15-étől kezdődően,

2 hét időtartamra beállították a tárgyalásokat, ezzel biztosítva a határozással összefüggő bűncselekmények ügyeinek soron kívüli tárgyalását. Különösen fontos szempont volt az is, hogy a tömeges bevándorlással összefüggő ügyészi feladatok ellátása miatt a folyamatban lévő többi ügy ne szenvedjen késedelmet, mind a vádelőkészítési és nyomozás felügyeleti, mind pedig a vádképviselési tevékenység a szokott szakmai színvonalon folytatódjék.

A vezetői tevékenységet is operatívabbá kellett tenni, ami azt jelentette, hogy a Szegedi Járási és Nyomozó Ügyészségen naponta megtörtént a helyzet elemzése a főügyész, a büntetőszakági főügyész helyettes, a járási vezető ügyész és büntető ügyszakos helyettese részvételével.

Az ügyeket illetően már a kezdeti időszakban megállapítható volt, hogy a büntetőeljárások döntő többsége határozat tiltott átlépésének büntette miatt indult. Ezek ténybelileg és jogi megítélésüket tekintve is egyszerű ügyek voltak, döntő többségükben fennálltak a bíróság elé állítás eljárási forma alkalmazásának törvényi feltételei. A terhelteket a nyomozó hatóság bűnügyi őrizetbe vette, és ennek tartama alatt került sor a bíróság elé állításra.

Komoly szervezési problémaként merült fel a tolmácsok és a védők folyamatos biztosítása. Ezekben az ügyekben a bíróság a terheltekkel szemben – az ügyészi indítvánnyal egyezően – kiutasítás büntetést szabott ki. Az ítéletek néhány ügytől eltekintve első fokon jogerőre emelkedtek. A bíróság által jogerősen kiutasításra ítélt felnőtt korú terhelteket a rendőrség a BÁH Idegenrendészeti Osztályára állította elő, ahol a menekültügyi kérelem előterjesztésének függvényében történt az eljárás folytatása.

Tájékoztatóképpen néhány számadatot szükséges ismertetni. A 2015. szeptember 15. és 2016. április 30. napja közötti időszakban határozat tiltott átlépésnek büntette miatt a Szegedi Járási és Nyomozó Ügyészségen 2988, míg határozat rongálásának büntette miatt 626 esetben indult büntetőeljárás. A Be. 542./A. §-a alapján a Szegedi Járási és Nyomozó Ügyészség határozat tiltott átlépésének büntette miatt 2882 ügyben állította a terhelteket bíróság elé.

Kiemelést érdemel a Nagyfán történt fogolyzandulás mellett a 2015. szeptember 16-ai röszkei eseményekkel összefüggő két büntetőeljárás, amely jelenleg terrorcselekmény büntette miatt a Szegedi Törvényszéken és tömegzavargás résztvevőjeként elkövetett határozat tiltott átlépésének büntette miatt a Szegedi Járásbíróságon van folyamatban.

A tömeges bevándorlással összefüggésben a büntetőjogi tárgyú feladatok ellátása mellett foglalkozni kellett járványügyi kérdésekkel is. Voltak ugyan orvosi vizsgálatok az

egészségügyi ellenőrző pontokon, a befogadó állomásokon, de nem lehetett tudni, hogy pontosan milyen egészségi állapotban lévő emberek érkeznek a határokon át, hordoznak-e esetleg járványügyi problémát jelentő betegségeket. A rendőrorvos kollégák részéről az alapvető higiéniai kérdéseket illetően oktatásra is sor került. Gumikesztyűt, maszkot szereztünk be, előírtuk a fertőtlenítő oldatok használatát, és praktikus tanácsként hangzott el például, hogy javallott az óránkénti szellőztetés a tárgyalótermekben az esetleges fertőzések elkerülése érdekében. Ez egy olyan problémakör volt, mellyel korábban még nem találkoztunk.

Összességében tehát rendkívül széles körű előkészítő munkát kellett folytatni, büntetőjogi szakmai, munkajogi, logisztikai, informatikai, foglalkozás-egészségügyi és szakmai felkészülés után kerülhetett sor az érdemi munkavégzésre. Az első időszakban becsléseinkhez képest lényegesen kevesebb ügy érkezett, a várt napi több száz ügy helyett néhány tucat üggyel (40-50-60) találkoztunk, viszont ilyen számban az ügyek folyamatosan érkeztek. Szombaton és vasárnap is mentek a tárgyalások a rendkívüli munkavégzés keretei között.

November végén, december elején radikális csökkenés következett be az ügyek számában, azonban január közepén újra megnőtt a határozással összefüggő bűncselekmények száma. Februárban 887, márciusban 575 ügyben került sor előállításra határozár tiltott átlépése büntette miatt. Volt olyan februári nap, amikor egyetlen nap alatt 113 bíróság elé állításra került sor. A problémát ekkor az jelentette, hogy ebben az időszakban a tömeges bevándorlással összefüggő büntetőjogi tárgyú ügyészi feladatokat a Szegedi Járási és Nyomozó Ügyészségen korábban az ún. eljárást gyorsító intézkedések alkalmazására felállított Külön Eljárások Csoportja látta el, korántsem akkora létszámban, mint amely 2015 szeptemberében állt rendelkezésre.

Segítségként a megye más járási ügyészségeiről kerültek kirendelésre ügyész, alügyész munkatársak. Ekkor az érdemi ügyintézési javaslattal érkezett, befejezett nyomozási iratok feldolgozásában három hétig besegítettek más megyék ügyészségei is, így könnyítve a Csongrád megyei ügyészek helyzetén. Jelenleg a határozással összefüggő bűncselekmények száma és ebből adódóan az ügyérkezés is jelentősen visszaesett.

Most az ügyintézési tapasztalatok azt mutatják, hogy az ún. mélységi elfogások esetében bizonyítási nehézségek merülnek fel, sokszor a büntetőeljárások megindításának a feltételei is hiányoznak. Ezekben az esetekben az illegális migránsok idegenrendészeti, illetve

menekültügyi eljárás hatálya alá kerülnek. Jelenleg is rendszeres az egyeztetés a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság bünyügyi és rendészeti vezetésével: figyelemmel kísérjük az ideiglenes biztonsági határzár állapotát, az illegális migráció irányát, az elfogások számát. Munkatársaimmal több alkalommal jártunk a tranzitzónában és az ideiglenes határzár körzetében.

Változatlanul kiemelt figyelmet fordítunk az embercsempészet elleni küzdelemre. A felderítés és a nyomozás során minden rendelkezésünkre álló eszközt felhasználunk a tényállás tisztázása érdekében, a tárgyalóteremben pedig szigorú, tetterányos büntetések kiszabására teszünk indítványt ezekben az ügyekben,

A tömeges migráció okozta válsághelyzetben többletfeladatok keletkeztek a büntetés-végrehajtási törvényességi és jogvédelmi ügyészi szakterületen is. Ezeket a 20/2014. (XII. 23.) LÜ utasítás 2. §-ában írt rendelkezések szabályozzák részletesen. Ennek lényege szerint az ügyész törvényességi felügyeletet gyakorol, különösen a rendőrségi törvényben szabályozott elfogás és előállítás, elővezetés és idegenrendészeti intézkedés végrehajtása, a bünyügyi, az idegenrendészeti eljárásban elrendelt és a menekültügyi őrizet, az előzetes letartóztatás, a BÁH közösségi szállásán és befogadó állomásán a kijelölt kötelező tartózkodás foganatosítása és a kitoloncolás végrehajtása felett.

Az előbbi estekben az ügyész minden esetben vizsgálja az intézkedés alapját képező határozatok meglétét, a határidők betartását, a bánásmód törvényességét. Ennek keretében kiemelt figyelmet kell fordítani a kínzás és embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére létrehozott, ügyészségre is vonatkozó ajánlásokra is (elhelyezési körülmények, ellátás). A vizsgálatok során az ügyész kérelem alapján, illetve szűrőpróbaszerűen meghallgatja a fogvatartottakat. A fogvatartási helyeken vizsgálja a vallásgyakorlás lehetőségeit, valamint különösen az étkezésre vonatkozó vallási előírások megtartását.

Az Európai Unióba irányuló illegális migráció (fő útvonala) továbbra is Magyarország Csongrád megyei határszakaszára esik. 2015-ben a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság illetékességi területén 188 580 fő előállítására került sor. A kitoloncolások száma is nagymértékben megnőtt.

A Szegedi Határrendészeti Kirendeltségen az oda előállított illegális migránsok elhelyezése érdekében a 2015. év folyamán a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kihirdetését

megelőzően a korábban rendelkezésre álló kapacitást növelni kellett. A Határrendészeti Kirendeltség udvarán elhelyezett konténerek sem bizonyultak elégségesnek, ezért 2015 februárjában a Szegedi Határrendészeti Kirendeltség Röszei Közüti Határátkelőhely közelében ún. gyűjtőpontot, majd a rendkívüli túlsúlyfóltág enyhítése érdekében 2015. szeptember 6. napján ideiglenes előállító helyiséget alakítottak ki.

Az előbbieket megelőzően az 1534/2014. (IX. 23.) Korm. határozat 3. pontja értelmében Nagyán ideiglenes befogadó állomás felállítását rendelték el. A befogadó állomáson az illegális migrációs nyomás csúcspontján az elhelyezettek száma az 1000 főt is meghaladta. Jelenleg az ideiglenes befogadó állomás nem fogad illegális migránsokat.

A Szegedi Fegyház és Börtön III. számú objektumában, a nagyfai intézményben 2015. szeptember 25-étől ideiglenes őrzött szállás is működik, amely a személyes szabadságában korlátozott külföldiek elhelyezésére szolgáló, az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet céljaira sajátosan kialakított létesítmény.

Ebben az objektumban történt az intézet rendjét súlyosan sértő, azzal szembeszegülő cselekménysorozat, amellyel összefüggésben az ügyesség fogolyzendülés büntette miatt vádat emelt.

A Btk. 2015. szeptember 15-én hatályba lépő módosításából eredően az előzetes letartóztatásba helyezett külföldiek fogvatartási körülményeinek szabályai is változtak. Ezt is figyelembe kell venni az ügyész törvényességi ellenőrzés során.

Rádi Norbert, a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság bűnügyi igazgatója:

A számok ismertetésével kezdem. Az ENYÜBS adatai alapján megállapítható: 2011-ben 38 embercsempészség vált ismertté a területünkön, míg a 2012. és 2013. években ennek közel kétszerese, a 2014. évben 115, míg a 2015. évben már 172 embercsempészség került regisztrálásra a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság illetékességi területén. A számok szignifikáns emelkedése jól mutatja a bűnügyi szolgálat ez irányú leterheltségének növekedését.

Az embercsempészség mellett 2015 júniusától új tényállás elkövetése jelent meg a területünkön: a jogellenes tartózkodás elősegítésének vétsége, amelynek elkövetői – a kezdeti időszakban – taxisok, majd kifejezetten az e bűncselekmény elkövetése miatt a szerbiai-magyar határszakaszhoz érkezett „szállítók” voltak. Ekkor már a rendőrség napi szinten 500–1000 fő illegális migránst fogott el, és ezen elkövetők az el nem fogott

migránsokat igyekeztek összegyűjteni, majd Budapestre szállítani; természetesen vagyoni haszonszerzés végett.

Jogalkalmazási problémaként merült fel a jogellenes tartózkodás elősegítésének vétsége és az embercsempészás büntetnének elhatárolása. Azon esetekben, amikor az elkövető a migráns országból – jogszabályi rendelkezések megszegésével – történő távozását nem segítette elő, csak vagyoni haszonszerzés végett a szállításához, tartózkodásához nyújtott segítséget, a jogellenes tartózkodás elősegítésének vétsége került megállapításra. Így az elmúlt évben a főkapitányság illetékességi területén elkövetett 177 embercsempészás mellett – 280 jogellenes tartózkodás elősegítésének vétsége miatt került sor büntetőeljárás megindítására.

A szeptember 15-étől hatályba lépő határozattal kapcsolatos bűncselekmények eredményes feldolgozására fel kellett készülni, mivel a törvénymódosításból eredően a fenti bűncselekmények előfordulási gyakorisága, volumene nem volt prognosztizálható. Központi döntés született, hogy az ügyek feldolgozására a Szegedi Rendőrkapitányság alárendeltségében egy önálló osztályt kell létrehozni.

Az osztály felállítása előtt több szakmai egyeztetésre került sor, mind az ORFK Bűnügyi Főigazgatóságával, mind pedig a feladat végrehajtásában érintett ügyészi és bírói szervekkel, egyéb társszervekkel. A kialakult szakmai elképzelés alapján 18 megyei főkapitányság összesen 100 fő bűnügyi állományt biztosított átrendeléssel, az osztály működéséhez 1 fő osztályvezetőt, 4 fő alosztályvezetőt, 3 fő tiszt, 3 fő tiszthelyettes szolgálatirányító parancsnokot a Szegedi Rendőrkapitányság delegált.

A feladat végrehajtásához egy alkalmas objektumot is ki kellett alakítani (Szeged, Kálvária sugárút), ahol 4 előállító helyiséget – 100 fő egyidejű elhelyezésére –, valamint kihallgató helyiségeket és 2 bírósági tárgyalótermet is létrehoztak.

Az osztály tekintetében elmondható, hogy nagyobb ügyforgalomra számítottunk, körülbelül két hét után erőteljes csökkenés következett be; 2015-ben összesen 842 büntetőügyet indítottunk határozár tiltott átlépése miatt.

Az osztály működése 2015. október végén felfüggesztésre került, és normál ügyrendben a Szegedi Rendőrkapitányság készségi szolgálata dolgozta fel a napi 5–10 ilyen jellegű bűncselekményt, majd 2016. január végére már több mint 300 bűncselekménnyé dagadt fel a határozárral kapcsolatos bűncselekmények száma, ezért indokolttá vált újra átgondolni, hogyan is kezeljük a lassan ismételten tömegessé váló határozárral kapcsolatos bűncselekmények problémáját. Azt a döntést hoztuk, hogy nem állítjuk fel újra az ideiglenes

osztályt, hanem a Szegedi Rendőrkapitányság készségi szolgálata fogja a továbbiakban is ellátni ezt a feladatot. Ehhez kértünk – és kaptunk is – az ORFK-tól átrendelt megerősítést. A feladatok hatékony teljesítése során folyamatos kihívást jelentett a nyelvi tolmácsok biztosítása.

Folyamatosan nagy figyelmet kellett fordítanunk mind a rendőri állomány, mind pedig az igazságszolgáltatásban dolgozó valamennyi kolléga egészségvédelmére, illetve a migránsok körében is a fertőzésveszély megelőzésére. Ennek érdekében 2014-ben a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság vezetőjének döntése alapján egy egészségügyi ellenőrző-áteresztő pont került felállításra a Szegedi Határrendészeti Kirendeltségen, amely azóta is 24 órában biztosítja az előállított migránsok egészségügyi vizsgálatát, a fertőző betegségek kiszűrését, a szükséges elkülönítést, illetve az egészségügyi intézményben történő átutalást. Ez garantálta, hogy nem tudott kialakulni az elmúlt időszakban komolyabb fertőzés.

Visszatérve arra, amit már a Csongrád megyei főügyész is mondott, a büntetőeljárás megindítására határozat tiltott átlépésénél csak rendőri elfogás esetén, tettenéréskor van lehetőség. Az elfogásokat elősegítheti speciális technikai képrögzítő eszközök használata, úgymint a hőkamera, drónok felvételei.

A mélységben történő elfogásnál viszont beismerő vallomással lehet csak megalapozni a büntetőeljárást; az elfogottak az ellenük indított idegenrendészeti eljárásban kerülnek meghallgatásra. Korábban ez nem volt gond, mára viszont a migránsok „kioktatása” után elmarad a beismerő vallomás, így ezekben az esetekben az ország területén jogellenesen tartózkodó migránsokkal szemben csak idegenrendészeti eljárás indul.

A határozat megrongálása miatt többnyire ismeretlen tettes ellen indulnak büntetőeljárások, napi átlagban 5-8 esetben. Ezekben az ügyekben viszont a rendőrség nem tud olyan hatékony lenni, így tavaly 8, idén 15 esetben tudtuk sikeresen azonosítani a cselekmények elkövetőit.

Nánási László:

A nyomozásokhoz kapcsolódó legalapvetőbb kérdés az, hogy a terheltek viszonya a gyanúsításhoz hogyan alakul. Egyáltalán tudják-e a terheltek, hogy mi történik velük? A terheltek azonosíthatóságát illetően milyen tapasztalatok állnak rendelkezésre a rendőrkapitányságon? Milyen nyelven tudnak kommunikálni? A tolmácsolással kapcsolatban milyen tapasztalatok állnak rendelkezésre? És mennyibe került mindez?

Rádi Norbert:

A tolmácsolás mindenképp a szűk keresztmetszetét képezte a büntetőeljárások lefolytatásának, ugyanakkor a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság már – a korábbi években elkészített, – terjedelmes tolmácsjegyzékkel rendelkezett, így az intenzívebb időszakokban folyamatosan tudtunk erre támaszkodni.

Legtöbbször már a személyes adat beazonosítása is gondot okozott, hiszen ehhez is tolmácsra volt szükség, mivel az illegális migránsok szinte sohasem tudták magukat okirattal igazolni.

A migránsok és ügyük pontos nyomon követhetősége érdekében egy ún. számsoros karszalag került bevezetésre, amely a gyanúsított személyt a befogadástól az őrizetbe vételig azonosította, ez biztosította, segítette elő a törvényes határidők betartását.

Ahogy az már elhangzott, a menekültek a kezdeti időszakban az idegenrendészeti eljárásban jellemzően beismerték a határzár átlépésének tényét, de mára tisztában vannak annak eljárási következményeivel, így nem tesznek magukra nézve terhelő vallomást. Eljárást pedig a tettenérés vagy beismerés hiányában nem tudunk ellenük indítatni, hiszen az ország területére a Tiszán keresztül, vagy a hármas – magyar-román-szerb – határ térségében, vagy akár gépjárműben megbújva, embercsempész segítségével – a határzár megkerülésével – is beléphetnek.

Az ügyek döntő többségében az eljárást bíróság elé állítással, 72 órán belül tudjuk befejezni, köszönhetően az ügyészégi, bírósági kiváló együttműködésnek is.

Kakuja Tamás, a Szegedi Járási és Nyomozó Ügyészség vezetőhelyettes ügyésze:

Büntetőjogi oldalról nézve a tárgyalta esetek egyszerű jogi és ténybeli megítélésű ügyek voltak. Ugyanakkor komoly problémákat vetett fel a tolmácsolás, hiszen kevés a tolmács, és többször kellett kettős fordításhoz is folyamodni. Ráadásul volt olyan, hogy 3 napig kellett tolmácsolnia egy kurd tolmácsnak, gyakorlatilag éjjel-nappal, megállás nélkül, ami mérhetetlen munkaterhet rótt az eljáró tolmácsra is.

Gondot jelentett továbbá az alkalmazott büntetések, intézkedések köre. A leggyakoribb szankció a kiutasítás volt, ami 1-2-3 éves időtartamban kerül kiszabásra. Döntően azért alkalmazzák ezt a bíróságok, mert a terheltek 99%-a a magyar büntetőjog értelmében

büntetlen előéletűnek minősül. Azok, akik kiutasítás hatálya alatt léptek át a határázaron, felfüggesztett szabadságvesztést és kiutasítást kaptak. Mindössze egyetlen emberrel szemben volt végrehajtandó szabadságvesztés a büntetés, ugyanis ő háromszor lépte át a határt illegálisan Koszovó irányából.

A határzár megrongálásával kapcsolatban többnyire bizonyítási problémák merültek fel, itt összesen 7 ítélet született, amelyek szintén felfüggesztett szabadságvesztést és kiutasítást jelentettek. Egy esetben szabott ki a bíróság végrehajtandó szabadságvesztést.

A kiutasítás végrehajthatósága viszont nagyon nehéz. Szerbia irányában csak szerb állampolgárokkal szemben működik, a többieket a szerb hatóságok nem veszik át. Korábban a magyar hatóságok ennek végrehajtásával több hónapig próbálkoztak, de a megoldás az lett, hogy az érintettek az átvétel – esetleges – foganatosításáig őrzött helyeken tartózkodnak, majd szabadon távozhatnak. A csapda az, hogy a legtöbb ítéletet így nem lehet végrehajtani, vagyis a szeptemberi-októberi ítéletek által érintettek mára már szabadon mozoghatnak ezzel az okmánnyal. Így tulajdonképpen gyakorlatilag nincsen értelme a kiutasításnak.

A másik problémát az jelenti, hogy az okmányok nélküli utazás következményei csak felnőtt korúval szemben alkalmazhatók, fiatalkorúval szemben nem. Fiatalkorú esetében csak megrovás alkalmazható. De kérdés, hogy ki a fiatalkorú. Tekintettel arra, hogy nincsenek okmányok, az a fiatalkorú, aki annak mondja magát, még akkor is, ha nem is tűnik annak. 72 órán belül a szakértői vizsgálat nem jöhet létre, így a szakértői vélemény olyan bizonyítékká vált, ami nagyon drága és bizonytalan a bizonyító ereje is. Érezhető a hatékony híráramlás abból is, hogy egy fiatal korra való hivatkozás először 5-10% volt, ma 254-ből 115 mondja magát fiatalkorúnak.

Holé Katalin, az ELTE ÁJK oktatója; ügyvéd:

A határzárral kapcsolatos bűncselekményekkel összefüggésben számos lényeges kérdés hangzott el. Ennek a kerekasztal beszélgetésnek a célja a jogalkalmazás során felmerülő problémák megvitatása és nem a vonatkozó jogalkotás kritikája. Én mégis egy mindkét szempontból érzékeny területet, a fordítás, tolmácsolás problémáját emelném ki.

Az Európai Unió büntetőeljárással kapcsolatos egyik minimum követelménye az anyanyelv használatához való jog. Ebben sem a büntetőeljárásról szóló törvény vonatkozó rendelkezése, sem pedig a gyakorlat nem következetes. A büntetőeljárásról szóló törvény „eljárás a határzárral kapcsolatos bűncselekmények esetén” című, XXVI/A. Fejezete

kimondja, hogy ebben az eljárásban a Be. 219. § (3) bekezdése és a 262. § (6) bekezdése (a vádirat és az ítélet lefordításának követelménye) nem alkalmazható.

A gond az, hogy a gyakorlatban – noha biztosítanak tolmácsot – sokszor tapasztaltam: a fordító nem beszéli azt a nyelvjárást, amely a terheltnek az anyanyelve (például az iraki kurd és törökországi kurd nyelv olyannyira eltér, hogy gyakran nem értik egymást), és így értelemszerűen sérül az anyanyelv használatához való jog, sőt a tájékoztatáshoz való jog is.

Szabó Vendel, a Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság bűnügyi igazgatója:

A határozattal kapcsolatos különbözőségekről szeretnék néhány dolgot elmondani, ami a megyénkben a leginkább jellemző volt, de Csongrád megyét is érintette. Amikor az új jogszabály alkalmazására készültünk, be kell vallanom, nem volt egyértelmű, hogy a Bács-Kiskun megyei határszakaszon – ami közel 113 km – az ott elkövetett jogsértésekkel kapcsolatban ugyanúgy a területileg szerencsésebb módon centralizálható Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság folytatja-e le az eljárásokat vagy pedig mi.

A vége az lett a határozattal kapcsolatos ügyeket illetően, hogy Bács-Kiskun megyében a két területileg illetékes rendőrkapitányság: a Bajai és a Kiskunhalasi Rendőrkapitányság dolgozta és dolgozza fel jelenleg is a határozattal kapcsolatos bűncselekményeket.

A megyék jóval nagyobb nyomásra számítottak, de 2015 második felében viszonylagos nyugalom volt. Januárban ugyanakkor ismételten megjelent egy erősebb áradat, így a megyén belül átrendelt erőkkel kellett/kell az ügyterhet feldolgozni.

Ráadásul gondot okozott, hogy erős volt az ügyek dinamikája: egy-egy nagyobb csoport esetén 20–30 fő is terheltté vált egy büntetőügyben, de volt 51 fős bíróság elé állítás is. Ehhez létre kellett hozni két ideiglenes bázist: egy előállítási pontot és egy ideiglenes meghallgató pontot.

A tolmács alkalmazásával kapcsolatos problémákat én is fontosnak tartom. Ezekben az ügyekben igen népes a tolmácslétszám, és nagyon komoly a tolmácsigény. A megyénk nagyon sikeres volt a tolmácslista összeállításában, mert összesen egy nyelv volt, amire nem találtunk tolmácsot: egy közép-afrikai nyelv, az ún. twai.

Hangsúlyozni kell viszont, hogy tolmácshiány miatt ezen az egy eseten kívül máskor nem maradt el nyomozási cselekmény.

A tolmácsolás költségéről nincsen pontos adatunk.

Nánási László:

A második téma, amit a megbeszélés tárgyául megjelöltünk, az embercsempészség. Az embercsempészség jól leírható folyamat: valaki, valahol, valamikor és valamilyen módon belép az országba, itt tartózkodik, majd elhagyja Magyarországot valahol, valamikor és valamilyen módon.

Ebben a kérdésben „a pénz beszél”, hiszen az emberkereskedelem az egyik legnagyobb üzlet. 2011 és 2015 között megnövekedett az embercsempészések száma. 2011-ben 155, 2015-ben 662 embercsempészést regisztrált a statisztika.

A tipikus útvonal a Bács-Kiskun és Csongrád megyei belépés, valamint a Győr-Moson-Sopron megyei kilépés, általában Budapest érintésével. Bár a konkrét belépés bizonytalan hogyan és mikor történt, hiszen a kiderült esetekben jellemzően szállítás során való tettenérésekről volt szó.

Gondot okoz a civilek szerepe, az ő segítségnyújtásuk a migránsoknak, hiszen ezt nehéz elhatárolni az embercsempészéstől.

Szabó Vendel:

2015-ben rohamosan megnőtt az ilyen bűncselekmények száma Bács-Kiskun megyében is. Egész évben 173 volt az embercsempészési ügyek száma nálunk, és ebből 87 tavaly szeptember 1. és 15. közé esik.

A jogszabályváltozásra, illetve a fizikai határzár alkalmazására felkészültek az embercsempészek is. Jellemzően az M5-ösön vagy a régi 5-ös úton zajlik a bűncselekmény, itt történt az elfogások 95%-a. Ezt követően jelentősen visszaesett ez a fajta bűnözés, gyakorlatilag súlyosabb szankcióval fenyegetett embercsempészség bűncselekménye miatti eljárás a tavalyi évben összesen két esetben indult.

2016-ban eddig 25 esetben indítottunk büntetőeljárást. Kár, hogy a Nemzeti Nyomozó Iroda jelenleg nincs itt ezen a beszélgetésen, mert a súlyosabban minősülő esetekben ő az illetékes, így értékes információkkal szolgálhatna a témát illetően.

Tapasztalataink alapján szeptember 15-e óta úgymond „kivárnak” az embercsempészek, hiszen lényegesen nehezebb lett a belépés, nemcsak a fizikai határzár miatt, hanem azért is, mert most már jóval nagyobb a lebukás kockázata.

Döntő többségükben az embercsempészek Bács-Kiskun megyében – és azt gondolom Csongrád megyében is – magyar és szerb állampolgárok. Ez év elején több esetben előkészület miatt indult eljárás, ugyanis a Magyarországon elfogott migránsoktól nem

messze hozzájuk köthető potenciális embercsempészt elkövetni szándékozó személyeket is elfogtunk.

Az embercsempészás előkészületét elkövetők nagy része vagy a migránsok hozzátartozóinak minősül, vagy azok ismeretségi köréből kerül ki. A koszovói, illetve a szerb és a magyar elkövetők mellett olyan csoportok és szervezetek is megjelentek, akik a migránsok útját „egyengetik”, az okostelefonjukon keresztül, akár több országgal arrébből irányítják őket, és tudják, hogy mikor hol tartózkodnak. GPS-meghatározások fordításából jutottunk ilyen információkhoz.

Az embercsempészás bűncselekmények értelmezésénél a két megye jogalkalmazásában eltérő, hogy nálunk, Bács-Kiskun megyében jogellenes belföldi tartózkodás miatt nem indul eljárás. Az ügyészséggel egyeztetett álláspontunk szerint ugyanis, amennyiben sikerül migránsokat is kihallgatni – márpedig sikerül –, a migránsok ezekben az esetekben elmondják, hogy nekik a céljuk eljutni nem Magyarországra, hanem Nyugat-Európába, vagyis nem belföldi tartózkodás a cél, így tehát embercsempészás bűncselekményét lehet megállapítani az őket szállítóknál, nem jogellenes belföldi tartózkodás elősegítését.

Rádi Norbert:

A megye területén elfogott embercsempészek jellemzően koszovói, szerbiai vagy magyar állampolgárságú személyek voltak, mostanában egyre jellemzőbb a származási ország állampolgárainak elkövetése (például pakisztániak).

A RZS NEO adatai alapján az előző év hasonló időszakához képest (115 ügy) jelentős visszaesést tapasztalunk (26 ügy).

Schmidt Gábor, a Bács-Kiskun Megyei Főügyészség ügyésze:

Az embercsempészás a jogszabályok megszegésével történő, illegális határátlépés. Ha nem szervezett az elkövetés, akkor nincs nagyobb bizonyítási probléma. A komoly együttműködési, bizonyítási kérdések akkor merülnek fel, amikor olyan bűnszervezettel találkozunk, melyben különböző állampolgárságú külföldi elkövetők, több ország is érintett.

A 71 migráns halálát okozó embercsempészes ügy felderítésében, a cselekménysorozat mögött álló bűnszervezet felszámolásában több ország is részt vett. A hazai büntetőeljárás bűnszervezetben, a csempésztett személyek sanyargatásával, üzletszerűen elkövetett

embercsempészás büntettének megalapozott gyanúja miatt folyik, de vizsgáljuk a migránsok halálával kapcsolatban az élet elleni bűncselekmény megállapíthatóságát is.

Ezen bűnügy az Európai Unió tagállamai és harmadik országok közötti hatékony bűnügyi együttműködés iskolapéldája, hiszen a kooperáció – annak ellenére, hogy közös nyomozó csoport felállítására nem került sor – kiváló mind nyomozó hatósági, mind igazságügyi szinten.

Az ügy nyomozását az NNI Nemzetközi Bűnözés Elleni Főosztály Illegális Migráció Elleni Osztálya végzi a Bács-Kiskun Megyei Főügyészség fokozott ügyési felügyelete mellett.

Az embercsempészes ügyek bizonyításával kapcsolatos nehézségek – jelen ügy példáján, de általánosságban is – az alábbiak:

- A bizonyítékok beszerzése problematikus, mert a bizonyítékoknak a hagyományos jogsegélyforgalom útján történő kicserélése túl lassú. A bizonyítékcserék elhúzódnak, holott azonnali információ kellene. Ez jogsegéllyel nem megoldható, szinte lehetetlen. Ún. real time információcsere kellene, ugyanis a késedelem nélkül, más államoktól beszerzett adatok orientáló szerepe fontos, ezek alapján tudjuk egy nemzetközi vonatkozású ügyben a bizonyítékok elvesztésének veszélye nélkül meghatározni a saját nyomozásunk irányát. Ezzel az a probléma, hogy a nem jogsegély útján, közvetlenül beszerzett adatok a bíróság előtt nem használhatók fel bizonyítékként. A probléma úgy oldható meg, hogy utólagosan, jogsegély útján kell beszerezni, legitimizálni a szükséges bizonyítékokat..
- Felmerülnek azonosítási nehézségek, és problémás a tanúk idézése, minthogy azok a bírósági tárgyalások idejére legtöbbször már a 3., 4. országban vannak. A megoldás a magyar büntetőeljárás törvénye szerint az, hogy a tanúvallomás a bíróság előtt felolvasható, ha a tanú megjelenése nem lehetséges vagy az aránytalan nehézséggel járna.
- A nyomozás terjedelmével és mélységével kapcsolatban speciális érdek-összeütközés van, hiszen az egyik cél a fair, de gyors eljárásban a bíróság elé állítás; másik érdek viszont magának a bűnszervezetnek a feltérképezése, de ez – a többszörös fordítás miatt is – meglehetősen időigényes folyamat. A nemzetközi együttműködés ilyen esetekben is nagyon fontos, ami kiterjedt embercsempészes ügyekben leginkább egyfajta feladatmegosztással elérhető el, például oly módon, hogy a magyar hatóságok lenyomozzák az embercsempész szervezők cselekményeit, míg a német hatóságok eljárnak a náluk elfogott szállítókkal szemben.
- Gondot okoznak a fordítási és értelmezési nehézségek, hiszen vannak kevésbé ismert

nyelvek és dialektusok, így felmerül a tolmácsok megbízhatósága. Ezzel kapcsolatban egy Eurojust által szervezett nemzetközi konferencián merült fel – magyar javaslatra – a következő kezdeményezés, és remélem, hogy ebből realitás is lesz:

Az Europol vagy az Eurojust állítsa fel a tagállamokból beérkező adatok, információk alapján kevésbé ismert, nehezen fordítható nyelveknek, dialektusoknak a listáját, és a hozzá kapcsolódó tagállamokban elérhető fordítóknak, tolmácsoknak a körét, ugyanis még mindig jobb az, hogy ha az adott információt kétszeres fordítással ugyan, de ki tudjuk nyerni magyar nyelven, mint hogyha megfelelő tolmács vagy fordító hiányában lényeges információk vesznek el.

- Relevánskérdés az a büntetőjogi probléma, ami a 'ne bis in idem' elve köré csoportosítható. Folytatólagos bűncselekmény elkövetése esetén ugyanis egy részcselekményben született ítélet megakadályozhatja a további eljárást valamennyi további, a folytatólagosság egységébe tartozó magatartás vonatkozásában.

- Az Eurojust, Europol bevonása alapján már lehetne tudni, hogy hol van kapcsolat a többi országban, és hol van büntetőeljárás, így a koordinációs megbeszélések következtében elkerülhetővé válhatnának a joghatósági problémák. Ilyen, nemzetközi dimenziójú ügyekben lehetőleg az eljárás kezdetén és minél több esetben vonjuk be az Eurojust-ot a szükséges értesítések megtételével.

- A hatékony felderítés azonban csak valós nemzetközi együttműködés keretében lenne lehetséges. Ennek több formája ismert:

- Jelenthet egyrészt közvetlen rendőri együttműködést az érintett nyomozó hatóságok között (akár a Siena rendszeren, akár a NEBEK-en keresztül történő adatáramlással). Ennek a bizonyítékként való felhasználhatósága egy bírósági eljárásban már kérdéses.

- Másik formája az igazságügyi együttműködés, tehát a tagállamok igazságügyi hatóságai – jellemzően ügyészségi, bírósági szinten történő – együttműködése. Ennek pedig alapvetően két eszköze van. A bűnügyi jogsegély, vagy pedig az ún. közös nyomozó csoportok (JIT). Mindezekre kifejezetten lehetőséget adnak a vonatkozó nemzetközi jogforrások és a hazai jogszabály (2012. évi CLXXX. tv.).

A közös nyomozó csoport lényegében egy jogsegély keretegyezményt jelent, aminek fennállása alatt az érintett tagállamok nyomozó hatósági és ügyészségi képviselői legálisan, formai kötöttségek nélkül, rövid úton cserélhetik ki a bizonyítékaikat. A magyar állam a külföldi hatóságok tagjainak olyan jelentős kedvezményt is biztosít, hogy a JIT külföldi tagja magyar államterületen a saját nemzeti joguk alapján legálisan végezhetnek nyomozási cselekményeket.

A közös nyomozó csoportok felállítása esetén hatalmas előnyt jelent az is, hogy adott esetben az Eurojust állja a tetemes fordítási költségek és egyéb kiadások jelentős részét is.

A célravezető eljárási formát azonban mindig az adott eset dönti el.

A 71 migráns halálával járó ügyben nem került sor közös nyomozó csoport felállítására, ez azért problematikus, mert míg más tagállamokban felhasználhatóak a Siena által szerzett információk, addig erre hazánkban nincs jogi lehetőség.

Nánási László:

Bár vagyon-visszaszerzési eljárás is zajlik (NNYI), de a pénzek útja nem követhető, mert azok jellemzően készpénzként áramlanak, ezt lehetetlen ellenőrizni.

Holé Katalin:

Embercsempészség miatt általában a kisebbnek látszó ügyek miatt indul eljárás, ám rengeteg példa van arra, hogy az elkövető kis összeget, legtöbbször 50 Eurót kap egy országhatáron belüli (pl. Bicske–Győr) szállításért, de a tanúvallomásokból kiderül, hogy a teljes utazásért általában 2–3000 Eurót fizetett a migráns a szervezőknek. Nemzetközi embercsempész hálózatokról van tehát szó, amelyek gyakran felderítetlenek maradnak. Nyilvánvaló, hogy a probléma csak a nemzetközi bűnügyi együttműködés, illetve az Európai Unió büntetőjogi eszközeivel kezelhető.

Kakuja Tamás:

Csongrád megyében jogi dilemmaként merült fel a sanyargatással elkövetett embercsempészség büntetnének jogi megítélése. Ha az igazoltatás nagyon hamar megtörténik az utazás megkezdése után, akkor kérdés az orvos szakértő felé, hogy milyen következményei lehettek volna az utazásnak?

Vajon a sanyargatással elkövetett embercsempészség kísérlete létezik-e? Ha igen, és hamar tettenérik őket, így a sanyargatás nem következett be, akkor hogyan minősül? 2015-től fogadta el a joggyakorlat, hogy ezt a bűncselekményt kísérletként értékeli.

A jogkövetkezményeket tekintve, a legsúlyosabb büntetés bűnszervezetben elkövetett

embercsempészésért 6 év fegyház volt első fokon, de a Szegedi Törvényszék nem súlyosítja az ítéleteket.

Schmidt Gábor:

Öt pontban szedem össze a hozzászólásomat:

- A csempészett személyek sanyargatásával elkövetett embercsempészás kísérleti alakzata kapcsán hivatalos tudomásom szerint Bács-Kiskun Megye ügyészségei ezzel a jogi problémával még nem szembesültek. Elvi szinten nem tartom kizártnak egy ilyen minősítés megállapítását olyan esetben, ha annyira rövid idővel a személyek beszállítása után történik az elfogás, hogy valóban semmifajta, tényállás által megkívánt gyötrelmek okozásával nem jár részükről a szállítás. Megyénk hatóságai azért sem szembesültek ezzel a jogi kérdéssel, mert mire Kecskemét vagy Kiskunfélegyháza környékén felfedezték a szállítójárművekbe zsúfolt, nagyszámú migránst, addigra a befejezett alakzat megállapításához megkívánt gyötrelmek kétséget kizáróan megvalósult.
- A büntetéskiszabási gyakorlat nem elég szigorú az embercsempészes ügyekben: országos szinten és nemzetközi szinten is küzdelmet kellett folytatni a szigorú ítéletekért, mert először nem mérték fel a hatóságok ezeknek a cselekményeknek a tárgyi súlyát.
- A minősített esetekben a kényszerintézkedésre mindenképpen szükség lenne.
- Jellemző ezekben az ügyekben, hogy a tettenérés, beismerés esetén bíróság elé állításra kerül sor. A bonyolultabb ügyeknél van rendes vádemelés. Valamennyi minősített embercsempészes esetben viszont az ügyésznek a törvény szigorát kell érvényre juttatnia, ami gyakran végrehajtandó szabadságvesztés, közügyektől eltiltás indítványozását jelenti. Külföldi elkövető esetén kiutasítást is kell szorgalmazni.
- Jogellenes tartózkodás elősegítése ügyében egy vádemelésre került sor, amikor migránsokat Szeged irányában szállítottak.

Juhász-Bóka László, a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság osztályvezetője:

Az embercsempészes ügyek nem magyarországi problémák, mert Afganisztán, Törökország a kezdőpont és Nyugat-Európa a végcél. Ahogyan arra már Schmidt Gábor is utalt, gyorsan és teljesen nem lehet felderíteni egy bűnszervezetet.

A nyomozás kezdetén, már az elsődleges intézkedések során dönteni kell arról, hogy van-e lehetőség az ügy gyors, hatékony lezárására – akár bíróság elé állítással –, vagy meg kell kísérelni minél mélyebben és szélesebben felderíteni a szervezetet, hiszen hiába fogjuk

el a „kishalakat”, attól a bűnszervezet tovább működik.

Csongrád megyének jelenleg az egyik legnagyobb problémája, hogy hatalmas gépjármű parkja van azokból az autókból, amiket elvettünk a csempészekről, illetve a nálunk jogellenes tartózkodást elkövető személyektől. Ezeknek a jogi státusza jelen pillanatban is „lóg a levegőben”. Nálunk az a gyakorlat alakult ki, hogy amennyiben nem tudunk továbbjutni a történeten, azonnal bíróság elé állítunk 72 órán belül.

Viszont a kétarcú eljárásrendet – 3 nap alatt bíróság elé állítás vagy hosszú, nemzetközi megkeresésekkel, jogsegélyekkel vegyített nyomozások – szervezetileg nehéz lekövetni. A bíróság ítélkezési gyakorlata korábban a felfüggesztett szabadságvesztések kiszabása volt, mely mellé külföldi állampolgárok esetében mindig elrendelték a kiutasítást is.

2015 tavaszán a cselekmények elszaporodása miatt az ügyészség letöltendő szabadságvesztésekre tett indítványt, s ez át is ment a bírósági gyakorlatba. Ezen elsőfokú ítéletek esetében megfigyelhető, hogy a Törvényszék a – 3–5 éves – szabadságvesztéseket jelentősen enyhítette, s ebben változás csak a szeptember 15-ei Btk.-módosítás után következett be.

Az embercsempészek jellemzőit a kerítés felhúzása megváltoztatta. A csempész szervezetek más módszereket alkalmaznak. Jelenleg a menekülttáborokból szervezik meg a migránsok Nyugat-Európába szállítását, erre példa a napokban történt eset is, amikor szlovák vámosok akartak a magyar-szlovák határ mellett, Vámosszabaditól nem messze, már szlovák területen igazoltatni. Azt is el lehet mondani a jelenségről, hogy a bevándorlóknak van egy ún. „Kis káté”-juk, amelyben teljes az elirányítás arról, milyen kérdéseket várhatnak és mire mit kell válaszolni.

Nánási László:

A kerekasztal-beszélgetés harmadik témája az illegális migránsok által elkövetett egyéb bűncselekmények, különös tekintettel az ún. visszatartott személyek körében bekövetkezett konfliktusokra.

Juhász Zsuzsanna, a Kiskunhalasi Őrzött Szállás vezető helyettese:

A jelenlegi helyzet az idegenrendészeti őrizetben lévő külföldi állampolgárokkal kapcsolatban a következő. A korábbiakhoz képest sokkal hosszabb ideig vannak az őrzött szállásokon, és a viselkedésük is teljesen más, mint korábban. Tisztában vannak azzal,

hogyan hat hónapon keresztül várhatóan a különböző őrzött szállásokon lesznek, de ezt nehezen viselik. A gyengébb idegrendszerűeknél előfordul, hogy a társaikkal szemben provokatívan lépnek fel. Nincsen olyan esemény, amely korábban ne lett volna, csak most egyes elkövetések gyakoribbak.

Szabó Vendel:

A menekültügyi befogadó központ a kérelmet benyújtottak őrzését biztosítja. A kérdés az, hogy mennyire fordul elő hivatalos személy elleni erőszak vagy bántalmazás hivatalos eljárásban ezeken a helyeken. Az őrzött szálláson ez nem jellemző. A menekültügyi őrzött befogadó központban (MÖBEK) 2015. november 29-e óta azonban többször is volt rendkívüli esemény. A legnagyobb port a január 15-ei „veszekedés” kavarta, amikor több náció verekedett össze, ami végül egy 30–40 fős tömegverekedéssé alakult. Ez részben a türelmetlenségnek tudható be, részben pedig az egymással kényszerűen összezárt nemzetek közötti konfliktusokra vezethető vissza.

Vincze Eszter, Bács-Kiskun Megyei Főügyészség, Büntetés-végrehajtási Törvényességi Felügyeleti és Jogvédelmi Csoport, csoportvezető ügyész:

Már több mint öt éve ellenőrzöm a kiskunhalasi őrzött szállást, tavaly november óta pedig a menekültügyi őrzött befogadó központot is. Pár szót szólnék mind a kettőről.

Jelen pillanatban a kiskunhalasi az ország legnagyobb őrzött szállása, 224 férőhellyel működik, 3 objektumban. Azért a legnagyobb, mert a nyírbátori objektumok még kombináltan őrzött szállásként és menekültügyi befogadó központként működnek, de amióta áprilisban a kiskunhalasi Gábor Áron Laktanya felújított épületeit átadták, azóta folyamatos a menekültügyi őrizeteseKiskunhalasra való átszállítása.

2015. november 29-én nyílt a Menekültügyi Őrzött Befogadó Központ, amely jelenleg 477 fős, és 177 férőhellyel kezdte meg a működését. Néhány fő híján, teltházzal működik.

A bv. ügyészeket érintően a határzár-sértésekkel kapcsolatos bűncselekmények további feladatokat eredményeztek. Ezek az alábbiak:

- Büntetőeljárás kényszerintézkedéseket (harmadik országbeli állampolgárok házi őrizetét) a kiskunhalasi őrzött szálláson is végrehajtanak, sőt, a házi őrizetet egyéb tartózkodási hely hiányában itt kell végrehajtani. A határzárral kapcsolatos

bűncselekmények miatt elrendelt előzetes letartóztatást a büntetés-végrehajtási intézetekben hajtják végre, így többek között a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben is tartottak fogva ilyen jellegű bűncselekményeket elkövető személyeket.

- Előfordult, hogy a bv. intézet személyazonosító okmány hiányában nem kívánta befogadni az előzetes letartóztatásban lévőket arra hivatkozva, hogy a fogvatartottak nem azonosíthatók. Ekkor a bv. intézet a bv. ügyész szóbeli állásfoglalását kérte.
- A Magyarországon ritkának számító nyelveken beszélő tolmács igénybevétele a bv. intézetben is problémát okoz, mivel a megyei bv. intézetben korábban nem voltak ilyen nagy számban külföldi fogvatartottak, a bv. intézetek számára a tolmácsolás megszervezése a befogadásnál, illetve a külföldi fogvatartottak meghallgatásánál új jellegű feladatot jelentett.
- A fogvatartás alatt jelentkező problémaként említeném például, hogy a 2016. január 15-én Kiskunhalason történt események eredményeképpen előzetes letartóztatásba helyezett 14-15 főt – mivel bűntársak voltak – el kellett különíteni. A napi egy órás szabad levegőn tartózkodás biztosítása is nehezen megoldható feladat volt. Az elkülönítés miatt a külföldi fogvatartottak nem tudtak kommunikálni a zárkatársakkal sem, mert azok többnyire magyarok voltak; emiatt fogvatartásuk alatt gyakorlatilag senkivel sem tudtak beszélni, kapcsolatot teremteni. Az előzetes letartóztatásba helyezettek közül sokan kértek parancsnoki meghallgatást, részben azért, mert nem értették, hogy miért került sor az előzetes letartóztatásukra. Ez nagyon nagy összeget emésztett fel a tolmácsolás miatt.

A 2015. szeptember 15-én hatályba lépett jogszabály-módosítások eredményeképpen a harmadik országbeli állampolgárokkal szemben elrendelt házi őrizet most már az őrzött szállásokon is végrehajtható. Bács-Kiskun megyében jelenleg négy személy van, akinek a házi őrizetét foganatosítják az őrzött szálláson, hárman a szeptember 18-ai tömegzavargás résztvevőjeként elkövetett határázár tiltott átlépése miatt vannak fogva.

A házi őrizet azonban az otthoni körülményekre van kitalálva, ezért problematikus a végrehajtás, de meg lehetett oldani. Van ugyanis egy kisebb, családok, nők elszállásolására kialakított rész, itt el lehet különíteni őket. Az őrzött szállás azonban nem arra szolgál, hogy ilyen tevékenységet lásson el.

Külön gondot okoz, hogy megnövekedett a házi őrizetesek száma: 10 főre 6 férőhely jutott, ekkor át kellett helyezni a házi őrizeteseket egy nagyobb létszám befogadására alkalmas körletrészre. Ez nyilvánvalóan azt eredményezte, hogy az őrzött szállásnak az idegenrendészeti eljárásban őrizetbe vett harmadik országbeli állampolgárokat – akiknek

a fogvatartása alapvetően a feladta – át kellett helyeznie egy másik objektumba.

A fogvatartottak többnyire nem értik, hogy mi a fogvatartás lényege és jogalapja. A harmadik országbeli állampolgárok sokszor azt sem értik, miért kell úti okmány, útlevél stb.

Az őrzött szálláson vagy a menekültügyi őrzött befogadó központban elkövetett bűncselekmények jellemzően abból erednek, hogy nem értik a fogvatartás okát, és annak időtartama is kérdés számukra, hiszen a féléves fogvatartást már belekalkulálják az útba, de a hosszabb tartamú visszatartás előtt értetlenül állnak. Elterjedt ugyanis, hogy hat hónap után mindenkit szabadon engednek. Így, aki 6 hónap után még bent van – idegenrendészeti őrizetben és esetleg előtte házi őrizetben –, nem érti, hogy miért, hiszen túl van a hat hónapon.

Gondot okoz továbbá az is, hogy a határzár kialakítása óta Szerbia nem veszi át a kiutasított személyeket – csak a volt JU területéről származóakat –. Jelenleg mind az őrzött szálláson, mind a menekültügyi őrzött befogadó központban többféle nemzetiségű, vallású, kulturális háttérű személy van össze zárva, ami hatalmas konfliktusforrás.

A menekültügyi őrzött befogadó központ viharos gyorsasággal nyílt meg. A kezdeti konténeres megoldás is rendkívül jó színvonalú elhelyezést biztosított, azonban az őrzést ellátó állomány teljes felkészítésére kevés idő jutott.

Problémát jelent a nyelvi nehézség is, ezen belül az, hogy az állomány sem beszél feltétlenül idegen nyelveket.

Emellett legtöbbször hosszas magyarázatot igényel, hogy a fogvatartottak egymás közti verekedései miatt bűncselekmények, vagy hogy miért kerülnek ezek miatt börtönbe. Egyes fogvatartottak saját kultúrájában természetes a viták ökölrel való rendezése, míg nálunk ezt az őrzést ellátóknak meg kell akadályozniuk.

El kell mondani azt is, hogy ahhoz képest, milyen sokféle nemzetiségű embert kell befogadni, viszonylag kevés a bűncselekmény, és azok sem súlyosak.

Viszonylag kevés szó esik a fogvatartottak által elkövetett rongálásokról. Az amortizáció nagyon nagy, az őrzött szállás 2015. július 20-án átadott épülete már alig emlékeztet az eredetire. A menekültügyi őrzött befogadó központ jelenlegi épületeit ez év áprilisában adták át, azonban két nappal a nyitást követően már cipőtalpnyomok voltak észlelhetőek a frissen festett falakon.

Schmidt Gábor:

Összegezve az elmúlt hónapokat, az alábbi bűncselekmények történtek a visszatartott személyek körében.

A legnagyobb port kavart esemény január 15-én történt a kiskunhalasi őrzött menekültügyi központban. A központ internetszobájában szóváltás alakult ki két iraki őrizetes között az internethasználat miatt, a két férfi össze is verekedett. A fegyveres biztonsági őrök szétválasztották őket, majd a helyszínre hívott rendőrök elkezdtek átkísérni őket az előállító helyiségbe. Az egyik férfi ellenállt a jogszerű rendőri intézkedésnek. Dulakodott a rendőrökkel, fogásukból megkísérelt kiszabadulni és többször a rendőrök felé rúgott.

A rendőrök intézkedésén felháborodva az őrzött területen maradtak közül legalább 15 fő – köztük a többi gyanúsított – az elkülönítő helyiség előtti elválasztó kerítésnél kezdett gyülekezni, a konfliktus kiterjedt. A kerítést elkezdtek rugdosni és rángatni, ekkor az egyik fegyveres biztonsági őr könnygázt alkalmazott. A tömeg egy része továbbra is a kerítés mellett maradt, voltak, akik a kerítésen túl tartózkodó rendőrökre köveket és a vaskerítés darabjait dobták, emiatt az őrzött terület kerítésén kívül tartózkodó hivatásos rendőr könnygázt használt.

Az iraki, iráni, afgán, algériai, palesztin és szír állampolgárságú gyanúsítottak előzetes letartóztatásba kerültek. Közülük az internethasználat miatt verekedő egyik személyt garázdaság vétségével, míg rendőrökre támadó társát garázdaság vétségén kívül hivatalos személy elleni erőszak büntettségével vádolta a nyomozó ügyészség. A többi gyanúsított közül 12 személynek csoportosan elkövetett hivatalos személy elleni erőszak büntette miatt kell felelnie. A bűnügy felderítése, a nyomozás időszerű lefolytatása és a gyorsított eljárás megszervezése komoly és áldozatos munkát igényelt a Kecskeméti Járási és Nyomozó Ügyészségtől.

Az ügyben gyorsan született döntés, hiszen február elején már ügydöntő határozat volt a kamerafelvételek és a beismerő vallomások alapján. Nehézséget okozott, hogy a 15 fő négy nyelven beszélt, vagyis négy tolmácsot igényelt. 13 esetben végrehajtandó szabadságvesztést kaptak a csoportosan elkövetett hivatalos személy elleni erőszak miatt, 1 esetben önálló kiutasítás lett a szankció és egy esetben felfüggesztett szabadságvesztés. Másodfokú döntés is lehet május végén.

Még egy komolyabb ügy volt, egy csoportos garázdaság 2016 márciusában, amikor négy őrizetes verekedett össze.

Kiss Anna, Országos Kriminológiai Intézet, tudományos főmunkatárs, az Ügyészségi Szemle felelős szerkesztője:

A Magyar Igazságügyi Akadémián 2015. november 30-án tartottak egy nemzetközi konferenciát a távmeghallgatás témakörében, amely lendíthetne, gyorsíthatna az ügyeken, kiváltképpen a tolmácsolás megkönnyítése miatt. Ezzel mi a helyzet? Erről vannak már gyakorlati tapasztalatok?

Kopasz Zsolt:

A büntetőeljárásokban nem került sor az alkalmazására. A tranzitónában igen: a BÁH telepített egy konténert telekommunikációs egységgel. Azonban a közvetlenség elve miatt a büntetőeljárásban nem lehetséges, de a menekültügyi eljárásban igen. Egyszersmind gyakorlati akadálya is van ennek, bár a rendszert kiépítették, de a végleges megoldás várát magára.

Nánási László:

Összegzőképpen elmondanám, hogy ezeket az ügyeket nem egyszerű megoldani. Az ügyészi feladatokon kívül figyelembe kell venni azt, hogy ezek az emberek döntően más kultúrkörből érkeztek. Az ellenük indult eljárást viszont a mi jogszabályaink alapján, jogállami keretek között kell megoldani. Az esetek nem jogi komplexitásuk miatt, hanem a körülöttük tapasztalható érzékenység miatt igényelnek kiemelt figyelmet.

Sárik Eszter¹ – Tátrai Mercédesz²

1 Sárik Eszter tudományos munkatárs, Országos Kriminológiai Intézet

2 Tátrai Mercédesz joghallgató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem ÁJK

POLT PÉTER LEGFŐBB ÜGYÉSZ ÜNNEPI BESZÉDE AZ ÜGYÉSZSÉG NAPJA ALKALMÁBÓL

(ELHANGZOTT A LEGFŐBB ÜGYÉSZSÉGEN, 2016. JÚNIUS 9-ÉN)

2016. a magyar ügyési szervezet szempontjából kiemelkedően fontos évfordulókat ünneplhető év. Idén 145 éves a modern magyar ügyészséget megteremtő törvény, és most ünnepeljük a mai tevékenységünk bázisául szolgáló Alaptörvény és az ezt kiegészítő ügyészségi törvények elfogadásának ötödik évfordulóját. Túlzás nélkül mondhatjuk, hogy ezek a sarkalatos jogszabályok szerves folytatásai, de egyben betetőzései is az első magyar ügyészségi törvény elképzeléseinek.

Itt és most vált egyértelműen valóvá az a Finkey Ferenc, híres koronaügyészünk által már 1900-ban megfogalmazott óhaj, mely szerint „az anyagi igazságnak (...) és az egyéni és közszabadságjogoknak a politikai önkénykedés elleni biztosítása érdekében az ügyészi függetlenség törvénybe iktatása nem csak jogosult és kívánatos törekvés, hanem a modern jogállam és az alkotmányosság feltétlen követelménye.”

Magyarország Alaptörvényének 29. cikke szerint a legfőbb ügyész és az ügyészség független, az igazságszolgáltatás közreműködőjeként mint közvádó, az állam büntetőigényének kizárólagos érvényesítője. Az ügyészség üldözi a bűncselekményeket, fellép más jogsértő cselekményekkel és mulasztásokkal szemben, valamint elősegíti a jogellenes cselekmények megelőzését.

Az Alaptörvény idézett cikke megfelel annak az európai elvárásnak is, amelyet a 2014-ben az Európa Tanács által kibocsátott ún. Római Charta az ügyészségre vonatkozó alapelvekről és európai normákról mond ki, tudniillik, hogy az ügyészek függetlenek kell legyenek döntéseik során, és nem befolyásolhatják őket külső nyomások és hatások, a hatalommegosztás és ebből eredő felelősség elveinek megfelelően.

A mai ünnep alkalmat ad egy nagyon rövid számvetésre is. Bár 2015-ben folytatódott az a kedvező tendencia, hogy csökken a regisztrált bűncselekmények száma, bár az ügyészségre háruló munkateher továbbra is jelentős.

A tavaly iktatott és elintézésére váró ügyek száma több mint egymillió volt (büntető ügyszakban 760 272 volt, közjogi ügyszakban pedig 319 348. Beszédes adat, hogy 2015-ben összesen 116 439 befejezett nyomozást kellett értékelni a további lépések szempontjából.

Ebből 59 144 ügyben vádat emeltünk, 13 532 ügyben megszüntettük a nyomozást, míg a többi esetben egyéb intézkedést tettünk.)

Kiemelésre méltó, hogy az ügyek 83%-ában 30 napon belül sikerült intézkedni, és 90 napon túli ügyintézésre összesen csak 11 ügyben került sor. Továbbra is kiemelkedően magas, több mint 97% a váderedményesség.

A tavalyi év bűnügyi munkájánál meg kell említeni a migrációval kapcsolatos kihívást, amelyet sikeresen kezeltek az ügyészi szervek. Az új Btk. tényállások alapján nyolc és fél hónap alatt 2898 ügyben emeltek vádat, amiből 772 ügyben gyorsított eljárásra került sor. Az elmúlt év újabb bizonyosságul szolgált arra, hogy az újabb és újabb komoly szakmai munkát igénylő kihívások egyre gyakrabban követik egymást.

A globális jelenségek, a nemzeti körülmények, a belső társadalmi folyamatok minden eddigénél gyorsabb átalakulásban vannak. Ennek megfelelően változik a bűnözés szerkezete is, és az egyéb ellátandó jogi feladatok jellege. Ezért szükséges egy rugalmas és rövid határidejű reakció, amely képes egy hatékony ügyészi szervezetet kialakítani, amely választ tud adni a kihívásokra.

Elsőrendű prioritás a szakmai munkában az ügyészi tudás növelése, amely többek között azon alapul, hogy az ügyész milyen adatbázissal képes dolgozni, és azt hogyan tudja kezelni. Ezért nagy figyelmet fordítunk a belső infokommunikációs technológiák fejlesztésére, az ebből származó adatok felhasználására.

Az utóbbi idő kiemelt feladata ezen belül a belső integritás erősítése, az intézményi kockázatokkal szembeni ellenálló képesség növelése, amely a bevezetett intézkedések – belső ellenőrzés, etikai kódex, stratégiai terv mentén történő személyzeti fejlesztés – következtében eddig sikeresnek minősültek.

Az Európa Tanács 2000. évi 19. számú ajánlása rámutat arra, hogy a bűnözés újonnan megjelenő formáira, különösen a szervezett bűnözés kihívásaira megfelelő választ kell adni, így prioritás a szakosodás. A magyar ügyészség szakmai törekvései és munkája elismerést váltanak ki az Európai Unióban és azon túl is.

Az elsők között vagyunk, akik felfigyeltünk a cyberbűnözés hihetetlen veszélyeire és jelentőségére, és tettünk szakmailag ígéretes lépéseket elnyomása érdekében, ahogy erről éppen a múlt héten tájékoztathattam az Európai Unió Konzultatív Fóruma keretében az uniós legfőbb ügyészeket és az uniós szervek képviselőit.

Az infotechnológiás kontaktpont rendszer jelentős innováció a magyar ügyészség történetében, és reményt ad arra, hogy az ilyen típusú bűncselekményekkel szemben hatékonyabban léphessünk fel.

Hasonló innovációra van szükség a korrupció elleni küzdelemben és ennek egyik eleme a Legfőbb Ügyészségen belül létrehozott új szervezeti egység, a Kiemelt, Korrupciós és Szervezett Bűnözés Elleni Főosztály.

A kiemelt figyelem további jeleként említhetem azt a vizsgálatot, hogy esetenként milyen okok vezetnek ilyen ügyekben felmentéshez, illetve megszüntetéshez. Az országos vizsgálat eredménye azt támasztja alá, hogy át kell tekinteni a titkos eszközök alkalmazásának és felhasználásának lehetőségeit, valamint alapvető jelentősége van a felderítési ügyszakban végzett nyomozati cselekményeknek, amelyek a későbbiekben nem pótolhatók.

A fejlesztés kivitelezésére a jogalkalmazás mellett javasolni kell új jogszabályi rendelkezéseket is, ahogy ez az új Be. kialakítása terén is történik. Természetesen mindezt összhangban kell elvégezni az emberi jogok és a társadalom védelmével, amelyek Európa nyugati felén ma is jelentős vitákat váltanak ki (különösen a közelmúlt terrorcselekményeit követően).

Az Európa Tanács 2000. évi 19. számú ajánlása kimondja, hogy az ügyészség meghatározó szerepet játszik a büntető igazságszolgáltatás rendszerében, az államoknak hatékony intézkedéseket kell hozniuk annak érdekében, hogy az ügyészek megfelelő jogi, szervezeti és anyagi feltételek között teljesíthessék szakmai feladataikat és kötelezettségeiket.

Biztosítani kell azt is, hogy az ügyészek indokolatlan beavatkozástól mentesen, és anélkül tevékenykedhessenek, hogy alaptalanul ki lennének téve polgári, büntető vagy egyéb felelősségre vonásnak, ennek ellentételezése viszont a rendszeres és nyilvános beszámolás munkájuk egészéről. Úgy vélem, hogy e követelmények teljesítése folyamatos odafigyelést és munkát követel meg.

Meggyőződésem szerint az általam elmondott néhány tény alátámasztja, hogy az ügyészi szervezet törvényesen, szakszerűen és összességében eredményesen tesz eleget kötelezettségeinek. Az esetlegesen előforduló hibák ellenére is emelt fővel állhatunk a társadalom elé és vállalhatjuk döntéseinket.

Természetesen nem szakmai jellegű kritikákkal, mint politikamentes szervezet, nem lehet mit kezdeni. Idézhetnék egy parlamenti felszólalást, mely szerint az eljáró ügyész „nem, mint azt a közvádlói feladatnak megfelelő kötelességérzet magával hozta volna, a sértett jogrend védelmére kelt, hanem hivatásával visszaélve a bíróságot kompromittálta.” Az idézet persze nem a jelen időkből van, hanem 1882-ből datálódik. De reagálásul ma sem tudok jobbat mondani, mint amit Kozma Sándor pesti királyi főügyész, az ügyészség atyja hangsúlyozott, tudniillik „ha majd a hivatal nehéz és járatlan utain a teendők súlyát

még bizalmatlanság és félreértések is nehezíteni fogják, gondoljanak arra, hogy Önök egy ephocalis átalakulás nagyművéhez hívtak fel munkásokul. Nyerjenek erőt azon tudatból, hogy ezen instituciókban már a modern állam eszméire hivatkozik, és hogy ezen intézményben van letéve záloga annak, hogy Magyarország is a jogállamok közé sorakozik.”

Tartozunk annyival Kozma Sándornak és valamennyi nagy elődünknek, hogy végigjárjuk azt az utat, amelyet ők az ügyészség számára kijelöltek.

Edvi Illés Károly megfogalmazása szerint Kozma Sándor az ügyészség elsőrendű feladatának azt tartotta, hogy legyen a büntető igazságszolgáltatás szeme, amely mindent és minden oldalról meglát, s legyen a közlelkiismeret képviselője, mely üldözéssel a védelmet is összeférhetőnek tartja, ahol az igazság ezt követeli.

Akik ma itt összegyűltek, hogy az ügyészi szervezet elismeréseit átvegyék, valamennyien e közlelkiismeret kiváló képviselői. Köszönöm nekik, és tudom azt, hogy ők, de mi valamennyien, akik itt szolgálatot teljesítünk, és hivatásunknak tekintjük ezt a szolgálatot, a jövőben is maximális tudásunkkal és erőfeszítéssel eleget teszünk azoknak a kötelezettségeinknek, amelyeket a törvény és lelkiismeretünk ránk ró.

ORBÁN VIKTOR MINISZTERELNÖK KÖSZÖNTŐJE AZ ÜGYÉSZSÉG NAPJA ALKALMÁBÓL

(ELHANGZOTT A LEGFŐBB ÜGYÉSZSÉGEN, 2016. JÚNIUS 9-ÉN)¹

Jó napot kívánok, tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Tisztelettel köszöntöm mindannyiukat. Nevek említése és tisztségek felsorolása helyett engedjék meg, hogy csak annyit mondjak, hogy örülök, hogy a magyar államélet minden jelentős intézményének vezetője tiszteletét tette ma itt, a Legfőbb Ügyészségen. Én magam is úgy éreztem, hogy bár kétségkívül sok előnnyel jár – nem félretéve itt az intellektuális szempontokat –, ha inkább az igazságügy-miniszter képviseli a kormányzatot az ügyészség napján, azonban ez most nem egy akadémiai közgyűlés, és azt gondoltam, hogy miután az ügyészség megbecsülésének kérdéséről van szó, helyes, hogyha a kormányt is a miniszterelnök képviseli. Ezért külön is köszönetet szeretnék mondani minden olyan állami intézmény vezetőjének, aki úgy gondolta, hogy helyes, ha személyesen jön el ide közénk, ideértve a Kúriát, ideértve az Alkotmánybíróságot vagy éppen az Állami Számvevőszéket.

Köszönöm, hogy együtt lehetünk itt a mai napon.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A magyar politikának sokféle hagyománya van. Az egyik veszélyes, de létező hagyománya az, hogy valamiért a politikai vezetők azt gondolják, hogyha fölkerik őket beszélni, akkor mondaniuk is kell valamit. Ebből sok baj származik a magyar politikában, illetve származott és származik ma is. Hiszen mi egy tehetséges nép vagyunk, következésképpen – és beszélni is szeretünk – ez azt jelenti, hogy sokat beszélünk, sok mindent is mondunk, ami pedig azt jelenti, hogy a magyar közélet mindig több gondolatot állít elő, mint amennyit föl lehet használni. Ami egyfelől persze jó, mert a döntéshozást elősegíti, másfelől azonban van hátulütője is, mert nem lehet minden gondolatot fölhasználni, tehát mindig vannak olyanok, akik úgy érzik, hogy a fontos gondolataikra nem tartanak igényt a döntéshozók, és úgy érzik, hogy ezért bizonyos irányzatok vagy személyek kimaradnak a közdisputa megfogó vagy döntésekben testet öltő végkifejletéből.

¹ Forrás: Miniszterelnöki Kabinetiroda, letöltés dátuma: 2016. június 19.

<http://www.miniszterelnok.hu/orban-viktor-koszontoje-az-ugyeszeg-napja-alkalmabol/>

Ebből pedig egy másik baj következik; az, hogy általában ilyenkor támadni szokták a főnálló intézményrendszert, ideértve a jogrendszert is.

Miután a modern politika az elvadulás irányában halad, ezért korábban tabunak számító vagy jól fölfogott államérdek szempontjából megkímélt területek is a támadások célpontjaivá válnak. Korábban elgondolhatatlan volt Magyarországon, hogy, mondjuk, bírói ítéleteket nyílt politikai diskurzus keretében durván támadjanak.

Ma ez egyáltalán nem szokatlan. Ilyen szempontból nyugatizálódott Magyarország, merthogy Nyugaton ez már az elmúlt évtizedekben is bevett gyakorlat volt. A magyar politika azonban távol tartotta magát ettől, de mostanra fölzárkóztunk, és az uniós tagságnak ez a kevésbé kívánatos következménye is megjelent Magyarországon. Ez az ügyészségre is igaz.

Én jól emlékszem – 1990 óta vagyok parlamenti képviselő –, hogy korábban a tabusértés kategóriába tartozott volna, hogyha Györgyi Kálmán legfőbb ügyész urat a parlamentben valaki valamilyen konkrét ügyben durván megtámadta volna a kilencvenes években. Akkor mindannyian úgy éreztük volna, hogy micsoda viselkedés ez, tisztelt képviselő úr, és valószínűleg az ilyen megszólalás inkább ártott volna a fölszólalás gazdájának, semmint használt volna neki.

Ma azonban már nem ez a helyzet, ma az már a teljesen bevett politikai gyakorlatok közé tartozik, hogy magát a legfőbb ügyészt vagy egy-egy konkrét ügyet – akár még folyamatban lévő ügyet is – a politikai diskurzus tárgyává tesznek. Ez az új világ, tisztelt Hölgyeim és Uraim, és nagyon nehezen, illetve kötve hiszem, hogy a palackba a szellemet vissza lehetne parancsolni. Következésképpen nem is érdemes ez ellen dolgozni, habár a megjavulás reménye egy keresztény alapokon álló kormányzat és politika számára mindig nyitva áll, inkább azt javaslom Önöknek meg magamnak is, hogy próbáljunk együtt élni ezzel a helyzettel, és egy olyan civilizációs jelenséggé tekintsünk rá, amellyel az együttélés megfelelő kialakítása nyújtja talán a legnagyobb lelki nyugalmat.

Azért akartam ezt Önöknek elmondani, mert arra akarom kérni ennek a gondolatsor végén Önöket, hogy ne törődjenek a politikai támadásokkal, ne engedjék, hogy a támadások befolyásolják az Önök munkáját, kizárólag egyedül a saját lelkiismeretükre és a vonatkozó törvényekre hallgassanak, az azok által kijelölt ösvényt kutassák, keressék, kövessék, és ne engedjék, hogy bármifajta nadrágszár- vagy zakóújj-rángatás eltérítse Önöket az Önök esküjében vállalt kötelezettségük teljesítésétől.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Azért is tartom fontosnak ezt a mai összejövetelt, mert bár senki sem látja pontosan előre a jövőt – habár sokan igyekszünk, hogy megérthessük –, azt az állítást talán szabad megkockáztatnom, hogy az előttünk álló egy, másfél, de talán két évtizedben a rend, a törvényesség és a rendezettség föl fog értékelődni az európai kultúrkörben.

Amire nagyobb a kereslet, annak nagyobb az értéke. Ez a piaci törvény szerintem az Önök szakmájában is igaz. Nagy kereslet lesz rendre, törvényességre és rendezettségre egész Európában. Ezeket az értékeket komoly veszély fenyegeti, ezért azok az országok, amelyek rendezettek maradnak, amelyek fönntudják tartani a rendet, és biztosítani tudják polgáraik számára a biztonságot és a törvényességet, a legnagyobb versenyelőnyhöz juthatnak.

Amikor a versenyelőny kifejezést szoktuk használni a politikai diskurzusban, akkor általában a gazdasági versenyképességre és a gazdasági versenyelőnyökre szoktunk gondolni. Nem ok nélkül, mégiscsak ez volna a dolog veleje, de most egy olyan korszak jön, amikor fontos, fölértékelődő, súlyában növekvő szempont és tényező lesz a versenyelőny kategória tekintetében a rendezettség és a törvényesség. És azt kell mondanom, hogy nagyon sok olyan barátunk van, akinek a helyzete rosszabbodik, és nekünk arra kell törekedni, hogy mi semmiképpen ne ehhez a körhöz tartozzunk.

Minél inkább sikerül Önöknek megőrizni a rendet és a rendezettséget Magyarországon, annál inkább javítani fogják ezzel Magyarország egészében vett versenypozícióját a nemzetek versenyfutásában.

Arra szeretném Önöket kérni, hogy amikor egy-egy ügyben döntést hoznak, akkor ezt a dimenziót is érzékeljék: amikor jól végzik a munkájukat, amikor a rendezettséget védik meg Magyarországon, akkor a nemzetek versenyfutásában a hazánk számára oly sokszor szerencsétlen végkimenetelű versenyfutásában egy magasabb polcra, egy erősebb elismerésre, egy jobb pozícióba segíthetik Magyarországot és a magyarokat.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Ráadásul a rend jelentősége hatalmi szempontból is nőni fog a következő egy-két évtizedben. Anélkül, hogy hosszas történeti fejtegetésekbe bocsátkoznék, csak annyit szeretnék itt jelezni az Önök számára, ha visszagondolnak a II. világháború utáni korszakra, illetve a világháború végének időpontjától máig húzódó korszakra, akkor azt fogják tapasztalni, hogy a folyamatosan uralkodó és hatalmat gyakorló európai elit – ideértve az Európai

Unió minden tagállamát, a később jövőkre ez fokozottan is igaz – legfontosabb legitimáló faktora a gazdasági sikeresség volt. Persze, váltogatták egymást a kormányok, jobboldaliak és baloldaliak, de a változások belül maradtak egy rendszeren, belül maradtak egy eliten, belül maradtak egy gondolkodásmódon, belül maradtak egy kultúrán. Az egész rendszert új gondolatokkal kihívó, korábban be nem vett pártok bekerülése az európai hatalmi rendszerbe nem volt jellemző az elmúlt hatvan évben. Ez egy stabil rendszer volt, s ez most megváltozik.

A hatalom persze olyan dolog, ami különböző embereket különböző aspektusokból hoz izgalomba, és az is a szép benne, hogy különböző nézőpontokból különböző fénytöréseket mutat.

Én azt az iskolát követem, ahhoz tartozom – talán a Ferrero-féle iskolának lehet ezt nevezni –, ami a hatalom szempontjából a legizgalmasabb aspektusnak a legitimáció kérdését tekinti. Nem az az igazán fontos kérdés, hogyan gyakorolják a hatalmat, hanem az, hogy miért fogadják el az emberek azt a hatalmat, amelyet felettük gyakorolnak. És ha visszatekintünk az előbb elmondott módon a mögöttünk hagyott hatvan évre, akkor azt tudjuk mondani, hogy az európai emberek azért fogadták el azt a politikai diskurzust, hatalomgyakorlási módszert és hatalmi elitet, mert képes volt évről évre – kisebb visszaesésektől eltekintve, de – folyamatosan nagyobb jólétet, szociális jogrendet, jóléti életet teremteni az európai polgárok számára.

Ez a korszak, tisztelt Hölgyeim és Uraim, mélyen tisztelt Legfőbb Ügyész úr, lezárult. Európában a hatalmat nem lehet legitimálni többé gazdasági sikerekkel. Ennek egyszerűen az az oka, hogy a világ gazdaság olyan átalakulásokon megy keresztül, hogy saját maga mély megreformálása nélkül az Európai Unió nem lesz képes megtartani a pozícióit a gazdasági világversenyben, ennek a csökkenését évről évre látjuk akár a világ teljes össztermékéhez való európai uniós hozzájárulás arányát néztem, akár a versenyképesség egyéb mutatóit.

Természetesen ez nem egyszerre és nem egyként igaz az Európai Unió minden területére, mert – hála a Jóistennek – mi, közép-európaiak kívül esünk ezen a megállapításon, hiszen Közép-Európában jól láthatóan az Európai Uniót meghaladó gazdasági növekedést láthatunk, és felelősségem tudatában mondom, ha valami nagy butaságot nem követnek el a közép-európai országok vezetői, akkor a mostani struktúrából még 10-15 évig folyamatos gazdasági növekedés, az unió átlagát meghaladó gazdasági növekedés származik. Úgyhogy itt, Közép-Európában még a gazdasági siker legitimációs ereje megmarad, de Európa nagy részére nem ez lesz a jellemző.

Ez a leírás adja azt a kérdést, hogyha nem a gazdasági siker legitimálja majd a hatalmat gyakorlókat, akkor micsoda? Miért fogják elfogadni az emberek azokat a hatalmat gyakorló személyeket, csoportokat, eliteket, miért fogják elfogadni az emberek azokat a módszereket, hatalomgyakorlási módszereket, amelyeket éppen alkalmaznak? Milyen érv akadályozza meg őket, hogy le akarják ezt magukról rúgni, és újabb, más, rendszeren kívüli politikai erőkkkel próbálkoznak?

Erre az én válaszom az, hogy akkor tudja legitimálni magát az európai politikai elit a következő tizenöt évben, hogyha a gazdaság helyett a hangsúlyt a rendre, a rendezettségre és a törvényességre helyezi át. Az fog kormányozni és hatalmat gyakorolni Európában a következő tíz-tizenöt évben, aki képes lesz megvédeni az európai emberek biztonságát.

Ma ennek nem látjuk a jeleit, ez a váltás láthatóan még nem következett be, úgy látom, a fejekben sem játszódtott le, de érzem, hogy az európai politikai élet ebben az irányban halad.

Én szeretnék köszönetet mondani a Legfőbb Ügyész úrnak, a Legfőbb Ügyészségnek, a bíróságainknak is meg a rendőrségünknek is, mert nem tudom, hogy ezt a gondolatot így áttekintve vagy csak a józan ész által vezetettve, de olyan munkát végeztek az elmúlt időszakban, amely pontosan ebbe az irányba mutat. Ma Magyarországon a politikai hatalomgyakorlás egyik legfontosabb legitimációs faktora a rend és a rendezettség, amelyet számunkra az ügyészség munkája, a rendőrség munkája, az igazságszolgáltatás és a bíróság munkája ad meg.

Ugyhogy Önök ma az egyik legfontosabb rendszerfönntartó pillér. Ez most nem pártkérdés, nem arról beszélünk, hogy kinek dobog a szíve a jobb-, kinek a baloldalon, és hogy amikor boncolják, akkor végül is rózsaszín vagy narancsszínű szívet találnak-e – ez most teljesen lényegtelen. Amiről beszélünk, a demokratikus magyar hagyományokra épülő magyar élet rendje, amelyet folyamatosan legitimálni, elfogadtatni kell az emberekkel, folyamatosan bizonyítani kell, hogy számukra ez jó, értelmes és értékes, és ez Magyarországon is csak úgy lehetséges, ha a gazdasági sikerek mellé – szerencsére, mint mondtam, talán nem helyére, de mellé – a rend és a rendezettség legitimációs faktora is rendelkezésünkre áll, és ezt csak Önök tudják megadni. Nem a politikusok, hanem a magyar állampolgárok számára az Önök munkájának értéke a következő időszakban nőni fog.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Engedjék meg, hogy gratuláljak, és egyben köszönetet mondjak a mai napon kitüntetett

és díjazott ügyészeknek, akik elhivatott munkájukkal tovább erősítették az ügyészség Magyarországon egyéként is magas presztízsét.

Szükség van az Önök elszánt munkájára, és Önöknek is köszönhető, hogy ma Magyarországon a törvényeink teljes mértékben vagy a teljeset megközelítő mértékben érvényesülni tudnak. Mint említettem, az Önök munkája nélkül ma Magyarországon az emberek nem élhetnének jogállamban. Ezért arra bátorítanék mindenkit, ha egyáltalán szükséges itt bármilyen bátorítás, hogy legyenek büszkék arra a szolgálatra, amit végeznek.

Az én személyes véleményem az, hogy a mai társadalmi bajaink, amelyből számos is van, egyik széles körben elterjedt fajtája az, hogy kevés, a kelletténél jóval kevesebb ember büszke arra a munkára, amit végez. Arra szeretném kérni Önöket, ügyészeket, hogy járjanak előttünk jó példával.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Mélyen tisztelt Elnök Úr!

Ahhoz, hogy a jogállamiság az Önök területén ne sérülhessen, két feltételnek kell egyszerre teljesülnie. Az első, hogy Önök kizárólag a törvényeknek, a törvények szellemének legyenek alávetve, csak ezek határozzák meg a munkájukat. Úgy látom, hogy ez adva van.

A másik feltétel, hogy a kormány a nemzetközi dokumentumoknak és több alkotmánybíróági határozatnak megfelelően fontos jogállami garanciának tekintse az ügyészi szervezet függetlenségét. Ezt a régi vitát nem nyitom ki, itt ül körünkben nemcsak a mostani legfőbb ügyész, hanem a korábbiak is. Györgyi Kálmán korábbi legfőbb ügyész úrral érdekes, izgalmas és éles vitákat folytathattam arról, hogyan van legjobban elhelyezve az ügyészség az államélet szervezetrendszerében; alá legyen-e rendelve a mindenkori igazságszolgáltatásnak, amire számos jogállami példa létezik, vagy inkább legyen a parlamentnek alárendelve, ilyen értelemben a végrehajtó hatalomtól függetlenül, mint ahogy ez manapság Magyarországon van.

Ez a vita lezárult. Most már mindegy, hogy ki mit gondolt ebben a vitában – én pont az ellenkezőjét, mint ami van –, ennek semmilyen jelentősége nincs most már. Ez az alkotmányos helyzet, erre építettük föl a jogállami rendszerünket, ez egy fontos pillér, ezt kiütni nem lehet, kihúzni, megváltoztatni, farigcsálni nem szabad.

Most már tekintsük inkább jogállami garanciának azt a tényt, hogy Magyarországon – egy konzervatív miniszterelnök esetében ez talán helyes – egy szerves történeti fejlődés eredményeképpen ez a helyzet jött létre, és önmagában az a tény, hogy egy szerves történeti fejlődés eredményeképpen ez a helyzet alakult ki, tiszteletet érdemel, és az ebben rejlő lehetőségeket kell szem előtt tartani, nem pedig a helyzet megváltoztatásán kell gondolkodni.

Ennyiben tehát – bármennyire is fájdalmas ez – Györgyi Kálmánnak lett igaza, a történelem végül is őt igazolta. Tehát javaslom és csatlakozom Önökhöz a tekintetben, hogy az ügyészség intézményi függetlenségét tekintsük a jogállamiság egyik fontos garanciájának Magyarországon, és ennek a rendszernek a tökéletesítésével próbáljuk javítani az ügyészség munkáját.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Az ügyészség szervezeti függetlensége és garanciái azonban nem azt jelentik, hogy külön bolygón élünk, nem azt jelenti, hogy egymástól elszigetelve kellene élnünk és dolgoznunk.

A függetlenség alatt mi nem azt értjük, hogy minden szervezet azt csinál, amit akar, vagy amit éppen jónak lát. Alkotmányos értelemben a függetlenség – mert itt a függetlenség szót leginkább alkotmányos értelemben kell érteni – nem jelent mást, mint a közjó érdekében végzett közös szolgálatot, a különböző állami szervezetek közjó érdekében végzett közös szolgálatát az alkotmányban rögzített szabályok szerint.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A kormány számos területen számított és számít a jövőben is az ügyészség és a magyar ügyészek munkájára. Ennek az együttműködésnek a jegyében az alkotmányos függetlenséget tiszteletben tartva. Ilyen terület különösen a kriminálpolitikai célok megvalósítása, méghozzá a nemzetközi dokumentumokban is általunk aláírtan megfogalmazott együttműködési elvek szerint.

A közbiztonság és a jogrend megerősítése érdekében eddig is együttműködtünk, és azt gondolom, hogy jó eredményeket értünk el. Fogok említeni néhány számot. Minden politikai beszédnek vannak kötelező elemei a modern kommunikációs rendszerben.

A regisztrált bűncselekmények száma a 2010-es 436 ezerről 2014-re 329 ezerre csökkent, ez idő alatt a regisztrált elkövetők száma 129 ezerről 108 ezerre mérséklődött. Ezek százalékosan kifejezve nagyon komoly teljesítmények, szép munka, amihez gratulálok.

A büntetett előéletű elkövetők számának alakulása 2010 és 2014 között úgy írható le, hogy az ilyen bűnözők száma visszaesett 34 ezerről 23 ezerre. Miután minden egyes ilyen bűnöző nagy fenyegetettséget jelent a törvénytisztelő polgárok életére, ez a csökkenés rendkívül értékes.

Az Önök szakszerű munkájának köszönhetően a vád eredményessége évről évre emelkedik, itt régi időket idéző számok vannak: 96,4 százalék meg 96,6 százalék.

Ismerem azt a vitát, de nem akarok itt belebonyolódni, amit a rendőrség szokott megfogalmazni, hogy persze, hogy jók ezek a számok, hiszen az ügyészség mindig biztosra megy, de ez nem az a kérdés, amit most és itt kell megvitatnunk, ezt sokkal inkább majd a szakmai fórumokon érdemes elővenni.

Rendszeresen vagyok részese olyan beszélgetéseknek, amelyeken a belügyminiszter úr és a legfőbb ügyész úr is részt vesz, és ahol áttekintjük a magyarországi bűnözés helyzetét, úgyhogy ezeket a belső vitákat mind jól ismerem. Ezek a belső viták ezeknek a számoknak az értékét nem rontják le, ezek nagyon komoly számok, ezek nemzetközi összevetésben is kiemelkedő teljesítményt mutató számok, amihez szintén gratulálok.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Mielőtt ideérkeztem volna Önökhöz, a legfőbb ügyész úrral is beszélünk a mögöttünk hagyott 2015-ös év hivatalosan még nem publikált adatairól, és úgy látom, hogy azok további javulást mutatnak a bűnüldözés tekintetében. Ebből én azt a következtetést vonom le, hogy a számokból kiolvasható az, hogy sikeres volt az a megújulási folyamat, amellyel az új alkotmányos rendszert építettünk föl Magyarországon.

Emlékezzenek rá, 2012. január 1-jével lépett életbe az új alkotmány. Nem szoktuk így felsorolni, pedig ha megtennénk, akkor talán mi magunk is többre értékelnénk azt a munkát, büszkébbek lennénk arra a munkára, amit végzünk, mert az alkotmány mellett mégiscsak alkottunk egy új Ptk.-t, egy új Btk.-t, egy új közigazgatási kódexet, egy teljesen új munkajogi kódexet, és akkor az egyéb, mondjuk, a bíróságok szervezetrendszeréről szóló törvényekről még nem is beszéltem. És ha ehhez hozzátesszük, hogy ez alatt a politikai kurzus alatt, tehát a következő egy, másfél évben – hogy most egyelőre ennél távolabbra ne is tekintsek – meg fognak születni az eljárásjogi törvények, a polgári eljárásjogi és a büntető eljárásjogi törvények is, azt kell mondanom, hogy ez a magyar jogalkotásnak egy kiemelkedő és bátor korszaka.

Nem mindegy, hogy milyen eredményt mutatnak ezek a megújított intézmények és ezek az új kódexek. Az eredmények, a számok azt mutatják, talán azt mondhatjuk, hogy érdemes volt belevágni abba a hatalmas megújító munkába, amely az alkotmánytól az eljárásjogi kódexek teljes átírásáig vezetett.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Szeretném megemlíteni, hogy a következetes magyar igazságszolgáltatásnak köszönhetően

sikerült föllépni olyan bűnözői körökkel szemben is az elmúlt években, amelyek ténykedése jószerivel a rendszerváltás óta nehezítette az állam működését, és károsította a társadalom erkölcsi szövetét.

Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A legfőbb ügyész úr is kitért a népvándorlás jelenségével összefüggő jogkövetkezményekre és kihívásokra. Én is szeretnék erről mondani néhány szót.

Onnan indulok ki, hogy a törvények uralma a népvándorlás időszakában különösen fontos. Az illegális migráció önmagában is komoly veszélyt jelent, az ennek nyomán kialakult – engedjék meg, hogy ezt így nevezsem – moralizáló diskurzus Európában pedig súlyos kihívások elé állítja Európa jogrendszerét.

Szeretnék világosan különbséget tenni minden magyarázat nélkül, csak rögzítve aényt, hogy különbség van a morál, a morális alapok és a moralizálás között. A morális alapok megerősítik az igazságszolgáltatást, a moralizáló diskurzus – amely relativizálja a jogi szabályokat – pedig kifejezetten rombolja és hátráltatja annak a működését. Nem vagyunk tehát könnyű helyzetben. Maga a népvándorlás is probléma, de a népvándorlás által kiváltott, jogi természetű diskurzus helyett általánossá vált moralizáló diskurzus kifejezetten nehéz helyzetbe hozta Európa igazságszolgáltatással foglalkozó szervezeteit.

Mi, magyarok a kezdetektől fogva hangsúlyoztuk, hogy a jövevényektől is elvárjuk a törvények betartását. Aki már érkezése pillanatában ránk rúgja az ajtót, aki már a velünk való első találkozásunkkor törvényt sért, nem számíthat és ne is számítsen barátságos fogadtatásra Magyarországon. Moralizáló diskurzus helyett a jogszabályok pontos és teljes érvényesítésére kell számítania.

Meggyőződésünk, hogy Európa jogbiztonságra és a törvények uralmára épül, egészen pontosan a törvények tiszteletére. Ha az Európai Unió letér erről az ösvényről, valami más fundamentumot keres létezése számára, akkor kockáztatja az Európai Unió egységét és jövőjét.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Engedjék meg, hogy röviden köszönetet mondjak, és nagyrabecsülésemet fejezzem ki az ügyészségnek és a legfőbb ügyész úrnak a nemzetközi jogi életben betöltött szerepük és kiharcolt presztízszük okán is. Köszönöm azt a munkát, amit az európai ügyészek konzultatív tanácsában, az Európai Unió konzultatív fórumán, illetve a visegrádi négyek legfőbb

ügyészeinek tanácskozásain folytattak. És szeretnék gratulálni ahhoz a bölcs hozzáálláshoz is, amelyet az európai ügyészség létrehozásánál tanúsított a magyar ügyészség, illetve annak vezetője.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Magyarország – mint említettem – büszke Önökre és büszke az Önök munkájára. Ennek megfelelően természetesen az életpálya kérdését sem tekinthetjük el.

Önök is tudják, hogy 2010-ben egy összeomlott, pénzügyi értelemben összeomlott csődben lévő országot kellett átvenni. Mindent megelőzőtt az ország gazdasági stabilitásának megteremtése, csak a legutóbbi időkben tudtunk elindulni a bérek rendezésének útján.

Az ország tele van érthető elégedetlenséggel, tele van nagy ívű várakozásokkal. Nekem természetesen az a kötelességem, hogy ezeket a várakozásokat meg a gazdaság által nyújtott teljesítményt összhangba hozzam egymással. Ennek a munkának a során a konzultációkat Önökkel eddig is lefolytattuk, ezután is le fogjuk folytatni.

Természetesen tudomásul veszem, hogy nincs olyan döntés, amelyet akár a bíróság, akár az ügyészség kielégítőnek vagy akárcsak elfogadhatónak is tekintene. Ennél drámaibb szavakkal szokták leírni a helyzetet, amikor magunk között tárgyalunk. Én csak azt tudom Önöknek ígérni, de azt határozottan, hogy a gazdaság teljesítményével összhangban, folyamatosan, a történelmi megbecsültség vagy a történelmi fontosság szempontjából Önöket kiemelt helyen kezelve fogunk törekedni arra, hogy az Önök bérrendszere is méltó és igazságos legyen. Igazságos, ami azt jelenti, arányban áll az elvégzett munkával, másfelől pedig méltó, vagyis annak a szellemi tőkének és erőnek, amelyet Önök a hosszú tanulmányaik során mozgósítottak, illetve megszereztek, pontos elismerése és magas társadalmi presztízse legyen, ami Magyarországon megfelelő bérezés nélkül nem képzelhető el. Az előttünk álló években mindig fogunk tenni egy lépést előre.

Végezetül, tisztelt Hölgyeim és Uraim, arra szeretném kérni Önöket, hogy ne feledkezzenek meg arról, hogy az igazságszolgáltatás valójában az igazság szolgálatát jelenti. Nemcsak a formalitásokra kell tekintettel lennünk, hanem a törvények szellemére is.

Szerintem a három szimbólum: a szemkötő, a mérleg és a kard továbbra is érvényes szimbólumok. Ez akkor is igaz, hogyha bejövök az épületbe, akkor ennek a speciális magyar Juszttíciának nincsen bekötve a szeme, de tájékoztatom Önöket, hogy a legfőbb ügyész irodájában lévő szobornak viszont be van. Ennek az ellentmondásnak a jelentőségét most itt ne firtassuk, ez egy szép tudományos értekezésnek lehet majd a tárgya, csak annyit

szeretnék mondani, hogy a szemkötőnek, amely a pártatlanságot, a mérlegnek, amely a körültekintő döntést, és a kardnak, amely a szigorúságot jelképezi, jelentése, üzenete és hivatása van az előttünk álló évek igazságszolgáltatására nézve is.

Meggyőződésem, hogy egy országban akkor működik olajozottan az igazságszolgáltatás, ha mind a három elem, tehát a pártatlanság, a körültekintő döntés és a szigorúság azonos mértékben és egyszerre érvényesül, de hogy ez azonos mértékben és egyszerre érvényesüljön, csak emberi döntéseken keresztül valósulhat meg. Ezeket a döntéseket Önök hozzák, ezért szeretném föl hívni az Önök figyelmét arra, hogy bár jó törvényeink vannak, kiemelkedően jó Alaptörvényünk van, az alsóbb rendű jogszabályainkkal is lehet együtt élni, de ezek semmit sem oldanak meg, mert a végén valójában emberek személyes döntései állnak, amely személyes döntéseknek az említett elemeket valahogyan belül, lelkileg és utána a döntésben megtestesült módon külsőleg is összhangba kell hozni.

Azt kívánom Önöknek, hogy a következő években ez az összhangba hozatal sikerüljön. Gratulálok a munkájukhoz, sok erőt és jó egészséget kívánok Önöknek!

BARABÁS A. TÜNDE¹

PARADIGMAWECHSEL IN DER SANKTIONISIERUNG: RESTORATIVE JUSTICE²

Die Sünde ist so alt wie die Menschheit. Wie wir es in der Bibel lesen können, beging schon das erste Menschenpaar Schuld (den Diebstahl des Apfels), und deswegen haben sie die erste Strafe vom Gott bekommen (Vertreibung aus dem Paradies). Diese Geschichte ist nur eine in der Geschichte, und vielleicht hat sie eine symbolische Bedeutung, aber unser Vorleben ist ganz voll mit verschiedenen Straftaten und ihren Konsequenzen, sowohl auf symbolischer als auch auf geschichtlicher Ebene. Aber man muss auch wissen, dass neben der strengen, strikten retributiven Sanktionen von Anfang an die Möglichkeit der Kompensation besteht – wie die Aussage der Sühne gegenüber den Opfern.

Der babylonische Codex von Hammurabi enthielt Regelungen zum Schadenersatz und zur Wiedergutmachung bei verschiedenen Delikten (wie auch die altirischen und franken Rechte usw). Erst im Laufe des Mittelalters begannen sich in Europa zunehmend Rechtssysteme auszubreiten, die sich auf Vergeltung aufbauten, und die Verbrechen nicht als Verletzung der Rechte der Geschädigten begriffen wurden, sondern als Verletzung eines abstrakten Rechtsprinzips, als dessen Repräsentant der Staat auftritt.

In den letzten zwei Jahrzehnten haben sich die Vorstellungen über die Aufgabe und das Ziel der Sanktionen und der Opferrechte im Strafprozess ebenfalls grundsätzlich verändert. In erster Linie hat es sich auf dem Gebiet der Expansion der Diversionsmöglichkeiten und der Territorium der Opferhilfe gezeigt.

Die Wurzeln der gemeinschaftlichen Justiz und der Wiedergutmachungsgedanke stammen aus *common law* Ländern, nämlich aus den USA und Großbritannien. Dazu boten die Rahmen die Traditionen des *common law*.

Es bedeutete eine neue Sicht bei der Behandlung der Kriminalität, einen alternativen Weg zu strafen (Freiheitsstrafen). In den angelsächsischen Ländern kann diese neue Diversionsform als „frühe Intervention“ charakterisiert werden, während auf unserem Kontinent, im kontinentalen – auf preußischen Traditionen beruhenden – Rechtssystem vielmehr innerhalb des Strafprozesses benutzt wird.

1 Habil. Barabás A. Tünde, tudományos főmunkatárs, osztályvezető, Országos Kriminológiai Intézet

2 habilitációs előadás, PPKE, 2016 májusa

In der jüngeren Vergangenheit, seit Mitte des 20. Jahrhunderts gibt es in Europa und Nordamerika verstärkte Bestrebungen, das Prinzip der restaurativen Justiz wieder zu beleben und auch in den staatlichen Rechtsordnungen zu verankern. Dies erfolgte zuerst häufig in kleineren Projekten und Versuchsstudien, bevor es zu einer stabilen gesetzlichen Verankerung und einer beginnenden Ausbreitung des Anwendungsbereiches kam.

In meiner Vorlesung verwendete ich bereits öfter den englischen Begriff des *restorativen Justice*, den ich im ersten Kapitel meiner These definierte.

Restorative justice ist ein englisches Wort: *to restore* bedeutet wiederherstellen; *justice*: Justiz (Gerechtigkeit). Da dieser Begriff und ihre ersten Formen aus den angelsächsischen Ländern stammen, erlauben Sie mir in meiner Vorlesung statt der deutschen diese englische Form zu verwenden.

RJ ist eine, auch außerhalb des angelsächsischen Sprachraums verwendete Bezeichnung für die Form der Konflikttransformation durch ein Wiedergutmachungsverfahren. Sie kann eine Alternative zu gängigen gerichtlichen Strafverfahren oder auch gesellschaftlichen Initiativen außerhalb des Staatssystems bezeichnen.

Die UN-Resolution zu Restorative Justice aus 2002³ stützt sich auf eine Empfehlung des Europarats aus dem Jahre 1999⁴, in der er Mediation in Strafsachen als eine flexible, umfassende und lösungsorientierte, partizipative Ergänzung oder Alternative zu klassischen Strafverfahren hervorhebt. Besonders betont werden dabei folgende Aspekte:

- die aktive Rolle, die sowohl die Geschädigten als auch die Beschuldigten im Verfahren übernehmen können
- die Möglichkeit der Einbeziehung der Gemeinschaft (z. B. Angehörige, betroffene Nachbarn)
- die Stärkung der Rolle der Geschädigten und ihrer Bedürfnisse, etwa nach Entschuldigung oder materieller Wiedergutmachung
- die Förderung der Verantwortungsübernahme durch die Verursacher, in Worten und Taten, was auch die Grundlage für die spätere Wiedereingliederung in das soziale Gefüge verbessern kann.

3 UN Economic and Social Council (2002): ECOSOC Resolution 2002/12: "Basic principles on the use of restorative justice programmes in criminal matters"

4 Recommendation No. R (99) 19, adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 15 September 1999, entitled "Mediation in Penal Matters"

Die Unterschiede der formellen und informellen – restaurativen – Justiz zeigt Howard Zehr aufgrund der Verstärkung des Normenverstoßes.⁵

Strafjustiz	RJ – Wiederherstellungsjustiz
Das Delikt stört den Recht und Staat.	Das Delikt ist ein Konflikt zwischen den Parteien.
Für die Durchsetzung der Gerechtigkeit repräsentiert der Staat die Strafbedürfnisse und die Verantwortungsziehung.	Durch die Gerechtigkeit wurden die Opfer, die Beschuldigten sowie die angehörigen Mitglieder der Gemeinschaft unmittelbar einbezogen, um die Methoden und Wege der Wiederherstellung zu bearbeiten.
Das Hauptziel ist den Täter unter dem Motto „er bekommt, was er verdient“ zu bestrafen.	Das Hauptziel ist die Wiedergutmachung für die Opfer und das Verantwortungsnehmen des Täters für den Schadenersatz und Wiedergutmachung.

Die Zielsetzung meiner Arbeit war, jene Forschungsergebnisse zu demonstrieren und auszuwerten, die ich in den letzten Jahren in diesem Thema führte. Deshalb kreiste ich mein Thema von mehreren Seiten um. Nach Erklärung der Definitionsfragen beschäftigte ich mich mit dem Ziel, den Methoden und Ergebnissen, mit den theoretischen Grundlagen der RJ: nämlich den Situationen der Opfer im Strafprozess, sowie den Möglichkeiten der Reue und Sühne.

Restorative Justice bringt die unmittelbar Beteiligten (Geschädigte, Beschuldigte) und manchmal auch die Gemeinschaft bei der Suche nach Lösungen zusammen. Dabei wird auf Wiedergutmachung materieller und immaterieller Schäden und die Wiederherstellung von positiven sozialen Beziehungen abgezielt. Die Grundlage zu Restorative Justice kommt aus verschiedenen philosophischen Richtungen und Beweggründen vom Wunsch

nach Stärkung der Rolle der Geschädigten im Verfahren über die Suche nach menschlichen Alternativen zu Strafe bis hin zum Bestreben, Kosten und Arbeitsbelastung im herkömmlichen Justizsystem zu mindern und die Effektivität zu erhöhen. Praktiken der Restorative Justice finden sich in den Traditionen.

⁵ Siehe ZEH, zit. W.

Danach analysierte ich die verschieden funktionierenden Formen von RJ im internationalen Kontext: Mediation, *Piece making circles* (Friedenherstellungskreise), und die verschiedenen Konferenz-Modellen (wie z. B. Familien-Konferenz zur Entscheidung) aufgrund der ungarischen und internationalen Fachliteratur. Im dritten Teil führte ich die Lage der Mediation vor, die heute als eine gut altbekannte Form der RJ in Ungarn seit 2007 funktioniert (Mediation heißt Vermittlung bei Konflikten wegen Straftaten, auf ungarisch Vermittlungsprozess, auf deutsch: Täter-Opfer-Ausgleich, *Victim-Offender mediation*). Diese Form der RJ hat eine echt erfolgreiche Geschichte bei uns, aber wegen ihrer gesetzlichen Regelung ist die Anwendung der Mediation sehr beschränkt.

Das vierte Kapitel umfaßt die neuesten Ergebnisse der Möglichkeiten der Mediation, nämlich Mediation unter Bedingungen im Gefängnis. In diesem Teil stelle ich meine Forschungsergebnisse vor: die des MEREPS Projekts (*Mediation and Restorative Justice in Prison Setting*), die in internationaler Kooperation, in Zusammenarbeit der Universität Bremen, des European Forum for Restorative Justice sowie des Forschungsinstituts IARS (*Independent Academic Research Institute*, London) von mir geleitet wurde.

Der Ausgangspunkt meiner Forschungen bildete jene wissenschaftliche Hypothese, dass in unseren Tagen, in auf einem verfassungsrechtlichen Grundlagen liegenden Rechtsstaat keine von den Hauptzielen der Strafen – so Retribution, Vergeltung, Verbesserung der Täter, die Prevention und die Resozialisierung – angewendet werden kann, ohne den Standpunkt des Opfers zu berücksichtigen.

Wir können damit einverstanden sein, dass der Hauptzweck des Strafprozesses die Durchsetzung der staatlichen Strafbedürfnisse, und nicht die der privaten Interessen ist. Aber wenn auch der Straftat individuelle Interesse stört (also z. B. körperliche, persönliche oder sachliche Verfehlung auch an individuellen Personen verursacht), es muss doch berücksichtigt werden. Und die meisten Straftaten verfehlen solche Interessen. Deshalb dürfen neben den Interessen des Gemeindeg/der Staates die Interesse der einzelnen Menschen nicht missachtet werden. Für den Ausgleich der gegenseitigen Bedürfnisse könnte die restaurative beziehungsweise die Wiederherstellungsgerechtigkeit eine kompensierende Rolle spielen.

Aufgrund meiner Forschungen weisedarauf hin, wie die nicht verarbeitete Beleidigung neue, sog. sekundäre Viktimisierung im Leben der Opfer verursachen. Es ist bekannt, dass der Strafprozess keine konfliktschlichtende Aufgabe zwischen den gegenseitigen Parteien, den Opfern und den Tätern besitzt. Wenn man den Straftat als Konflikt zwischen Täter

und Opfer versteht, braucht man Möglichkeiten, die neben der Resozialisierung oder Reintegration des Täters in die Gemeinde, auch die Interessen der Opfer gelten lassen oder ihre Fragen (wie z. B. warum eben ich, vielleicht war es mein Fehler, was konnte ich tun? usw.) beantworten.

Zu dieser Frage benutze ich auch die internationale Fachliteratur, und hoffentlich kann meinen Standpunkt unterstützen, dass die Kreise der restaurativen Mittel und Methoden zu erweitern sind, nicht nur während des Strafprozesses, aber auch danach, während der Phase des Strafvollzugs.

Am Ende – als Synthese meiner wissenschaftlichen Arbeit – formuliere ich in der Zusammenfassung eine Einwertung der aktuellen Situation – das heißt der Paradigmawechsel in der Strafordnung –, und meine Gedanken über den Weg für die Zukunft.

Aufgrund meiner Forschungen schließe ich, dass meine Grundgedanken richtig waren. Zur Erreichung der Strafziele im 21. Jahrhundert ist es unerlässlich, die Rolle und Rechte der Wiederherstellung und Schadenwiedergutmachung des Opfers umzuwerten. Die Zunahme von Strafen und Tätern, insbesondere der Rückfalltäter weist darauf hin, dass das Strafrechtssystem, als Ausdruck „der Rache“ und des Wutes der Gesellschaft, obwohl funktioniert, jedoch nicht den Interessen der unmittelbaren Parteien – Opfer und Täter – sowie auch der Gesellschaft dient. Die Aussöhnungsmöglichkeiten sind sehr beschränkt, was nicht die Wirksamkeit des Strafprozesses hinsichtlich des Opfers unterstützt, und nicht den Opfern und Tätern eine Beruhigung zu erreichen hilft.

In Ungarn mussten in den letzten Jahren auf dem Gebiet der RJ viele Schwierigkeiten bekämpft werden, und wir haben noch viele Aufgaben der Erweiterung der Anwendungsmöglichkeiten, nicht nur im Strafprozess – wo es in allen Fällen wohlbegründet benutzt werden konnte, wenn die Parteien, insbesondere der Opfer es braucht –, aber danach, während der Strafvollzugsphase.

Wie *Kent Roach* in seinem Buch *Due Process and Victims' Rights* schrieb, ist die Hauptfrage der zukunftsorientierten Strafjustiz, ob die Rechte der Opfer unter der Herrschaft der punitiven Justizgedanken zunehmen können, und wie die Stärkung der Prevention und Restorative Justice sie unterstützen kann.⁶

Die Idee der zweispurigen Kriminalpolitik kann uns dazu leiten, zur historischen Wurzel rückgriffend nur die schwersten Delikte durch den Staat mit großer Rigorose zu bestrafen.

6 ROACH, Kent: *Due Process and Victims' Rights: The New Law and Politics of Criminal Justice*. University of Toronto Press, Toronto, 1999. 391.

In anderen Fällen, wenn es möglich und die Parteien benötigen, wäre es wichtig, die Entscheidung ihrer eigenen Fälle den Opfern und Tätern (natürlich mit Hilfe eines offiziellen Mediators) zurückzugeben. Dieses Modell könnte die Grundlage einer gerechteren und effektiveren Justizpflege in der Zukunft bilden.

ALEXANDRA THAN¹

ELECTRONIC MONITORING IN UNGARN

Einleitung

Electronic Monitoring ist ein allgemeiner Begriff von Formen der Überwachung von Position, Bewegung und bestimmte Verhalten der Personen, die im Rahmen der Strafrechtspflege überwacht werden.²

Mit der elektronischen Überwachung können die Entlastung der Gefängnisse, die Kosteneinsparungen, so wie die Vermeidung der schädlichen Wirkungen des Strafvollzugs und die Sicherheit der Bevölkerung erreicht werden.

In den alten Zeiten vor Jahrhunderten war der Hausarrest in den unterschiedlichsten Kulturen bekannt. Bereits Apostel Paulus wurde von den Römern unter Hausarrest gestellt, und auch Galileo Galilei in 1633.³

Der „Mutterstaat“ der elektronischen Überwachung ist die United States of Amerika. Die Suche nach Sanktionsalternativen für Straftäter rief die Institution des Hausarrests wieder ins Leben.

Die Idee dieser Maßnahme hatte der Bezirksrichter Jack Love aus einem Spiderman-Comictrip genommen. Er war inspiriert, dass Spiderman von seinem Widersacher, mit einem elektronischen Halsband überwacht wurde.⁴

Die Überwachung mit technischen Mittel, wurde in den USA zum ersten Mal im Jahr 1983 eingesetzt. In Midyear 2014 befanden sich 14.223 Personen unter Electronic Monitoring Programm in den USA.⁵

Der Hausarrest, beziehungsweise dessen elektronisch überwachter Form hat sich nach der amerikanischen Verankerung, im 20. Jahrhundert durch den Groß-Britannischen Tor in

1 Than Alexandra Katalin PhD, Pécsi Tudományegyetem ÁJK

2 Empfehlung CM/Rec (2014) 4 des Ministerkomitees an die Mitgliedstaaten über elektronischer Überwachung (Council of Europe) Punkt II.

3 WITTSTAMM, KATJA: *Elektronischer Hausarrest?* Nomos-Verl.-Ges., Baden-Baden, 1999. 13.

4 WITTSTAMM, K. (1999) 13.

5 U.S. Department of Justice Office of Justice Programs Bureau of Justice Statistics Jail Inmates at Midyear 2014. In: Bulletin June 2015, NCJ 248629. 9.

Europa eingeströmt. In Groß-Britannien, Schweden, Holland, Belgien und Frankreich, usw. und auch außerhalb des Kontinents (z. B.: in Kanada, Australien, Argentinien, Taiwan, Israel) verbreitete sich rasch.

Die elektronische Überwachung entwickelte sich in drei Generationen. Die erste Generation der elektronischen Überwachung beruhte auf Radiofrequenztechnik, welche nur die Kontrolle der An- oder Abwesenheit auf einem Ort ermöglicht. Später in den 1990-er Jahren basierte es sich auf die modernere GPS Technik, die aber die ununterbrochene Überwachung der Person sichern kann.⁶

Es hat verschiedene Arten der Anwendung in der Welt, wie zum Beispiel Alternative zum Vollzug kurzer Freiheitsstrafen, als Bewährungsweisung, beziehungsweise als Alternative zu einer Ersatzfreiheitsstrafe und auch der Untersuchungshaft oder eigenständige Sanktion.⁷

In Ungarn kann die elektronische Fußfessel in zwei Fällen angewendet werden: zur Überwachung des Hausarrests und bei der Reintegrationshaft. Bei der Fernhaltung ist es auch eine Option diese Mittel zu benutzen. Der sogenannte Hausarrest gibt es als Alternative der Untersuchungshaft im Strafprozessgesetz. Am 1. April 2015 wurde die sogenannte Reintegrationshaft – eine neue gesetzliche Institution – eingeführt, welcher man mit elektronisch überwachten Fußfesseln verfolgt. Diese hilft – wie Ihre Benennung schon darauf hinweist – die Reintegration – und damit die Resozialisation – des Verurteilten. Die Täter von leichteren Straftaten können – bei dem Bestehen aller gesetzlichen Voraussetzungen – maximal die letzten 6 Monate ihrer Freiheitsstrafe mit Anwendung von elektronischen Fußfesseln Zuhause verbüßen.

Hausarrest

Der Hausarrest ist eine persönliche Freiheit einschränkende Zwangsmaßnahme, welche ausführlich in der ungarischen Strafprozessordnung – Gesetz Nr. XIX. vom Jahre 1998 (UStPO) – reguliert ist.

6 WÖSSNER, GUNDA – SCHWEDLER, ANDREAS: *Elektronische Aufsicht im Vollzug der Freiheitsstrafe in Baden-Württemberg : Ergebnisse der wissenschaftlichen Begleitforschung*. In: *Bewährungshilfe* Jg. 60, 2013, Nr. 2, 131., 130–145.

7 RÓTH ERIKA: *Elektronische Überwachung*. In: *Die Herausforderungen der Globalisation – kriminalpolitische Antworten* (Red.: Vig Dávid). *Kriminológiai Közlemények* 68. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2010. 194–200.

Er ist eine Alternative Maßnahme, die – bei den gesetzlichen Voraussetzungen – statt Untersuchungshaft angeordnet werden kann. Der Hausarrest beschränkt – wenn die Voraussetzungen der U-haft bestehen – die Bewegungsfreiheit und das Recht der freien Wahl des Aufenthaltsortes des Beschuldigten.

Das Gericht entscheidet darüber, in welcher Wohnung sich der Beschuldigte aufhalten muss. Er darf diese nur für die im gerichtlichen Beschluss bestimmten Zwecke, so besonders wegen der Sicherung der alltäglichen Lebensbedürfnisse oder zur Heilbehandlung, und nur für die in dem Beschluss geschriebenen Zeit und Entfernung verlassen.

Bei der – einer Art der – Überwachung muss der dafür zuständige Polizist den Aufenthalt in der Wohnung des Beschuldigten kontrollieren, und wenn diese Kontrolle nicht durchführbar ist, muss er das Gericht darüber informieren. Bei der Überwachung mit Fußfessel funktioniert die Aufenthaltsüberwachung kontinuierlich durch das elektronische System.

Diese Zwangsmaßnahme kann verordnet werden, wenn die Ziele – vor allem die Sicherung der Anwesenheit des Beschuldigten im Verfahren, und die Verhinderung des Begehens einer Straftat – der Untersuchungshaft damit gesichert werden können. Im gerichtlichen Beschluss wird die Art der Straftat und der Zeitdauer des Strafverfahrens, das Verhalten des Beschuldigten während des Strafverfahrens berücksichtigt. Für die Dauer, Verlängerung, Aufrechterhaltung, Aufhebung des Hausarrests sind Regelungen der Untersuchungshaft⁸

8 Laut UStPO §§ 131–132.: Die vor der Einreichung der Anklageschrift angeordnete Untersuchungshaft kann maximal einen Monat dauern. Die Frist kann der Ermittlungsrichter höchstens mit drei Monaten pro Gelegenheit, insgesamt höchstens von Anordnung der Untersuchungshaft an bis zu einem Jahr verlängern. Nachdem kann das Komitatsgericht als Einzelrichter vorgehend die Untersuchungshaft höchstens mit zwei Monaten pro Gelegenheit verlängern. Nach der Einreichung der Anklageschrift dauert von dem erstinstanzlichen Gericht angeordnete oder aufrechterhaltene Untersuchungshaft bis zur Verkündung des sachentscheidenden Beschlusses des erstinstanzlichen Gerichts.

Es dauert von dem erstinstanzlichen Gericht nach der Verkündung des sachentscheidenden Beschlusses angeordnete oder aufrechterhaltene, beziehungsweise von dem zweitinstanzlichen Gericht angeordnete Untersuchungshaft bis zur rechtskräftigen Abschließung des Verfahrens, aber höchstens bis zur Dauer des mit nicht rechtskräftigem Urteil auferlegten Freiheitsentzuges. Im Fall von Außerkraftsetzung des sachentscheidenden Beschlusses des erstinstanzlichen Gerichts und im Fall von Anweisung des erstinstanzlichen Gerichts zu einem neuen Verfahren dauert von dem zweitinstanzlichen Gericht angeordnete oder aufrechterhaltene Untersuchungshaft bis zum Beschluss des in wiederholtem Verfahren gefassten Beschlusses des erstinstanzlichen Gerichts.

Wenn die Dauer nach der Einreichung der Anklageschrift angeordneten oder aufrechterhaltenen Untersuchungshaft die sechs Monate überschreitet und das erstinstanzliche Gericht noch kein sachentscheidendes Beschluss gefällt hat, überprüft das erstinstanzliche Gericht, danach sechsmonatlich das zweitinstanzliche Gericht, die Begründetheit der Untersuchungshaft.

über Anordnung, Verlängerung, Aufrechterhaltung sowie über die Aufhebung maßgebend.⁹

Elek schreibt, dass „die Zwangsmaßnahmen einen sofortigen Strafe charakteristischen Nachteil bedeuten, auch wenn deren deklarierten Ziel keine vorher gebrachte Strafe sein darf.“¹⁰

Der Hausarrest darf nur in Strafverfahren verordnet werden wo Freiheitsstrafe bedroht, und der dringende Verdacht besteht und muss dazu einer der nächsten Gründe vorliegen: Der Beschuldigte flüchtig ist, oder sich vor dem Gericht (dem Staatsanwalt, der Ermittlungsbehörde) verborgen hält, die Flucht versucht hat, beziehungsweise während des Verfahrens ein neues Verfahren wegen eines vorsätzlichen mit Freiheitsentziehung bedrohten Verbrechens gegen ihn eingeleitet wird; wenn es sich im Hinblick auf seine Flucht, sein sich verbergen bzw. eines anderen Grundes mit großer Wahrscheinlichkeit vermuten lässt, dass seine Anwesenheit an den Verfahrenshandlungen auf andere Weise nicht gesichert werden kann; wenn das Verhalten des Beschuldigten den dringenden Verdacht begründet, dass er die Beweisaufnahme im Fall seiner Freilassung vor allem durch Beängstigung oder Beeinflussen des Zeugen und durch Vernichtung, Fälschung oder das Verstecken von Beweismitteln bzw. Urkunden verhindern erschweren oder gefährden würde (Gefahr von Kollusion); wenn das Verhalten des Beschuldigten den dringenden Verdacht begründet, dass er die versuchte oder vorbereitete Verbrechen im Fall von der Freilassung zu Ende führen bzw. ein mit Freiheitsstrafe bedrohtes neues Verbrechen begehen würde.¹¹

Die Anwendung der Untersuchungshaft ist nicht zulässig, wenn entweder mit der Person des Beschuldigten, oder mit dem Charakter des Verbrechens zusammenhängende sogenannte negative Bedingung (Hindernis) besteht.

Mit der Person des Beschuldigten zusammenhängendem Hindernis ist, wenn es persönliche Befreiung genießt und diese von dem dazu berechtigten Organ nicht aufgelöst wurde, solange das Verbrechen betreffende Negativum ist, wenn das Strafverfahren nur auf Privat Antrag

9 Siehe ausführlicher: BÁNÁTI JÁNOS – BELOVICS ERVIN – CSÁK ZSOLT – SINKU PÁL – TÓTH MIHÁLY – VARGA ZOLTÁN: *Strafverfahrensrecht*. HVG-Orac, Budapest, 2006. 225–226., KIRÁLY TIBOR: *Strafverfahrensrecht*. Osiris, Budapest, 2008. 316.

10 ELEK BALÁZS: *Recht auf Kennenlernen der Akten in Zusammenhang mit der Zwangsmaßnahmen während der Ermittlung*. In.: Elek Balázs – Fázsi László (Hrsg.): *Die Dilemmas der Urteilsprofession*. Aufsätze zur Erinnerung Dr. Remes Zoltán Richter. Printart Press Kiadó, Debrecen, 2015. 91., 78–94.

11 UStPO. § 129. Abs. 2.

zulässig ist und diese noch nicht eingebracht wurde.¹² Bei dem Hausarrest ist die Fluchtgefahr – auch mit elektronischer Fußfessel – muss tief in richterlichem Ermessen untersucht werden.

Das Gericht bestimmt für die Vollstreckung des Hausarrests die Wohnung und die dazu gehörende Umgebung, in der der Beschuldigte sein Leben führt, und teilt dem Beschuldigten mit, dass er diese nur für in dem Beschluss des Gerichts bestimmten Gründen in den festgehaltenen Zeiten und Entfernungen (Zielorte) verlassen darf.¹³ In der gerichtlichen Praxis wird meistens nur maximal zwei Stunden z. B. für Einkaufen oder Heilbehandlung genehmigt.

Wenn das Gericht so verfügt, dass die Polizei die Einhaltung der Verordnungen des Hausarrests mit elektronischem Gerät (Fußfessel) kontrollieren soll, teilt dies dem Beschuldigten in ihrem Beschluss mit.¹⁴

Die Polizei kann auf drei Weisen die Einhaltung der Vorschriften des Hausarrests durch Streife, mit Stichprobenkontrolle oder – wenn das Gericht so verfügt – mit Hilfe von technischen Mitteln, die die Bewegung des Beschuldigten verfolgen, überprüfen.¹⁵ Die kontinuierliche polizeiliche Kontrolle kann dann angewendet werden, wenn die technischen Voraussetzungen der elektronischen Fussfesselmaßnahme nicht bestehen, respektive während der Zeit bis zur Installation oder wenn die Überwachung durch Streifen oder Stichprobenkontrolle nicht gewährleistet werden kann.

Die Polizei darf das Privatleben des Beschuldigten während der Kontrolle des Hausarrests nur in notwendigem Maß und nur aus gesetzlichen Gründen stören. Es muss gesichert werden, dass während der Überwachung keine Informationen aus der Privatsphäre des Beschuldigten an die Öffentlichkeit gelangen.¹⁶

Der Polizist darf in die Wohnung nur beim Hereinlassen betreten und sich nur in notwendig langer Zeit dort aufhalten.

12 HAUZINGER ZOLTÁN – HERKE CSONGOR: *Neues ungarisches Strafverfahren in der Nuss*. EDU-LEX Bt., Pécs, 2003. 62.

13 Verordnung (IM-BM) Nr. 6/2003. (IV. 4.). § 1. Abs. 1-2.

14 Verordnung (IM-BM) Nr. 6/2003. (IV. 4.). § 1. Abs. 3.

15 Vgl. Verordnung (IM-BM) Nr. 6/2003. (IV. 4.). § 3.

NAGY FERENC: *Einzelne Tendenzen in dem Sanktionensystem des Strafrechts, besonders hinsichtlich des Rechtsinstituts des elektronisch überwachten Hausarrests*. In: Keresztmetszet – Aufsätze jungen Strafrechtlers (Red.: Karsai Krisztina). Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2005. 7–17.

16 Verordnung (IM-BM) Nr. 6/2003. (IV. 4.)

Bevor das Gericht die elektronische Kontrolle mit Fußfessel anordnet, überprüft die zuständige Polizeidirektion, ob die Voraussetzungen des Installierens des technischen Mittels überhaupt bestehen. Wenn diese gegeben sind, muss der Beschuldigte die Befestigung des technischen Mittels an seinem Körper und die Installation in der Wohnung sichern.¹⁷ Der Fußfessel muss so am Körper befestigt werden, dass er für die Außenwelt möglichst nicht sichtbar ist und dass er den Beschuldigten bei den alltäglichen Angelegenheiten nicht stört.¹⁸ Die Bewegung des Beschuldigten kontrollierende technische Mittel wurde in Ungarn erstmal im Sommer 2013 tatsächlich benutzt¹⁹, obwohl die gesetzliche Grundlage dafür schon seit Jahren bestand.

Wenn es notwendig ist, ist die Veränderung der Lebens- oder Aufenthaltsorts des Beschuldigten mit Gewährung des Gerichtes auch möglich. Bevor über diesen Antrag entscheidet wird, wird vorangehend durch das zuständige Polizeikommissariat des beantragten neuen Wohnortes geprüft, ob die Voraussetzungen des Hausarrests mit Fußfesseln dort auch bestehen.²⁰

Der Beschuldigte ist verpflichtet, den gerichtlicher Anordnung über Hausarrest immer bei sich zu behalten und bei polizeilicher Kontrolle ihn mit seinem Personalausweis zusammen vorzuzeigen.²¹ Wenn der Beschuldigte die Regeln des Hausarrests verletzt oder an der Gerichtsverhandlung trotz Ladung aus eignen – ohne vorherigen Entschuldigung – Schulden nicht teilnimmt, kann ihm Ordnungsstrafe erteilt, in Haft genommen oder seine Untersuchungshaft angeordnet werden.²²

Im Jahr 2013 waren 148 Personen in Hausarrest und 6098 in Untersuchungshaft.²³

Die auf Antrag der Staatsanwaltschaft vom erstinstanzlichen Gericht angeordneten Hausarrestzahlen stiegen ab dem Jahre 2008 bis 2013 auf die Doppelte. Die Zahl der U-häftlinge verringerte sich aber trotzdem in diesen 6 Jahren nicht.

17 Vgl. Verordnung (IM–BM) Nr. 6/2003. (IV. 4.). § 4.

18 Vgl. Verordnung (IM–BM) Nr. 6/2003. (IV. 4.). §5. Abs. 4.

19 BELOVCS ERVIN – TÓTH MIHÁLY: *Strafverfahrensrecht*. HVG-Orac, Budapest, 2013. 171.

20 Vgl. Verordnung (IM–BM) Nr. 6/2003. (IV. 4.). § 6. Abs. 1-2.

21 Vgl. Verordnung (IM–BM) Nr. 6/2003. (IV. 4.). § 7.

22 Vgl. UStPO § 139. Abs. 1.

23 Auf Antrag der Staatsanwaltschaft von dem erstinstanzlichen Gericht angeordnete.

Ügyészségi Statisztikai Tájékoztató (Büntetőjogi szakterület) 57. számú tábla

Az előzetes letartóztatások elrendelésére tett előterjesztések, indítványok és bírósági döntések

<http://www.mklu.hu/repository/mkudok2832.pdf>

Die Polizei ist mit der elektronischen Kontrolle zufrieden. Mit der Fußfessel kann der Beschuldigte entfliehen, aber es wird sofort wahrgenommen. Die persönliche Überwachungsarbeit der Polizisten wird mit diesem Gerätausgelöst.

Die Gesamtdauer des Hausarrests ist an die verhängte Freiheitsstrafe, den Einschluss, gemeinnütziger Arbeit bzw. an die Geldstrafe einzurechnen, die Anrechnung der Dauer des Hausarrests wird im Strafgesetzbuch reguliert.²⁴

Wenn die gesetzlichen Voraussetzungen der ungarischen Strafprozessordnung dafür bestehen, kann bei der Einstellung des Hausarrests Entschädigung zustehen. So zum Beispiel, wenn die Ermittlung wegen gesetzlichen Gründen (z. B. die Tat keine Straftat ist, Strafbarkeit ausschließender Grund besteht, usw.) eingestellt wurde, wenn das Gericht keine Strafe auferlegt hat, oder das Verfahren eingestellt hat.²⁵

Es steht keine Entschädigung zu, wenn der Beschuldigte die Tatsachen und Beweise in der Grundverfahren verschweigt hatte, woran sich der Beschluss in der Wiederaufnahme des Verfahrens ruht, oder neben dem Freispruch seine Zwangsheilbehandlung angeordnet wurde.²⁶

Der Entschädigungsanspruch kann innerhalb von sechs Monaten von der Mitteilung des entsprechenden Beschlusses an vorgelegt werden. In dem Antrag müssen die Summe des Entschädigungsanspruches, die Beweismittel, die den Anspruch begründen und die diese unterstützende Urschriften gekennzeichnet werden. Die Erben des Beschuldigten können auch den Entschädigungsanspruch vorlegen oder um die Fortsetzung des Verfahrens bitten. Den Antrag für den Entschädigungsanspruch schickt das Strafgericht dem bürgerlichen Gericht, das im Rahmen von einem bürgerlichen Verfahren darüber entscheidet.²⁷

Das neue Rechtsinstitut: die Reintegrationshaft

Die ungarischen Strafanstalten sind zur Zeit überfüllt. Man kann sagen, dass sie mit 140% Kapazität funktionieren. Für dieses Problems könnte eine Lösung die neu eingeführte sogenannte Reintegrationshaft bieten. Die Überwachung wird auch mittels Fußfessel durchgeführt.

24 Vgl. Gesetz Nr. C. vom Jahre 2012 (Strafgesetzbuch) § 92. Abs. 1.

25 Siehe ausführlicher StPO § 580. Abs. 1–3., § 581. Abs. 1.

26 Vgl. StPO § 581. Abs. 2. a, c.

27 Vgl. StPO § 583. Abs 1., 2.

Sie ist seit April 2015 in dem Strafvollzugsgesetz²⁸ geregelt. Diese, wie ihre Name zeigt, dient die Reintegration und daneben auch die Resozialisation der Beschuldigten.

Durch diese Maßnahme kann der Strafvollzugsrichter den Beschuldigten höchstens 6 Monate vor der erwartenden Zeit der Entlassung von Freiheitsentzug in Reintegrationshaft mit elektronisch überwachten Fußfesseln in seine Wohnung auf die verbleibende Zeit versetzen.

Die Voraussetzungen der Anordnung sind, dass der Beschuldigte das erste Mal zum vollstreckenden Freiheitsentzug geurteilt wurde und seine nicht mehr als 5 Jahre lange Strafe in Gefängnis verbringt und sich der Versetzung in Reintegrationshaft unterzieht. Im Gesetz wird festgelegt, dass diese Maßnahme in bestimmten Fällen, wie z. B. von absichtlich begangener Tötung, Tötung mit starker Erregung, sexueller Gewaltanwendung, sexueller Missbrauch, Körperverletzung (Ausnahme: leichte Körperverletzung) Menschenraub; Gewaltanwendung, Gewaltanwendung gegen der Mitglied der Gemeinschaft, Gewalt gegen Amtspersonen, Terrorhandlung und Raub nicht angeordnet werden kann.²⁹ Das bedeutet, dass zum Beispiel Ersttäter Betrüger, Diebe oder betrunkene Fahrer diese beantragen können. Das Ziel ist, dass diese Leute schneller – mit Hilfe – zurück in die Gesellschaft geraten. Sie werden damit motiviert, dass sie sich gut verhalten, und haben besserer Chance nicht „niedriger sinken“.

Statt der Entziehung der persönlichen Freiheit des Beschuldigten werden die Bewegungsfreiheit und das auf der freien Wahl des Wohnortes des Beschuldigten beschränkt, wie bei dem Hausarrest. Die Beschränkung der persönlichen Freiheit ist ähnlich wie beim Hausarrest, das heißt, dass hier der Verurteilte die vom Strafvollzugsrichter festgelegte Wohnung und den dazu gehörenden eingegrenzten Platz nur wegen im gerichtlichen Beschluss bestimmten Zwecks, so besonders wegen der Sicherung der gebräuchlichen Bedürfnisse des alltäglichen Lebens, Arbeitsleistung, Teilnahme an Lehrveranstaltung, Ausbildung oder mit dem Ziel der Heilbehandlung, und nur für die in dem Beschluss geschriebenen Zeit und Weite (Laufziel) verlassen darf.³⁰

Die Reintegrationshaft unterscheidet sich vom Hausarrest darin, dass sie nur mit Anwendung eines elektronisch überwachten Geräts ermöglicht wird. Weder bei dem Hausarrest noch bei der Reintegrationshaft wird die Einwilligung des Verurteilten zur der elektronischen Überwachung benötigt.

28 Gesetz Nr. CCXL vom Jahre 2013 über den Vollzug der Strafen, Maßnahmen, einzelnen Zwangsmaßnahmen und über Haft wegen Bagatelldelikt (StVollzG)

29 Siehe ausführlicher: StVollzG § 187/A. Abs. 1, 2. , StGB § 459. Abs. 1 Punkt 26.

30 StVollzG § 187/A. Abs. 3., 4.

Zunächst ist der Bewährungshelfer für diese Art von Haft verantwortlich. Er muss eine Studie – im Interesse der Grundlage des Beschlusses über der Reintegrationshaft – von dem sozialen Umfeld des Beschuldigten und über die Intallierungsmöglichkeiten des Kontrollgeräts sind. Diese sind die Grundsätze der Vorlage der Reintegrationshaft erstellen. Diese soziale Umfeldstudie bezieht sich vor allem auf die familiäre Umstände, die Wohnungsumstände, Einkommensverhältnisse und Arbeitsmöglichkeiten.³¹

Der Strafvollzugsrichter kann diese Art von Freiheitsentzug auf Gesuch von der Strafvollzugsanstalt anordnen. Während des Strafvollzugs kann diesen Antrag auch der Verurteilte oder sein Verteidiger einmal stellen, die zum Strafvollzugsrichter weitergeleitet wird.³² Voraussetzung ist, dass der Besitzer der Wohnung sich vorerst schriftlich darüber äußert, dass er den Verurteilten beherbergt.³³

Die Anwendung der Reintegrationshaft ist ausgeschlossen, wenn gegen den Verurteilten weitere Freiheitsentzug durchgeführt werden muss, oder seine Untersuchungshaft in Zusammenhang mit derselben Straftat auf die Zeit der Freiheitsentzug ausgesetzt wurde.

Auch wenn der Verurteilte mindestens 3 Monate von weniger als ein Jahr langen Freiheitsentzug und mindestens 6 Monate von dem mehr als einen Jahr langen Freiheitsentzug nicht verbracht hat, kann die Reintegrationshaft nicht angeordnet werden. Die Anwendung der elektronischen Überwachung ist weiterhin ausgeschlossen, wenn die Wohnung für das Installieren des Geräts nicht geeignet ist.³⁴

Die Zeit der Reintegrationshaft wird in die Zeit des Freiheitsentzugs eingerechnet.³⁵

Für die Kontrolle der Reintegrationshaft ist die Strafvollzugsorganisation und die Polizei verantwortlich. Der Leiter der Strafanstalt stellt dem Strafvollzugsrichter eine Vorlage über Einstellung der Reintegrationhaft, wenn es sich herausstellt, dass der Verurteilte die Regeln verletzte, das Überwachungsgerät beschädigte oder unbenutzbar machte, oder wenn eine Verständigung über vollstreckbaren Freiheitsstrafe oder über neues Straftat ankommt.³⁶

31 Siehe StVollzG §187/B.

32 StVollzG § 61/A. Abs. 1, 2. §, 187/A. Abs. 2.

33 Siehe StVollzG § 187/B. Abs.4.

34 Siehe StVollzG § 187/C.

35 Siehe StVollzG § 187/A. Abs. 6.

36 Siehe StVollzG § 187/D., siehe ausführlicher § 187/E.

Die Kosten des Verfahrens in Zusammenhang mit der Reintegrationshaft werden vom Staat finanziert.³⁷

Die Regulierung und das Wesen dieser Rechtsmassnahme bedeutet eine Milderung, aber dient trotzdem nicht fürs Begehen einer eventuellen eigenen neuen Straftat.

Fazit

Die elektronische Fußfessel dient in Ungarn heute zwei wichtigen Maßnahmen, einmal in dem Strafprozess, andermal bei der Strafvollstreckung.

Der Hausarrest hat eine subsidiäre Rolle, das heißt, dass dieser die Ersetzung der Untersuchungshaft dient. Seine Anordnung kann damit begründet werden, dass dadurch der Beschuldigte seinen Mitschuldigen nicht treffen kann, Indiz und Beweismittel nicht vernichten kann – schreibt *Herke*.³⁸ In Zusammenhang damit, dass es eine vorläufige Haft ist, ist festzustellen, dass es auf jeden Fall der Unschuldsvermutung dient. Er gibt eine Art von Sicherung eines erfolgreichen Verfahrens und der Beschuldigte wird von den unvorteilhaften Folgen des Vollzugs gewahrt.³⁹

Die Begründetheit der Anwendung des elektronisch überwachten Hausarrest – als Alternative zur Untersuchungshaft – ist auch damit wohl begründet, dass die Verteidigung des Beschuldigten auf freien Füßen und Unschuldsvermutung bestärkt.

Die Sicherung der Erfolg des Verfahrens ist auch ein wesentlicher Grund, deshalb ist eine Art „Garantie“ – was hier Hausarrest bedeutet – benötigt.

Der andere Vorteil des Hausarrests als Alternative der Untersuchungshaft ist, dass damit der Beschuldigte vor den unvorteilhaften Folgen des Vollzugs geschützt, so zum Beispiel vor Gefahr der Kriminalisierung, Prestigeverlust und die begrenzte Verteidigungsmöglichkeit.⁴⁰

Die Reintegrationshaft wurde erst seit einigen Monaten in Ungarn eingeführt. Bisher gibt es hier keine Studien oder tiefe empirische Erfahrungen mit dieser Maßnahme. Mit

37 StVollzG § 61/A. Abs. 7.

38 HERKE CSONGOR: *A büntetőeljárás gyakorlati alapkérdései*. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2008. 46.

39 HERKE CSONGOR: *Az előzetes letartóztatást helyettesítő intézmények, különös tekintettel az óvadéokra*. Bírák Lapja, 1994/1–2., 97–99.

40 HERKE CSONGOR: *Die Untersuchungshaft ersetzende Maßnahmen, mit besonderem Betracht auf die Kauti-on*. Bírák Lapja, 1994/1–2., 97–99.

deren Anwendung können aber die Reintegration – wie auch sein Name darauf hinweist – des Verurteilten in die Gesellschaft und die Überbelegung der Strafanstalten reduziert werden.⁴¹

Die neue Regulierung, das heißt einen geringeren – und minimales Gefahr bedeutenden – Anteil der Bewohner der Strafanstalten, in ihr Hause zu „siedeln“ ist ohne Zweifel die beste und schnellste Alternative im Kampf mit der Überbelegung der Anstalten.⁴²

Die R (92) 16 Empfehlung des Europarats⁴³ enthält die Beschreibung über der sogenannten „Community Sanctions and measures“: diese sind Sanktionen und Maßnahmen die den Straffälligen in der Gesellschaft belassen, seine Freiheit durch Auferlegung mit Bedingungen und/oder Pflichten in gewissen Umfang beschränken und von Stellen durchgeführt werden, die das Gesetz für diesen Zweck bestimmt. Der Ausdruck bezeichnet Sanktionen, die von einem Gericht oder einem Richter verhängt werden, und Maßnahmen, die vor oder anstelle einer Entscheidung über eine Sanktion getroffen werden, sowie die Möglichkeiten des Vollzugs einer Freiheitsstrafe außerhalb einer Strafvollzugsanstalt.⁴⁴

„Die Rolle der „community sanctions“ ist betont und verweist auf Erzeugung solcher Sanktionen, welche authentische Alternativen zu kurzen Gefängnisstrafen sind.“⁴⁵

Ich bin mit der Meinung *Prof. Albrecht* einverstanden, dass „aber, natürlich, die einzelne Entscheidung über Verurteilung nicht abhängig von der Verfügbarkeit von Gefängnisraum sein darf.“⁴⁶

Wie *Wößner und Schwedler* schreiben: „Der Einsatz der elektronischen Fußfessel ist global auf dem Vormarsch“.⁴⁷ Es wird auch dadurch bemerkbar, dass im Rahmenbeschluss

41 KÖHALMI LÁSZLÓ: *De lege lata über die kulturelle Rechte des Verurteilten*. In: Die Kultur des Gefängnisses – Kultur im Gefängnis (Red.: Korinek László – Köhalmi László). Pécsi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar, Pécs, 2010. 101., 99–120.

42 Neue Möglichkeiten beim Strafvollzug. www.arsboni.hu/reintegracios-orizet-uj-lehetosegek-a-buntetes-vegrehajtásban.html 2015.05.20.

43 Recommendation No.R (92) 16

44 In.: KERNER, HANS-JÜRGEN: *Europarat: Empfehlungen des Europarates zum Freiheitsentzug*. Forum-Verl. Godesberg, Mönchengladbach, 2004. 117.

45 ALBRECHT, HANS-JÖRG: *Prison overcrowding – finding effective solutions*. Max Planck Inst. for Foreign and International Criminal Law, Freiburg im Breisgau, 2012. 38.

46 ALBRECHT, H.-J. (2012) 38.

47 WÖßNER, GUNDA – SCHWEDLER, ANDREAS: *Aufstieg und Fall der elektronischen Fußfessel in Baden-Württemberg: Analysen zum Modellversuch der elektronischen Aufsicht im Vollzug der Freiheitsstrafe*. NK 25 Jg. 4/2013. 61., 60–77.

des Rates über die des Grundsatzes der gegenseitigen Anerkennung auf Entscheidungen über Überwachungsmaßnahmen als Alternative zur Untersuchungshaft wird unter anderen „darauf abgezielt, soweit angebracht die Anwendung von Maßnahmen ohne Freiheitsentzug als Alternative zur Untersuchungshaft selbst dann zu fördern, wenn nach dem Recht des betroffenen Mitgliedstaats eine Untersuchungshaft nicht von Anfang an verhängt werden könnte.“⁴⁸

Ein erwünschtes Ziel in Ungarn ist die Verringerung der Zahl der kurzen Freiheitsstrafen, deshalb wird kontinuierlich auch die Praxis der Staaten untersucht, die den elektronisch überwachten Hausarrest nicht nur als Zwangsmaßnahme anwenden.⁴⁹

Wenn man die ausländischen Anwendungen besichtigt, ist es festzustellen, dass es auch in Ungarn viel mehr auf die Minderung der Zahl der Strafanstaltseinwohner und die Erleichterung der Resozialisation führen könnte, wenn die Fussfesselmaßnahme zum Beispiel als Strafe für mildere Straftaten, so zum Beispiel bei Strassenverkehrsdelikten wegen Alkoholeinfluss – wie z. B. in Schweden – benutzt werden konnte. Auch wenn der Beschuldigte die verhängte Geldstrafe nicht bezahlen kann, stattdessen könnte er seine Strafe zu Hause verbüßen.

Man musste überlegen, welche Möglichkeiten der Überwachung mit elektronisch der Fussfessel in sich trägt. Es könnte auch in unserem Land Vorteile haben, wenn z. B. im Gesetz bestimmten Fällen, mit Betracht auf das Charakter und Schwere der Straftat und auch auf die Schuld des Täters die Fussfesselmaßnahme angeordnet werden könnte. Dadurch wäre der Beschuldigte – zu Hause, aber – bestraft, könnte in die Arbeit gehen, würde sein Arbeitsplatz nicht verlieren, Steuer zahlen und würde sich von der Familie nicht entfernen. In meiner Ermessen würde damit die Kriminalisierungsgefahr und die Aufgabe der Wiedereingliederung in die Gesellschaft zweifelsohne niedrigeres Problem bedeuten. Auch, wie es das Beispiel schon die Ersparungen der ungarischen Polizei zeigen ist es schon kostengünstiger, als die Kontrolle durch Polizeibeamten. Noch mehr Kosten könnten dadurch reduziert werden, wenn die ganze oder ein Teil der Kosten der Fussfesselmaßnahme der Beschuldigte zahlen würde. Für die Betroffenen, die es aber – gerechtfertigt – nicht leisten können, würde die Staat die Kosten übernehmen.

48 Rahmenbeschluss 2009/829/JI des Rates vom 23. Oktober 2009 über die Anwendung – zwischen den Mitgliedstaaten der Europäischen Union – des Grundsatzes der gegenseitigen Anerkennung auf Entscheidungen über Überwachungsmaßnahmen als Alternative zur Untersuchungshaft

49 TÓTH MIHÁLY: *Einführung in das ungarische Strafrecht*. Schenk, Passau, 2006. 132.

Ein österreichischer Betroffene äußerte sich so über seine Erfahrungen mit der Fußfessel-massnahme: „Mit der Möglichkeit der elektronischen Fußfessel konnte ich einigermaßen in einem Umfeld bleiben, wo ich meine Arbeitskraft weiter einbringen konnte, dadurch Beiträge zahlte und keine finanzielle Unterstützungen brauchte. Die Selbstdisziplinierung ohne sichtbare Mauern und Wachpersonal, aber mit dem Gefühl, jederzeit alles einhalten zu müssen, weil sonst ja die Polizei kommt und einen abholt, erfordert psychische Anstrengung.“⁵⁰

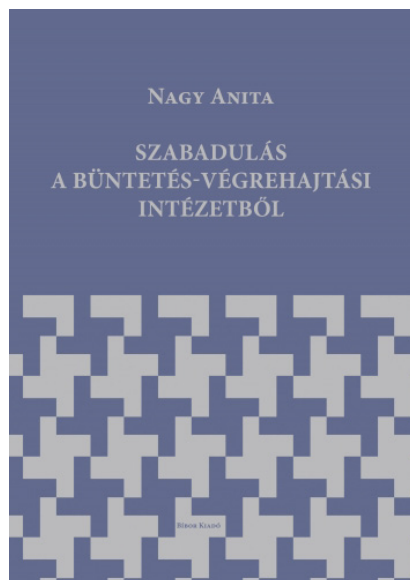
50 SCHWARZ, STEFAN: *Fußfessel*. Malandro-Verlag, Klagenfurt am Wörthersee, 2014. 83.

FARKAS KRISZTINA¹

RECENZIO NAGY ANITA „SZABADULÁS A BÜNTETÉS- VÉGREHAJTÁSI INTÉZETBŐL (RELEASE FROM PRISON)” CÍMŰ KÖNYVÉRŐL

A szerző egyetemi docens a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán a Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszéken.

„Szabadulás a büntetés-végrehajtási intézetből (release from prison)” című monográfiája 2015 végén jelent meg a Bíbor Kiadó gondozásában. Az értekezés nemcsak a büntetés-végrehajtási jog egyre inkább kibontakozó kutatásának tárházát bővíti, hanem annak idáig feltáratlan, újdonságnak tekinthető oldalait ismerteti meg az olvasóval. A mű címe találóan fejezi ki a szerző fő célját – amint arra ő maga is utal –, nevezetesen az olyan szabadulási formák felfedését és bemutatását, amelyek révén az elítélt a kiszabott szabadságvesztésből annak letöltése előtt, azaz korábban szabadul. Az értekezés ezeknek a jogintézményeknek az első hazai monografikus összefoglalása.

A kötetben taglalt megoldások túlnyomó része kevésbé kutatott területe a magyar büntetés-végrehajtási jog tudományának. Habár egyes területekre (a fogvatartási helyek túltelítettsége, a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés szabályozása) vonatkozóan számos tanulmány született, hiányzott azonban ezeknek a teljes körű, komplex bemutatása, illetve a kiszabott szabadságvesztésből a letöltés előtti szabadulás szemszögéből történő kutatásra eddig még nem került sor. Nagy Anita monográfiájával ezt a kettős űrt pótolta, a szabadságvesztés büntetés letöltése előtti szabadulási formák rendszerben történő elemzését és elhelyezését először vitte véghez.

¹ Farkas Krisztina PhD, ügyész, Budapesti VIII. kerületi Ügyészség

A téma választása kétségek nélkül aktuális és több szempontból is üdvözlendő. Napjainkban a büntetés-végrehajtási intézetek túlszűfolttsága a büntetés-végrehajtás mindennapjait átható probléma, amely mind a fogvatartottakat, mind a bv. intézeteket több szempontból hátrányosan érinti. A szerző által bemutatott megoldások egyrészt erre a kihívásra kívánnak megoldási formákat kínálni. Másrészt a mai büntetőpolitika egyik színtere a szabadságelvonással járó büntetések alternatíváinak szélesítése, illetve az elítéltek társadalomba történő minél hatékonyabb visszavezetése, amire a szerző által bemutatott jogintézmények szintén lehetőséget nyújtanak.

Ugyancsak évek óta fennálló vitatott kérdés a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés léte és szabályozásának mikéntje, amit különösen aktuálissá tett az Emberi Jogok Európai Bíróságának a könyv írása közben – 2014. május 20-án – született, a Magyar László kontra Magyarország ügyben hozott ítélete. A Bíróság döntésében részletesen értékelte a magyar szabályozást, felfedte annak hiányosságait, így az ítélet következtében vezette be a magyar jogalkotó a kötelező kegyelmi eljárást, amelyet a szerző szintén elsőként, részletesen ismertet. A szabadságelvonással járó büntetés alternatíváját jelenti a szerző által bemutatott, 2015. április 1. óta alkalmazható reintegrációs őrizet is, amely mind a túlszűfolttság csökkentését, mind az elkövetők társadalomba történő visszavezetését szolgálja.

A monográfia természetesen magán viseli a szerző kézjegyét: a mű olvasása közben érezhető, hogy Nagy Anita egyrészt aktív kutatói és egyetemi oktatói tevékenységét folytat, másrészt több éves bírói gyakorlattal rendelkezik. Ezeknek köszönhetően a témát a teoretikus megközelítésből kiindulva, a gyakorlati kérdéseken keresztül, a nemzetközi követelmények és külföldi tapasztalatok bemutatása révén teljes körűen, minden oldalról körbejárja. Az egyes területekkel kapcsolatosan felteszi a megválaszolandó kérdéseket, a válaszokat pedig következetes érvrendszerrel indokolja.

A vizsgált kérdések áttekintését a szerző számos táblázattal illusztrálja, jelentősen könnyítve ezzel az olvasó számára az összefüggések/különbségek feltárását, az információk közötti eligazodást. Kiemelendő, hogy a külföldi megoldások ismeretére személyes tapasztalatok révén, mintegy nyolc kutatói ösztöndíj keretében tett szert, amelyek igazán hitelessé teszik munkáját, azzal emelve annak értékét.

A monográfia négy nagy fejezetből áll, ezek a következők:

- 1. fejezet: Kegyelmi eljárás
- 2. fejezet: Reintegrációs őrizet a büntetés-végrehajtási bíró eljárásában

- 3. fejezet: A feltételes szabadságra bocsátás és nemzetközi szabályozása
- 4. fejezet: A fogvatartási helyek túltelítettsége.

A mű jól tagolt, könnyen átlátható, a legfrissebb adatokra épül, és külön érdemként tekinthető, hogy a fejezetek önálló tanulmányoknak is tekinthetők, külön-külön is értékelhetők, azonban mégis egységet alkotnak, szintézis vonható le belőlük.

Az 1. fejezetben taglalt kegyelmi eljárás kapcsán Nagy Anita először bemutatja annak történeti fejlődését, hatályos szabályozását iratmintákkal és statisztikai adatokkal kiegészítve, majd nemzetközi mintákkal tarkítva.

A fejezet különösen értékes része, hogy a szerző empirikus kutatást is folytatott, amely alapján információkat szerezhetünk az eljárás gyakorlatáról, majd összegzőképpen rámutat: a *„kegyelmi eljárás feltáratlan terület, talán azért, mert nehezen megközelíthető, nagyon összetett, „sokdimenziós” téma, hiszen magában foglalja a büntetőeljárás-jog, a büntetés-végrehajtási jog és az alkotmányjog kérdését is.”*²

A kötelező kegyelmi eljárás kapcsán kiemelném a szerzőnek a Kúria 3/2015. BJE határozatához fűzött véleményét. A Kúria álláspontja szerint a magyar jogalkotás a jogintézmény bevezetésével biztosította az EJEB fentebb hivatkozott ítéletében foglalt azon követelményt, hogy a TÉSZ esetében legyen egy olyan eljárás, amely révén – ha a szabadságvesztésből már megfelelő hosszabb idő eltelt – vizsgálható, hogy a büntetés büntetőpolitikai indokai továbbra is fennállnak-e. Nagy Anita ezzel szemben rámutat: a szabályozás korántsem megnyugtató, kérdéses, hogy a jövőt illetően megállja-e majd a helyét az EJEB joggyakorlatában, tekintettel arra, hogy a 40 év felülvizsgálati időszak sokkal hosszabb az EJEB által javasolt 25 évnél. Emiatt a téma aktualitása, kutatása továbbra is indokolt.

A 2. fejezetben taglalt reintegrációs őrizet teljesen más területre kalauzolja az olvasót.

A reintegrációs őrizet a büntető politika követelményeinek és a modern kor lehetőségeinek megfelelő, hazánkban újnak tekinthető büntetés-végrehajtási eszköz. Maga az elnevezés is kifejezi célját, azaz az elítéltek társadalomba történő visszailleszkedésének elősegítését, ezen felül azonban szükségképpen előmozdítja a későbbiekben tárgyalt börtönpopuláció csökkentését is.

2 NAGY ANITA: *Szabadulás a büntetés-végrehajtási intézetből (release from prison)*. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2015. 51.

A szabályozás történeti háttérének, bevezetése indokainak, hatályos szabályainak, eszközének [elektronikus távfelügyeleti eszköz (Electronic Monitoring, azaz EM³) – részletes ismertetésén jóval túlmutat a szerző, hiszen – hasonlóan az előző fejezethez – itt is egyéni, hazai empirikus kutatással, valamint az EM-re vonatkozóan jelentős, szintén saját tapasztalatokon alapuló, nemzetközi kitekintéssel teszi teljessé a képet.

Nagy Anita több, különböző kutatás eredményeit összegezte, szintetizálta⁴ és saját külföldi tapasztalataival bővítette. A fejezet alapján megállapítható, hogy az EM használatával kapcsolatos kezdeményezések Európa-szerte napirenden vannak. A fő kérdések, amelyek ezzel összefüggésben felmerülnek, a következők: az EM lehetőségének biztosítása, formája, időtartama, végrehajtásának módja, a pártfogó felügyelet alkalmazásának szükségessége.

A szerző az EM alkalmazását három országra – Angliára, Ausztriára és Dániára – vonatkozóan mutatja be részletesen, ezzel szándékozva segítséget nyújtani a hazai jogalkotók és jogalkalmazók számára.

A kutatások alapján fontosnak tartom kiemelni, hogy az EM alkalmazására nemcsak büntetési nemként, kényszerintézkedésként, hanem a börtönből való szabadulás egyik formájaként (azaz *early release*) is sor kerülhet, mely utat hazánk is követi.

További érdekesség az EM Angliában és Ausztriában létező ún. „frontdoor” (Anglia)/„Frontdoor-Variante” (Ausztria) és „backdoor” (Anglia)/„Backdoor-Variante” (Ausztria) modellje. Míg az első esetben „*az elítélt a büntetés-végrehajtási intézetbe be sem kerül, addig a backdoor modellnél az elítélt a büntetés-végrehajtási intézetből történő korábbi kiengedése-re kerül sor EM alkalmazásával.*”⁵

A szerző amellet foglal állást, hogy „*a reintegrációs őrizet nem egyfajta jutalmat kell, hogy jelentsen az elítéltnak, hanem inkább a bv. intézetek túlszűfoltóságának hatékony eszköze kell legyen azáltal, hogy az elítélt a szabadságvesztés egy részét az otthonában tölti le.*”⁶ A szerző álláspontja vitathatatlan.

A fejezet végigolvasása fényében felmerül egy másik kérdés, nevezetesen az, hogy az EM alkalmazására sor kerülhetne-e még a büntetés-végrehajtási intézetbe történő bekerülést megelőzően, mintegy a szabadságvesztés büntetés alternatívájaként, ennek kutatása azonban még előttünk álló feladat, amelyhez kiváló alapot nyújt a szerző munkája.

3 A továbbiakban: EM.

4 Electronic Monitoring – az Európai Unió 2008/947/IB kerethatározata alapján folytatott kutatás; „az EM alkalmazásáról az EU tagállamaiban 2014–2016 között” – folyamatban lévő kutatási projekt eddigi eredményei

5 NAGY A. (2015) 109.

6 NAGY A. (2015) 116.

A 3. fejezetben a szerző a feltételes szabadságra bocsátást és annak nemzetközi szabályozását járja körül. A feltételes szabadságra bocsátás a kiszabott szabadságvesztés büntetésből annak kitöltése előtti szabadulás hagyományosnak tekinthető formája. A témát a szerző három rész köré építi fel: a nemzetközi követelmények, a magyar szabályozás és az elmaradhatatlan, sokat vitatott tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés (TÉSZ).

A szerző az első részben az Európa Tanács vonatkozó ajánlásainak ismertetését követően az egyes európai országok modelljeit mutatja be. Külön elidőzik a feltételes szabadon bocsátás speciális területénél, nevezetesen az angol, hazájában igen népszerű Parole Board eljárásnál. Ez az eljárás alapvetően idegen a magyar jogtól, mivel a feltételes kedvezményről nem bíró dönt, továbbá nem a büntetés-végrehajtási szervezet keretei között, azonban egyes részletszabályokban hasonlóságok figyelhetők meg a magyar megoldással.

A TÉSZ létezése óta állandó vita tárgyát képezi. Általánosan elfogadott kiindulópont, hogy az eltörölt halálbüntetés társadalmilag elfogadott alternatívájának tekintik. A szerző az előző részhez hasonlóan az Európa Tanács vonatkozó ajánlásainak bemutatásából indul ki, majd az egyes európai országok megoldásait és a magyar szabályozást ismerteti. A hangsúlyt nem az érvek-ellenérvek taglalására, majd azok alapján valamely állásfoglalásra, hanem az EJEB gyakorlatára helyezi: részletesen bemutatja a TÉSZ vonatkozásában releváns ügyeket, illetve a Magyarországgal szemben hozott döntéseit, melyek ismerete elengedhetetlen a TÉSZ-szel kapcsolatos bármilyen állásfoglaláshoz. Az EJEB a Magyar kontra Magyarország ügyben állapította meg az Egyezmény megsértését, és meghatározta, hogy mely feltételeket kell teljesítenie hazánknak. Ennek eredményeként került sor a Kegyelemi Bizottság felállítására és az első fejezetben bemutatott kötelező kegyelemi eljárás bevezetésére.

A 4. fejezet a bv. intézetek túlzásfoltóságát tárja fel. Ez a jelenség statisztikai adatokkal mérhető, ezt az utat követi a szerző is, szemléletes táblázatokkal, grafikonokkal illusztrálva a témát.

Az adatok alapján megállapítható, hogy a túlzásfoltóság évek óta fennálló, máig megoldásra váró probléma. Magyarországon az átlagtelítettség 2014-ben 141% volt, ami európai viszonylatban igen „előkelő” helyet jelent. A probléma súlyosságát mutatja, hogy számos nemzetközi dokumentum foglalkozik a kérdéssel, amelyek megoldási javaslatokat, illetve követelményeket fogalmaznak meg. A szerző részletesen bemutatja és értékeli ezen dokumentumokat, kitérve az EJEB vonatkozó gyakorlatára.

A monográfia zárókövét jelentő, *de lege ferenda* javaslatokban Nagy Anita a reintegrációt mint a jövő lehetséges útját jelöli meg, amelyen belül kiemelkedő helyet kaphat a könyvben ismertetett „early release” bármely formája.

Kiemelném a szerzőnek az elítéltek vallásgyakorlására vonatkozó javaslatait, amit kulcsfontosságúnak tart a sikeres reintegráció vonatkozásában. Hadd idézzem erre vonatkozóan Nagy Anita találó gondolatát: „*Minden először a fejben dől el, hiszen ha a szabadult maga sem hisz abban, hogy képes egy új életre, akkor felesleges bármilyen más reintegrációs eszköz.*” Éppen ezért a szerző álláspontja, hogy a vallás – mint kötelező magatartási szabályok összessége – meghatározó szereppel bírhat az elítéltek személyiségére, erkölcsi nevelésére, önbecsülésére, így szerepe megkérdőjelezhetetlen.

A könyv megírása során felhasznált irodalom jelentős mennyisége is mutatja, hogy a szerző milyen széleskörűen feldolgozta mind a hazai, mind a külföldi, a témára vonatkozó szakirodalmat, segítséget nyújtva ezzel a téma iránt érdeklődőknek ismereteik bővítésére.

A mellékletben szereplő iratminták kézzelfoghatóbbá és személetesebbé teszik a könyvben taglalt jogintézményeket.

A könyv átfogó, alapos és részletes képet nyújt a büntetés-végrehajtási intézetből történő, tényleges letöltés előtti szabadulásról, annak különböző formáiról nemcsak hazai, hanem nemzetközi szempontból is. Jó szívvel ajánlom Nagy Anita monográfiáját minden olyan elméleti vagy gyakorlati szakembernek sőt laikus olvasónak is, aki érdeklődik a büntetés-végrehajtás aktuális kérdései, legújabb tendenciái iránt és meg kívánja ismerni az elítéltek „korai szabadulásának” hátterét, valamint a reintegrációjuk szempontjából meghatározó kérdéseket.

AJÁNLOTT IRODALOM¹

Büntetőjog, büntetőeljárási jog, kriminológia

Belovics Ervin – Tóth Mihály: *Büntető eljárásjog*. 2. aktualizált kiadás, HVG-ORAC, Budapest, 2015.

Budaházi Árpád – Fantoly Zsanett: *Büntető eljárásjog II. – Dinamikus rész*. NKE Szolgáltató Kft., Budapest, 2015.

Büntetőeljárási jog – 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról. (Hatályos: 2015. november 1., szerkesztés lezárva: 2015. november 25.) Patrocinium, Budapest, 2016.

Büntető Törvénykönyv (2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről egységes szerkezetben a 2015. december 1. napján hatályba lépő rendelkezésekkel). (szerkesztés lezárva: 2016. január 27.) Patrocinium, Budapest, 2016.

Filó Erika – Katonáné Pehr Erika: *Gyermei jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem*. (Új magánjog sorozat) HVG-ORAC, Budapest, 2015.

Ibolya Tibor: *Kriminalisztikatörténeti tanulmányok*. Patrocinium, Budapest, 2015.

Koósne Mohácsi Barbara: *A szabadságelvonás határai – Helyettesítő intézmények és alternatív szankciók a magyar és a német jog összehasonlításának tükrében*. (ELTE Jogi Kari Tankönyvek) ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2015.

Kulcsár Gabriella: *Iskolai átokfutások*. Virágmandula Kft., Pécs, 2016.

Lajtár István – Szűcs András: *Büntetés-végrehajtási jog*. (jogi szakvizsga felkészítő kötet) Patrocinium, Budapest, 2015.

Nagy Anita: *Szabadulás a büntetés-végrehajtási intézetből*. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2015.

¹ Összeállította: Jónás Irén könyvtáros, Országos Kriminológiai Intézet.

Rosta Andrea: *A fiatalok büntetés kriminológiája és szociológiája*. L'Harmattan, Úránia Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest, 2014.

Polgári jog, polgári eljárásjog

Boóc Ádám – Sándor István: *Előadásvázlatok a polgári jog általános tanaiból*. 5. átdolgozott és bővített kiadás, Patrocinium, Budapest, 2014.

Fábián Ferenc: *Előadásvázlatok a dologi jog köréből*. Patrocinium, Budapest, 2015.

Fábián Ferenc: *Előadásvázlatok a kötelmi jog köréből*. 2. átdolgozott kiadás, Patrocinium, Budapest, 2015.

Fuglinszky Ádám: *Fogyasztói adásvétel, kellék- és termékszavatosság (Elemzések az uniós jog és az új Ptk. kapcsolatához)*. Wolters Kluwer, Budapest, 2016.

Kiss Róbert Richard – Zsidai Ágnes: *Társadalom és jog*. GloboBook, Budapest, 2016.

Szeibert Orsolya: *Családi jog*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016.

Udvary Sándor: *Pro actione collectiva – A komplex perlekedés amerikai eszközei, különösen a class action összehasonlító vizsgálata az intézmény magyarországi recepciója céljából*. Patrocinium, Budapest, 2015.

Közigazgatási jog, pénzügyi jog, munkajog

Bakonyi József – Barabás Gergely – Dezső Attila – Gyulai-Schmidt Andrea – Hajós Orsolya – Homolya Róbert – Hubai Ágnes – Kéri Zoltán – Kontor Eszter Ágnes – Kothencz Éva – Kovács András György – Kovács László – Krizsán Brigitta – Miklós Gyula – Nagy-Fribiczner Gabriella – Németh Anita – Perczel Zsófia – Szterényi Sándor – Tátrai Tünde – Tosics Nóra – Varga Ágnes – Várhomoki-Molnár Márta: *Kommentár a közbeszerzési törvényhez (Kommentár a közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLIII. törvényhez)*. (szerk.: Dezső Attila) Wolters Kluwer, Budapest, 2016.

Balogh Monika: *A munkaügyi compliance audit*. Wolters Kluwer, Budapest, 2015.

Fazekas Marianna: *Közigazgatási jog – Általános rész*. 2. kiadás (ELTE Jogi Kari Jegyzetek) ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2015.

Dakó Gábor – Farkas Yvette – Gellén Klára – Pettkó-Szandtner Judit – Seregdi László – Sudár Gábor – Végh Richárd: *Nagykommentár a befektetési vállalkozásokról szóló törvényhez (Nagykommentár a befektetési vállalkozásokról és az árutőzsdei szolgáltatókról, valamint az általuk végezhető tevékenységek szabályairól szóló 2007. évi CXXXVIII. törvényhez)*. Wolters Kluwer, Budapest, 2016.

Ferencz Jácint – Göndör Éva – Gyulavári Tamás – Dr. Kártyás Gábor: *Munkajogi alapismeretek*. (ELTE Jogi Kari Jegyzetek) ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2015.

Gárdos István: *Kié a pénzem? (A pénz dologi jogi vizsgálata)*. Wolters Kluwer, Budapest, 2016.

Kardos Péter – dr. Szakács Imre – Tóth Mihály: *A számvitel nagy kézikönyve 2016*. Wolters Kluwer, Budapest, 2016.

Kártyás Gábor: *A munka díjazása*. (Munkajogi Kiskönyvtár 3.) 2. átdolgozott kiadás, Wolters Kluwer, Budapest, 2014.

Prugberger Tamás – Nádas György: *Európai és magyar kollektív munkajog*. Wolters Kluwer, Budapest, 2015.

Public Governance, Administration and Finances Law Review (in the European Union and Central and Eastern Europe). (folyóirat) Wolters Kluwer, Budapest, 2016.

Szabó Zsolt: *Alkotmányjogi jogszabálygyűjtemény – kivonatok a vonatkozó jogszabályokból*. Patrocinium, Budapest, 2016.

Top 100 munkajogi kérdés és válasz. Wolters Kluwer, Budapest, 2015.

